

Rijksmuseum Amsterdam

Postbus 74888

1070 dn Amsterdam

telefoon 020 674 70 00

telefax 020 674 70 01

e-mail info@rijksmuseum.nl

Internetsite www.rijksmuseum.nl

Jaarverslag 1999

4	Schenkers en legatoren	
5	Sponsors en donaties	3
6	Bezoekcijfers	
7	Doelstelling	
9	Verslag van de directie	
37	Het Nieuwe Rijksmuseum	
49	Essays	
77	Bijlagen	
115	Financieel overzicht 1999	

Schenkers en legatoren

Afdeling Aziatische kunst

De heer en mevrouw G.J. Korteling, Bennebroek
De heer B.J. Peiser, Utrecht
De heer E. Lampe, Amsterdam (schenking aan
de Vereniging van Vrienden der Aziatische
kunst)
De heer en mevrouw Hülsmann-Stork,
Heemstede (legaat aan de Vereniging van
Vrienden der Aziatische kunst)

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Mevrouw A.R. Brandsen, Amsterdam
Erven C.F. van Dorp, Katwijk
De heer en mevrouw Engels-de Lange,
Driebergen
Mevrouw W.M. Feenstra-von Saher, Leiden
S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout,
Bergen (NH)
Familie van der Hoeven, Zundert
Mevrouw M.G.A. Schipper-van Lottum,
Amsterdam
Jonkvrouwe A.C. Teding van Berkhout,
Bergen (NH)
Jaffé-Pierson Stichting, Amsterdam
Nederlandse Sponsor Loterij, Amsterdam
Mevrouw C.H. le Nobel-Mekking, Oosterbeek
(legaat)
Rijksmuseum Fonds

Afdeling Nederlandse geschiedenis

De heer H. Weijzig, Amsterdam
Mevrouw M. van Berkesteijn, Amsterdam
Mevrouw H. J. Baruch, Amsterdam
Mevrouw E. van der Vossen-Delbrück,
Amsterdam

Rijksprentenkabinet

De heer E. Ariëns Kappers, Amsterdam
De heer A.J.E. Arnold Bik, Heemstede,
mevrouw A.H. Jager-Arnold Bik,
's Gravenhage, mevrouw G.L. Arnold Bik,
Epe (erven mevrouw G.L. Arnold Bik-
Stemfoort)

De heer R.W. Asser, Amstelveen
Mevrouw S. Asser, Amsterdam
De heer J.W. de Boer, Koog aan de Zaan
Mevrouw M. Boom, Leiden
Mevrouw W. Buys, Amsterdam
De heer W. Diepraam, Amsterdam
De heer R. Farber, 's Gravenhage
Mevrouw W.M. Feenstra-von Saher, Leiden
De heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam
De heer en mevrouw J.W. Goslings, Epse
Mevrouw N. Hartz, Haarlem
Mevrouw J.G. Heijenk, Amsterdam
Mevrouw Jansma-Pet, Amsterdam, ter
herinnering aan prof. dr. T.S. Jansma
De heer W. van Keulen, Amsterdam
De heer J.B. Kist, Amsterdam
De heer H. van Leeuwen, Amerongen
De heer F.G.E. Nilant, Trigg (Australië)
De heer J.W. Niemeijer, Broek in Waterland
De heer J.F.H. Perrée, Eindhoven
De heer A.C. Roose, Curaçao (NA)
De heer H. Rooseboom, Rotterdam
De heer Stelniceau, Parijs
De heer en mevrouw Van der Vossen-Delbrück,
Amsterdam
Mevrouw F.S. Verduyn-Broers, Krimpen a/d
IJssel
Mevrouw M.S. van Westen, Middelburg
De heer K.J.M. Wetselaar, Krommenie
Mevrouw S.M.E. Willink-Quiëll, Amsterdam
Mrs. Eva Louise Merrill, Boston, USA (legaat)
Mevrouw T.A. Voûte, Amsterdam (legaat)

Afdeling schilderijen

De heer Th. Cool, Voorburg
Mevrouw A.M. de Jong-Hug, Naarden

Bibliotheek

Mevrouw A.M. de Jong-Hug, Naarden
De heer E.A. Moes, Amsterdam
Mevrouw W. Rutgers-de Mooy, Nijmegen

Sponsors en donaties

Subsidiënt

Ministerie van OCenW

Begunstigers

Ahrend

Deloitte & Touche

Drukkerij Industrie

Drukkerij Mercurius

F.G. Waller-Fonds

Nederlandse Sponsor Loterij

KLM Royal Dutch Airlines

Moët-Hennessy

NMC Nijssen International

Philips Nederland B.V.

Rijksmuseum Fonds

Vereniging Rembrandt

VSB Fonds

Sponsors

ABN AMRO

Ahold

Booz.Allen & Hamilton

Sara Lee/DE

SAS Scandinavian Airlines System

Donaties

Energie Noord West

Erasmus Forum

Fonds Edwin vom Rath

Galderma Nederland

Gohagan & Co

IBM Nederland

Jaffé-Pierson Stichting

Mondriaan Stichting

NWO/Gebiedsbestuur Geesteswetenschappen

Prins Bernhard Cultuurfonds

Rops Trade Consultants

Silprot

SNCF

STER

Stichting Charema Fonds voor Geschiedenis
en Kunst

Vendex/KBB

Visa Card Services

Warburg Dillon Read

Bezoekcijfers

	1998	1999
Betalende bezoekers		
Volwassenen	592.416	626.682
Kinderen	31.679	35.917
Gezin (aantal personen)	55.557	55.076
Volwassenen in groepsverband	226.627	214.821
Houders museumjaarkaarten	206.679	238.214
Kinderen in groepsverband	20.231	15.357
Gereduceerd individueel	1.046	16.162
Volkskrantlezingen	806	
Museumzondag	1.035	1.066
Subtotaal	1 136.076	1 202.295
Gratis bezoekers		
Schoolverband en museumles	61.440	78.226
Avondontvangsten	9.903	5.540
Relaties	5.875	6.912
Bezoekers studiezaal	3.402	3.592
Sponsors	159	1.780
Diversen	12.590	26.175
Subtotaal	93.369	122.225
Totaal aantal bezoekers	1 229.445	1 310.497
Enkele kengetallen		
Totaal betalend bezoek	76%	73%
Totaal houders M.J.K.	16%	17,9%
Totaal gratis	8%	9%

Totaal bezoekers 1999 is 8% hoger dan in 1998.

Totaal bezoek houders M.J.K. is 15% hoger dan in 1998.

Doelstelling

7

Het Rijksmuseum is een museum van kunst en geschiedenis dat zich ten doel stelt voor het nationale en internationale publiek een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst te tonen.

Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis bewaart, beheert, conserveert, restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, verzamelt, presenteert en toegankelijk maakt, en tentoonstellingen organiseert.

DIRECTIE

Verslag van de directie 1999

Het jaar 1999

Collectie en collectiemobiliteit

Aanwinsten

Wetenschappelijk onderzoek,
publicaties en projecten

Tentoonstellingen

Zuidvleugel

Prentenkabinet

Tentoonstellingen Nederlandse
geschiedenis

Amsterdams zilver

Samenwerkingsprojecten

Educatie en publieksinformatie

[Www.rijksmuseum.nl](http://www.rijksmuseum.nl)

Externe betrekkingen

Raad van Toezicht

Het Rijksmuseum Fonds

Publiciteit

Fusie met Stichting De Staalmeesters

Rijksmuseum Holding bv en
Rijksmuseum Merchandising bv

Bezoekers

Financiën

Organisatie

Gebouw

Ondernemingsraad

Personeelsvereniging

Het jaar 2000

Aan de vooravond van een millennium-wisseling en al ruim over de drempel van het digitale tijdperk ervaart het Rijksmuseum dat het midden in een beweeglijke maatschappij staat. Om die plaats op een toonaangevende wijze te kunnen blijven vervullen en de aspiraties die in de stichting van het Rijksmuseum belichaamd zijn te kunnen waarmaken, is het nodig dat de Nationale Schatkamer een museum voor alle Nederlanders blijft. Dat stelt niet alleen hoge eisen aan de toegankelijkheid en laagdrempeligheid van het gebouw en de presentatie van het daarin gebodene, maar ook aan de kwaliteit van de totale beleving.

Het Rijksmuseum is gevestigd in een monument van de eerste orde. Pierre Cuypers' Rijksmuseumgebouw is een van de architectonische 'landmarks' van Amsterdam. Helaas wordt de belofte van de magistrale buitenkant bij het betreden van het gebouw niet meer waargemaakt. Het was dan ook hartverwarmend dat de Tweede Kamer op 23 september 1999 kamerbreed in de motie Melkert de wens uitsprak dat het kabinet in tijden van economische voorspoed niet alleen in de materiële noden van de Nederlander verlichting zou brengen, maar daarnaast ook andere waarden zou benadrukken door te investeren in een renovatie van het interieur van het Rijksmuseum. Op 19 november berichtte de minister-president dat het kabinet aan die oproep gaarne gehoor gaf. Met het beschikbaar stellen van een eerste bedrag van 100 miljoen gulden is de wens om te komen tot Het Nieuwe Rijksmuseum van ambitie realiteit geworden.

In samenspraak met de ministeries van OCenW, Financiën en VROM wordt de komende tijd verder gewerkt aan de financiering van wat zonder meer de grootste museale opgave van de komende tijd zal worden: het renoveren en weer in optimale staat aan de bezoeker teruggeven van het Rijksmuseumgebouw.

De in 1998 opgestelde beleidsnota over Het Nieuwe Rijksmuseum kreeg, na een uitvoerig advies van de Raad voor Cultuur, in de loop van 1999 een voorlopig groen licht. De beleidsvisie van het museum werd in 1999 door een interne werkgroep verder uitgewerkt en met name op het punt van de voorziene presentatie van geschiedenis, die in historische kring enige ongerustheid teweeg had gebracht, verfijnd. Het is de bedoeling dat over de voorgestelde geïntegreerde presentatie van beeldende kunst, kunstnijverheid en geschiedenis nog vaak het openbare debat wordt gezocht. 1999 bood hiervan reeds een voorproef met lezingen, interviews en artikelen. De hoofddirecteur sprak onder meer op 13 november over de renovatieplannen van het Rijksmuseum tijdens het Nationaal Kunsthistorisch Congres in het Centraal Museum te Utrecht.

Het spreekt voor zich dat de toezegging van het kabinet met betrekking tot de renovatieplannen ook de subsidieaanvraag voor de kunstenplanperiode 2001–2004 in belangrijke mate heeft geïnspireerd. Hierin kregen tevens enkele van de ook door het Rijksmuseum gedeelde beleidsprioriteiten van de staatssecretaris van Cultuur op het gebied van de verbreding van het publieksbereik en de mobiliteit van de collecties nader gestalte.

Met al deze perspectieven voor ogen werd het museum niet dusdanig verblind dat het de realiteit van alledag veronachtzaamde. 1999 was in alle opzichten een topjaar. Terwijl de staf in hoog tempo en op hoog niveau presenteerde en publiceerde, koos eind 1999 het Engelse kunsttijdschrift *Apollo* in zijn jaaroverzicht twee tentoonstellingen van het Rijksmuseum als behorend tot de acht mooiste van 1999: 'Adriaen de Vries. Keizerlijk beeldhouwer' en 'Het Nederlandse stilleven 1580–1720'.

In augustus 1999 werd het vernieuwde Museumplein feestelijk geopend. In een gezamenlijk gesprek met de directies van de drie daar gevestigde kunstmusea, het Amsterdams Historisch

Van 20/3/2000
**AMSTERDAMS GOUD
EN ZILVER**

Glas en glinster in de winter:
al het goud en zilver uit
Amsterdam in een
spectaculaire presentatie.

8/1 t/m 25/3/2000
**EEN KONINKLIJK
MUSEUM**

Het Rijksmuseum in het
Koninklijk Paleis van Koning
Lodewijk Napoleon
in Amsterdam.

15/1 t/m 9/4/2000
ROND 1900

Traag naar de vorige eeu-
wending met een overzicht
van prenten, tekeningen en
foto's van kunstenaars als
Van Gogh, Mondriaan, Strind-
berg, Winer en Eiseley.

Februari 2000

AJAX MAANDE

In 2000 schuift het Rijksmuseum
de hand van een andere
kennedijaise jubilarie Ajax, met
als het museum een internationa-
maal initiatief, wordt herdenkt!

20/3/2000

JUBILEUMBOEK

Het boek van het jaar
de geschiedenis van 200 jaar
Rijksmuseum, geschreven
door Gij van der Haeg.

Vanaf 31/3/2000
**RIJKSMUSEUM EN
MADRIDDAM**

Het Rijksmuseumgebouw,
één van de bekendste
gebouwen van Amsterdam
en Nederland ontbreekt nog
in de reünatieresent in
Den Haag. In het jubileum-
jaar wordt dit reünatieresent.

**ZOMERAVOND IN HET
RIJKSMUSEUM**

Reünatieresent in de tuin,
vertalen over de bijzondere
beünatieresent van het gebouw,
gietaliches op het gras,
muziek en een glas wijn
met de reünatieresent
in de tuin
van het Rijksmuseum.

9/9/2000 t/m 21/3/2001
**ROVERS CHEMIE
KABINET**

De fascinate van een
Magnum voor China.

15/8 t/m 15/9/2000
**DE GEORIE VAN DE
GODDEN LEUW**

De jubileumreünatieresent
van 2000 een gratis overzicht
van de Nederlandse kunst in
de 17de eeuw. Het museum
van te te Nederland in
gemeeld met 100 schilderijen,
beelden, prenten, tekeningen,
glas, silver en circelchen.

RIJKSMUSEUM 1800 2000 AMSTERDAM

Dit jaar bestaan we 200 jaar. En dat wilt u weten!
Een hele kleine selectie van ons programma treft
u hier aan. Maar we kijken verder, verder naar
de realisatie van het nieuwe Rijksmuseum:
een omvangrijke reünatieresent die vanaf eind 2003 het
grootste museum van Nederland klaar moet maken
voor een nieuw millennium. We zijn blij dat we
kunnen gaan beginnen en danken de Nederlandse
reünatieresent hartelijk voor de 100 miljoen gulden die
beschikbaar is gekomen voor dit gigantische
project. En al onze bezoekers danken we voor hun
bezoek en steun de afgelopen 200 jaar.

BEDANKT!

Haal het complete jubileumprogramma bij VVV of bibliotheek of bezoek onze splinternieuwe site

www.rijksmuseum.nl

Museum en de wethouder van cultuur van Amsterdam op 15 november, onderstreepte de staatssecretaris van Cultuur het belang dat hij hecht aan een voorbeeldfunctie van de instellingen aan het Museumplein. Gezocht wordt naar een gezamenlijke aanpak om nieuwe doelgroepen te bereiken. De staatssecretaris is ook een voorstander van langere openingstijden. Er is in 1999 door het Rijksmuseum geëxperimenteerd met avondopenstelling en speciale ontvangsten tijdens de zomertentoonstelling, maar van een werkelijk grote belangstelling tijdens deze avonden is vooralsnog geen sprake. Ervaring in het buitenland leert dat het publiek pas na vele jaren het bezoekgedrag aanpast.

Winkelpaviljoen op het Museumplein

De al bestaande goede samenwerking van de kunstinstituten aan het plein kreeg in 1999 meer gestalte in het winkelpaviljoen dat het Van Gogh Museum en het Rijksmuseum thans gezamenlijk exploiteren tegenover de ingang van de Zuidvleugel.

Met grote interesse volgde het Rijksmuseum de plannen om in Amsterdam aan de Van Baerlestraat te komen tot een nieuw fotomuseum, een initiatief dat het museum graag onderschrijft. Met 1.310.497 bezoekers beleefde het Rijksmuseum in 1999 het beste jaar sinds 1996, toen er slechts 15.000 bezoekers meer geteld werden.

Collectie en collectiemobiliteit

Het Rijksmuseum verstrekte in 1999 aan 130 tentoonstellingen in binnen- en buitenland totaal ruim 900 bruiklenen.

Parallel aan de herinrichting van het Museumplein, kreeg ook de al enige jaren op handen zijnde en in etappes gerealiseerde profilering van de collecties aan het Museumplein in 1999 haar eerste afronding. Bij een nieuwe collectie-afbakening, waarin ook het Amsterdams Historisch Museum betrokken werd, wordt ervan uitgegaan dat het Stedelijk Museum niet langer actief de 19e-eeuwse kunst verzamelt en presenteert, maar zich beperkt tot het aangeven van het begin der moderne kunst met werk van onder anderen Cézanne en Van Gogh. In de catalogus 'Poëzie der werkelijkheid' (verschijningsdatum februari 2000), die een overzicht van de Nederlandse 19e-eeuwse schilderkunst in het Rijksmuseum biedt, is voor een aantal bruiklenen van de collega's plaats ingeruimd.

Onder de titel 'Rijksmuseum aan de Maas' werd van 27 juni tot 28 november in vier kabinetten in het Bonnefanten Museum in Maastricht een presentatie gewijd aan een keuze van 25 Duitse en Zuid-Nederlandse schilderijen die door het Rijksmuseum als langdurig bruikleen aan het museum ter beschikking werd gesteld.

Overdracht bouwfragmenten

Op 1 juni werden tijdens een bijeenkomst in een van de externe opslagruimtes van het Rijksmuseum in Mijdrecht de collectie bouwfragmenten van het Rijksmuseum in beheer overgedragen aan de Rijksdienst Monumentenzorg (RDMZ). Nadat veel energie was gestoken in de conservering en registratie van deze collectie is deze nu aan de RDMZ toevertrouwd, in de overtuiging dat de voorwerpen hier een passender thuis zullen krijgen en er een beter gebruik van kan worden gemaakt. Met het Amsterdams Historisch Museum is overeengekomen om de bij het Rijksmuseum en KOG berustende schervencollecties (bodenvondsten) aan deze instelling over te dragen.

De directeur collecties woonde eind november het tweedaags congres 'Grenzen aan de groei: selectieprocessen rond museale collecties' in het Tropeninstituut bij. Een eigen beleidsnotitie over dit thema werd afgerond.

Helaas is de oplevering, en daarmee de afbouw, van het ondergrondse tunneldepot vertraagd. De gebrekkige bewaaromstandigheden (te kleine en slecht toegankelijke depots) waarin grote delen van de collecties nog verkeren, maken dat op dit punt eigenlijk geen uitstel meer kan worden geveeld.

Aanwinsten

Nederlandse schilderkunst mag zich nog steeds in een bloeiende belangstelling op de internationale kunstmarkt verheugen. Het joyeuze portret van Tieleman Roosterman door Frans Hals werd voor maar liefst 7,5 miljoen dollar aangekocht door het Cleveland Museum. Door de topprijs (meer dan 7 miljoen gulden) die een monumentaal landschap van Wijnants op dezelfde veiling realiseerde, ging dit werk aan de neus van het Rijksmuseum voorbij. Ook de Nederlandse 19e-eeuwse kunst scoorde goed. De National Gallery in Washington kocht een groot landschap van Jacob Maris dat op de tentoonstelling 'Langs velden en wegen' had gehangen.

Het Rijksmuseum wist in 1999 de hand te leggen op een uniek paneel van de schilder Pieter Isaacsz, dat in 1600 in opdracht van de stad Amsterdam werd geschilderd als klavecimbeldeksel. De aankoop, die ten behoeve van de afdeling Nederlandse geschiedenis plaatsvond, werd gesteund door het Rijksmuseum Fonds. Dat fonds maakte in hetzelfde jaar ook de aankoop van twee kapitale kandelaars van de Franse zilversmid Froment-Meurice mogelijk.

De afdeling Nederlandse geschiedenis verwierf een aantal bijzonder interessante aanwinsten uit de periode van de late 18e en vroege 19e eeuw. Een schilderij van Hendrik Willem Schweickhardt uit 1783 illustreert de turfwinning in het laagveen, en een fles duinwater uit 1853 de vooruitgang in de toenmalige drinkwatervoorziening in ons land. De afdeling kocht in Parijs een krachtige portretbuste in pleister van koning Lodewijk Napoleon door de Franse beeldhouwer Cartellier, die meteen model zou staan voor de poster voor de begin 2000 aan de Lodewijk Napoleon gewijde tentoonstelling. Charmant is de anonieme uitbeelding van een Nederlands legerkamp tijdens de 10-daagse veldtocht van 1831.

Fles duinwater
Aanwinst afdeling Nederlandse geschiedenis

De serie kunstenaarsportretten van het Rijksmuseum werd verrijkt met het zelfportret van Jacob van Loo uit ca. 1660 en het 1894 gedateerde portret van de beeldhouwer Pier Pander door Thomas Cool. In de New Yorkse kunsthandel verwierf het museum voorts een frisse landschapssimpressie op fors formaat van de vroeg 19e-eeuwse italianisant Abraham Teerlink.

Dankzij de steun van de Nederlandse Sponsor Loterij kon het Rijksmuseum voor de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan in het jaar 2000 een schitterend Augsburgs pronkkabinet kopen.

De Jaffé-Pierson Stichting steunde het museum bij de aankoop van een Amsterdams zilveren theeservies uit 1833. De schenking Teding van Berkhout, waarover vorige jaar reeds werd bericht, werd nog aangevuld met enkele meubelen.

De Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst voegde weer een dozijn objecten, vooral op het

Jacob Van Loo *Zelfportret*
Aanwinst

gebied van Chinese ceramiek, aan haar bruikleen aan het Rijksmuseum toe. Tevens werd een grote collectie kleurhoutsneden en een aantal schilderijen van de Japanse Meiji-kunstenaar Okara Shoson (1877–1945) aan het museum geschenken. Uit deze schenking zal een tentoonstelling in de afdeling Aziatische kunst worden samengesteld.

Het prentenkabinet en de afdeling fotografie konden op een goed jaar van verwervingen terugzien. Het F.G. Waller Fonds was hier vanouds de belangrijkste financier van Nederlandse en Duitse prentkunst, maar ook de verwerving van talloze Franse, Italiaanse en Japanse bladen danken we aan deze geldbron.

Bijzonder fraaie aanwinsten waren een door Rubens opgewerkte tekening van Pieter Soutman en een ontwerp voor een titelblad van Gilles-Marie Oppenord. Uitzonderlijk is ook de anonieme *Man van smarten* uit ca. 1520, een in Duitsland vervaardigde houtsnede gedrukt van vijf blokken en met de hand gekleurd.

Ook dienen enkele bijzondere ensembles die werden verworven apart te worden genoemd. Een col-

Theodorus Gerardus Bentvelt *Theepot, theebus en melk - kan met leeuwjes* Amsterdam 1833
Aanwinst afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid
Aangekocht dankzij de Jaffé-Pierson Stichting

Gilles Marie Oppenord *Ontwerp voor het titelblad voor een reeks prenten naar tekeningen van de meester*
Aanwinst Rijksprentenkabinet

lectie van 125 aquarellen en tekeningen van A.J. Bik en J.Th. Bik, geschonken door de familie van de kunstenaars, illustreert oudheden, topografie en zeden in Nederlands-Indië tussen ca. 1815 en 1840. Op de veiling van de verzameling Hans van Leeuwen wist het museum een prachtige groep 19e-eeuwse Nederlandse tekeningen te verwerven. De verzamelaar zelf schonk het museum een blad van Johan Daniel Koelman. De heer J.W. Goslings schonk het museum twintig surimono's en een aantal alba amicorum. De fotografie-collectie werd verrijkt met onder meer de vier monumentale delen van Edouard Baldus' *Réunion des Tuileries au Louvre*.

De bibliotheek verwierf dankzij een anonieme weldoener de boekerij van de Gerrit Rietveld Academie die oorspronkelijk aan de Teekenschool (voorheen: 's Rijks Opleidingsinstituut voor Teekenleeraren) van het Rijksmuseum had toe-

behoord. Het museum is bijzonder verheugd dit historische bezit weer in huis te hebben. Het betreft vooral theoretische werken en leerboeken op het gebied van de tekenkunst en de architectuur, alsmede voorbeeldboeken met ornamenten.

Zoals gebruikelijk werkte het tentoonstellingsbeleid door in de collectievorming. Zo werden in het kader van de tentoonstelling 'Nederland-Indonesië-Japan' schenkingen gedaan van tekeningen en documenten.

In het kader van de tentoonstelling rond Van Wisselingh schonk mevrouw A.M. de Jong-Hug als blijk van erkentelijkheid voor de inspanningen van het museum het portret van de kunsthandelaar E.J. van Wisselingh door Van der Maarel. Het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie verwierf tegelijkertijd het uiterst waardevolle archief van de kunsthandel.

Jan Sanders van Hemessen *Allegorie op de harmonie in het huwelijk*
Bruikleen van het Mauritshuis, Den Haag

Het Rijksmuseum verkreeg van het Mauritshuis het schilderij *Allegorie op de harmonie in het huwelijk* van Hemessen in bruikleen.

Wetenschappelijk onderzoek, publicaties en projecten

Wetenschappelijk onderzoek is zowel de vrucht van als de ruggengraat voor veel museumwerk. De indrukwekkende lijst van publicaties van de Rijksmuseum-medewerkers getuigt van een hoge productiviteit, die soms zelf het beschikbare publicatiebudget onder druk zet! Het onderzoek in het Rijksmuseum vond wederom zijn neerslag in talloze catalogi bij tentoonstellingen, in de bladzijden van het Bulletin van het Rijksmuseum en bestandscatalogi e.d.

Verder waren er legio publicaties van medewerkers in vaktijdschriften en in catalogi van tentoonstellingen elders (zie bijlage pp. 94).

Daarnaast werd ook regelmatig een beroep gedaan op externe auteurs. Zo schreef Nelleke Noordervliet in opdracht van het museum een aantrekkelijke geschiedenis van Nederland aan de hand van een veertigtal voorwerpen uit de Rijksmuseumcollectie onder de titel *Op de zeef der tijd*.

Onderzoek naar de geschiedenis van het Rijksmuseum werd verder gefaciliteerd door beurzen van het Onderzoeksfonds. In 1999 zijn vier onderzoeksbeurzen door het fonds verleend: aan Barbara Laan, over de inrichting van het Nederlands Museum voor Geschiedenis en Kunst, Auke van der Woud, over de naoorlogse renovaties door de architect Eschauzier in samenwerking met de hoofddirecteur Roëll en aan Fieke Konijn, over de renovaties onder de architect Wim Quist in samenwerking met Levie en Van Os. De eerste resultaten van dit lopende onderzoek over de inrichting van het Rijksmuseum werden gepresenteerd op een colloquium op 19 november. Daarnaast startte Benno Tempel op basis van de eerder aan hem toegezegde beurs een onderzoek van het kopiëren in het Rijksmuseum in de 19e eeuw.

Glasruitje met os en ezel Duitsland, circa 1460
Nieuwe opstelling glasruitjes

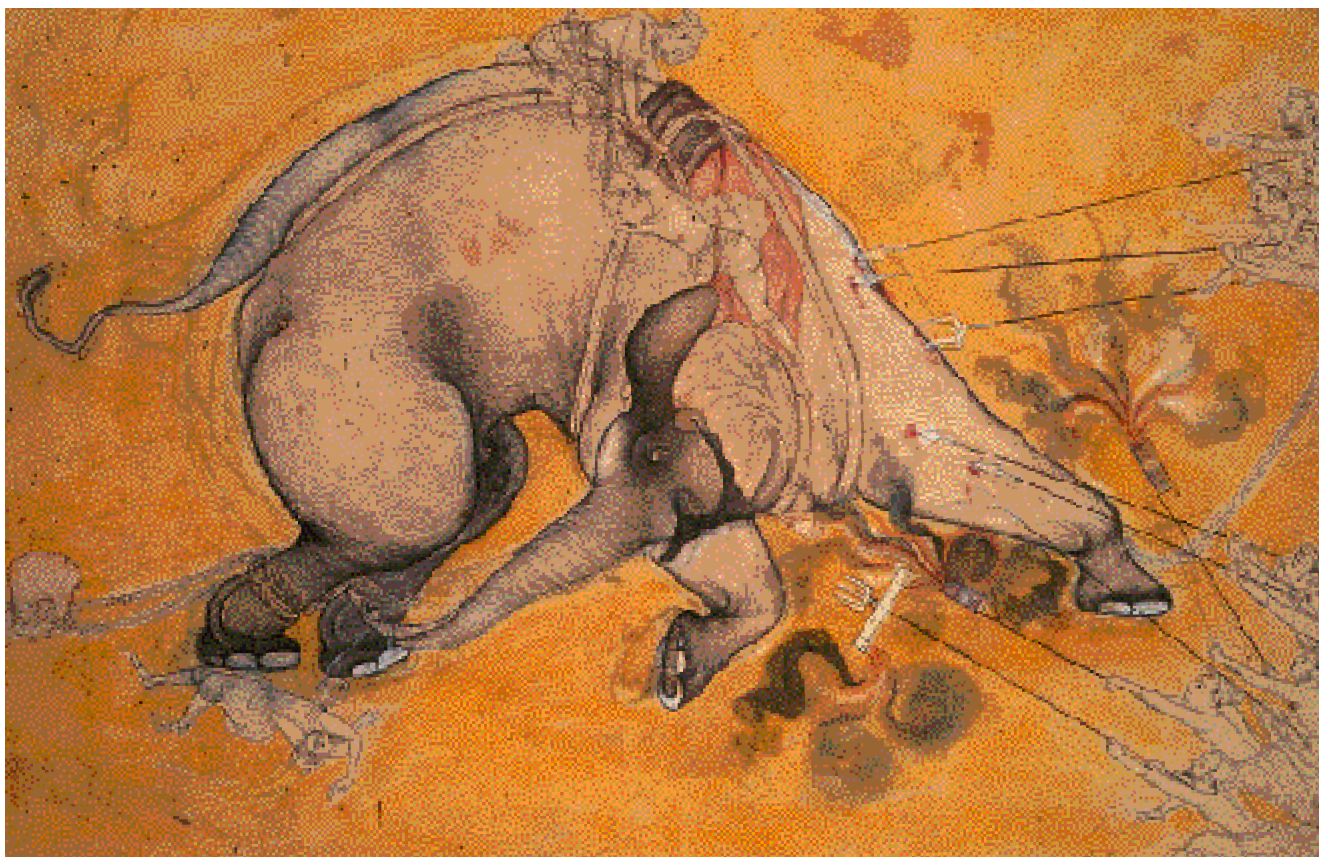
Het Rijksmuseum deed in 1999 actief onderzoek naar mogelijk dubieuze verwervingen gedurende de periode 1940–1948. Mevrouw Drs E. Müller kreeg opdracht de acquisities van het Rijksmuseum te onderzoeken en in een rapport neer te leggen. Dit is beschikbaar bij de presentatie begin 2000 van het rapport van de Commissie museale verwervingen 1940–1948. De hoofddirecteur was voorzitter van de commissie die dit landelijk onderzoek in samenwerking met de Nederlandse Museumvereniging stimuleert.

Intern houden de wetenschappers elkaar via maandelijks zogeheten (kunst)historische lunches op de hoogte van lopend onderzoek. Het eigen publicatiebeleid van het museum wordt sinds begin 1999 gecoördineerd via de publicatiecommissie,

waarin de relevante geledingen van het museum, inclusief de commerciële afdeling, vertegenwoordigd zijn. Eind 1999 droeg de directeur collecties het voorzitterschap hiervan over aan het hoofd tentoonstellingen. Met Uitgeverij Waanders in Zwolle werd een meerjarenafpraak gemaakt om te komen tot meer profilering en samenhang in de vele Rijksmuseum-publicaties. De uitgavenreeks zal voorzien zijn van een nieuw gezamenlijk logo. Bij verschillende tentoonstellingen werden in 1999 studiedagen georganiseerd, veelal in samenwerking met de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis. Op 19 februari werd een studiedag gewijd aan 'Adriaen de Vries en de beeldhouwkunst van zijn tijd'. Op 26 februari werd het verschijnen van het laatste deel in de reeks Aspecten van de verza-

Rembrandt
Heilige Familie bij avond
 Aangekocht in 1965

meling beeldhouwkunst en kunstnijverheid, gewijd aan 'Gebrandschilderde ruitjes uit de Nederlanden 1480-1560' alsmede de vernieuwde opstelling van deze ruitjes op zaal gememoreerd met een klein symposium in samenwerking met het Corpus Vitrearum.

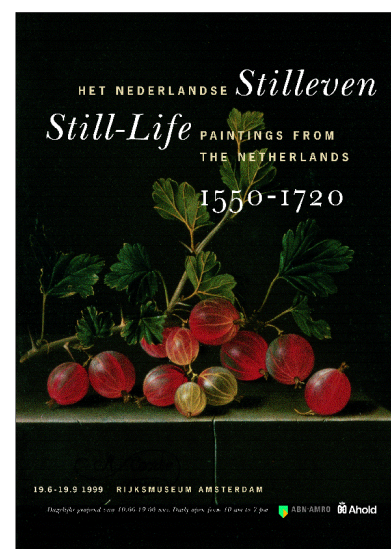
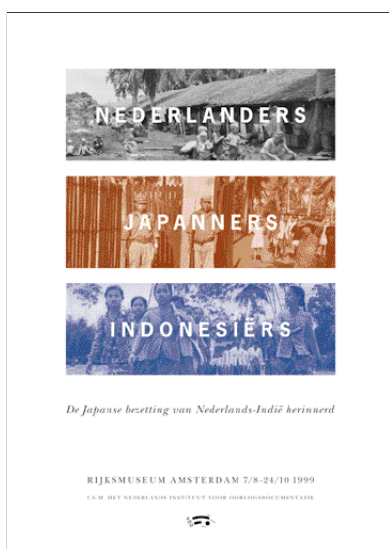
Van de aanwezigheid van veel deskundigen tijdens de tentoonstelling 'Rembrandt Zelf' in het Mauritshuis werd gebruik gemaakt om op 6 december in het Rijksmuseum een symposium te organiseren naar aanleiding van het schilderij *De heilige familie* (inv. nr SK-4119). Dit hing in de studiecollectie van het Rijksmuseum omdat aan de toeschrijving aan Rembrandt reeds jaren getwijfeld werd. De experts werden het eens dat het werk zeker niet van Rembrandt is, maar als een goed werk uit zijn atelier wel weer een plaats op zaal verdiende. Aldus geschiedde. Eerherstel werd ook verleend aan *De Oosterling* (inv. nr SK-A-3340), het aanvanke-

lijk door het Rembrandt Research Project betwijfelde werk dat nu toch weer als een eigenhandig werk van Rembrandt wordt beschouwd.

Van 8 tot en met 20 augustus 1999 organiseerde het Rijksmuseum in samenwerking met het RKD en The Amsterdam-Maastricht Summer University onder de titel 'Recent Developments in the Study of 17th Century Dutch Art' een zomercursus waarin een groot aantal Rijksmuseum-medewerkers als docent participeerde.

Het Rijksmuseum neemt voorts deel aan verschillende projecten die ontsluiting van de collecties in gedigitaliseerde vorm tot doel hebben. Op 25 januari werd in de Aduardkapel de eerste demo-versie gepresenteerd van de digitale databank met een overzicht van VOC-vestigingen en afbeeldin-

gen hiervan, de Atlas Mutual Heritage (VOC Settlements), in aanwezigheid van de directies van de participerende instellingen: het Rijksmuseum, het Algemeen Rijksarchief en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Het project levert een bijdrage aan de kennis omtrent ons erfgoed overzee, en het is de bedoeling dat ook andere instellingen op den duur het systeem aanvullen met VOC-beeldmateriaal uit hun collecties.

Op 30 augustus werden in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag aan minister Hermans van OCenW de eerste resultaten van het digitaliseringsproject Nederlandse geschiedenis gedemonstreerd waarin de KB en het Rijksmuseum samenwerken.

Het museum nam ook dit jaar deel aan het natuurwetenschappelijk onderzoeksproject Mol-art, hetgeen ondermeer resulteerde in de publicatie over de restauratie van de 17e-eeuwse stillevens.

Tot de voorbereidingen voor het Het Nieuwe Rijksmuseum behoort ook de bestudering van onze bouwgiedenis en hoe onze zalen vroeger ingericht waren, inclusief onderzoek naar de oorspronkelijke inrichting van onze tuinen. Zeer toepasselijk was het dat op 19 november, tijdens een colloquium gewijd aan de presentatie van onderzoek naar de inrichtingsgeschiedenis van het

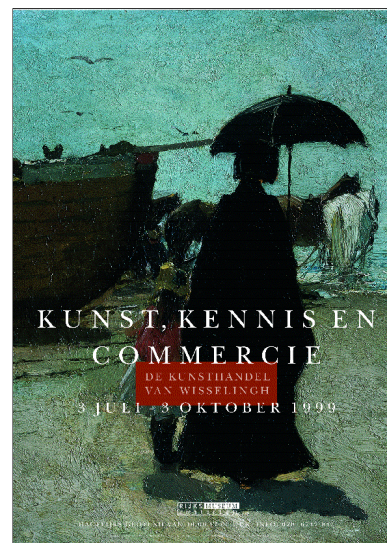
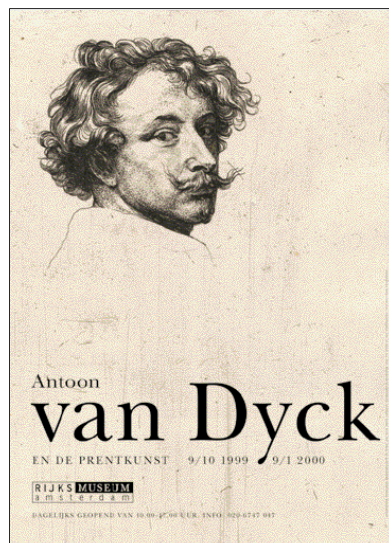
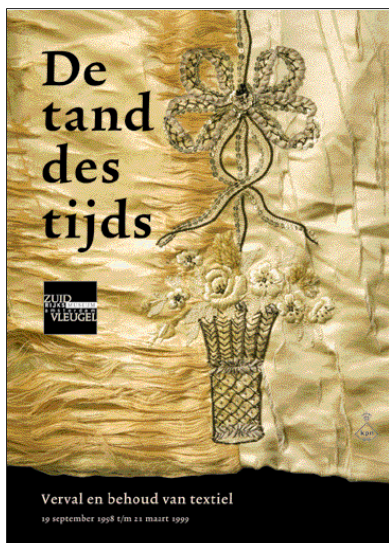
Rijksmuseum, het kabinet bekend maakte de van het Rijksmuseum met 100 miljoen gulden zullen steunen.

Tentoonstellingen

De wintertentoonstelling 'Adriaen de Vries' sloot op 14 maart met een totaal van 100.000 bezoekers. In aanwezigheid van de Zweedse koning werd de tentoonstelling op 14 april geopend in het Nationalmuseum van Stockholm. Staatssecretaris Rick van der Ploeg van Cultuur voerde het woord en de opening werd muzikaal omlijst door het Nederlands ensemble Musica ad Rhenum onder dirigent-fluitist Jed Wentz. In oktober reisde de tentoonstelling door naar het Getty Museum in Los Angeles.

Zuidvleugel

Veel van de wisselende tentoonstellingen vonden in 1999 plaats in de Zuidvleugel. Nog tot 2 mei was daar de presentatie 'Van Gogh te gast' te zien, die net als vorig jaar heeft bijgedragen aan de voortreffelijke bezoekerscijfers en de riant omzet van de museumwinkel. Gedurende de tijd tot aan de heropening van het Van Gogh Museum waren enkele topwerken van Van Gogh ook kort in de Eregalerij geëxposeerd.

Vanaf 19 juni presenteerde het museum in de Zuidvleugel zijn eerste zomertentoonstelling, gewijd aan de mooiste voorbeelden van het Nederlandse stilleven tussen 1550 en 1720. In een 70-tal schilderijen werd voor het eerst een totaaloverzicht van dit geliefde genre gegeven. De tentoonstelling bevatte zowel alle te verwachten grote namen van Pieter Aertsen en Jan Brueghel tot Rembrandt, als bij het grote publiek onbekende meesters als Pieter van Anraadt en Daniel Seghers. De tentoonstelling werd georganiseerd in samenwerking met het Cleveland Museum of Art, waar de tentoonstelling na Amsterdam te zien was, en werd gesponsord door ABN AMRO en Ahold. Ruim 100.000 bezoekers zagen de tentoonstelling in Amsterdam, in Cleveland werden de stillevens door nog eens 50.000 bezoekers bewonderd. In het kader van de tentoonstelling was een groot aantal stillevens uit de eigen verzameling gerestaureerd. Hieraan werd in het hoofdgebouw een afzonderlijke presentatie met een eigen, Engelstalige catalogus gewijd, gesponsord door Sara Lee/DE.

In de Zuidvleugel vonden ook weer twee nieuwe textielpresentaties plaats, beide de vroege 20e eeuw betreffende. In april opende 'Traditie en vernieuwing, Kostuum en textiel rond 1900'. De catalogus kreeg de titel 'Neo to Deco' mee. In oktober

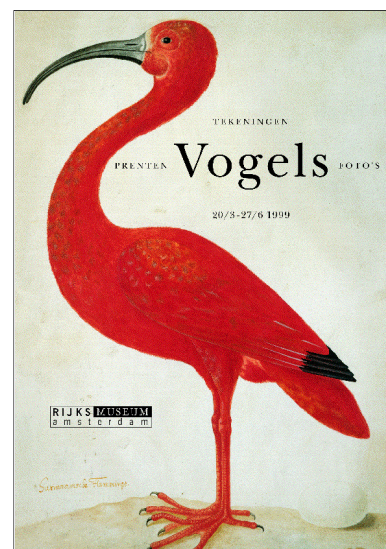
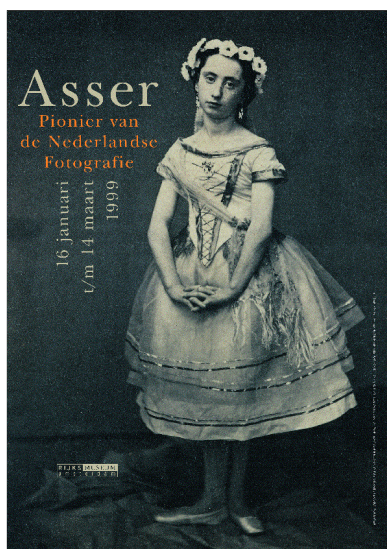
volgde de tentoonstelling 'Couture! Hoogtepunten uit de kostuumverzameling Van Emmerik'.

In de zalen van de afdeling Aziatische kunst was nog tot en met februari de presentatie van Chinees porselein te zien. Van maart tot en met juni werden onder de titel 'Het vlietende leven' twee keuzen uit de collectie Japanse (rol)schilderingen van het Kumamoto Museum of Art in Japan getoond. Vanaf december was een groep 'Minia-tuurschilderingen uit India' opgesteld.

Inrichting van de tentoonstelling
'Nederland - Japan - Indonesië'

Prentenkabinet

Het Rijksprentenkabinet presenteerde weer een gevarieerd aanbod uit zijn rijke bezit, en niet alleen in eigen huis. In het voorjaar speelde het een belangrijke rol bij de totstandkoming van de tentoonstelling 'Arbeid en Schoonheid vereend' over het werk van R.N. Roland Holst in het Nationaal Vakbondsmuseum te Amsterdam.

In de zalen van het eigen prentenkabinet stond de fotografie centraal in de tentoonstelling

'Eduard Isaac Asser, Pionier van de Nederlandse fotografie', die vergezeld ging van een mooie publicatie in de fotografiereeks van het Prins Bernhard Cultuurfonds. Het feit dat honderd jaar geleden de Vereniging Vogelbescherming Nederland werd opgericht, vormde de aanleiding voor een kleurige tentoonstelling over 'Vogels'. Behalve door prachtige bladen van d'Hondecoeter en Audubon en door Edward Muybridge's momentopnamen van een vliegende vogel uit 1885, werden de bezoekers verrast door de opstelling van opgezette exemplaren van bijzondere vogelsoorten.

Op 3 juli opende de tentoonstelling gewijd aan de kunsthandel Van Wisselingh, het tweede deel in de reeks 'Kunst, kennis en commercie', waarin eerder aan de Haarlemse kunsthandel Debois aandacht was besteed. Niet alleen Van Wisselingh's grote inzet voor Nederlandse kunstenaars als Matthijs Maris, Bauer, Breitner en Witsen werd getoond, maar ook de grote rol die hij speelde bij de introductie van Franse schilderkunst (Courbet, Daumier, School van Barbizon). Tevens werd aandacht geschonken aan zijn meubelwerkplaats. Onder de titel 'Portret van een kunsthandel' geeft de catalogus een aardige kijk in de keuken van een internationale kunsthandel in de laatste anderhalve eeuw.

Inrichting van de tentoonstelling
'Nederland - Japan - Indonesië'

Als Nederlandse bijdrage aan het Van Dyck-jaar presenteerde het prentenkabinet een prachtig overzicht van 'Antoon van Dyck en de prentkunst'. De kloeke catalogus mag stellig een standaardwerk genoemd worden. De publieke belangstelling bleef helaas bij de verwachting achter, mede omdat de Nederlandse pers nauwelijks meer berichtte over de tentoonstelling die voorafgaand aan Amsterdam eerst in het Museum Plantin Moretus in Antwerpen te zien was geweest.

Tentoonstellingen Nederlandse geschiedenis

Van 15 mei tot en met 18 juli presenteerde de vernieuwde afdeling Nederlandse geschiedenis 'De zee op zakformaat, nautische modellen uit de 19de eeuw'. Een selectie van ruim 75 authentieke modellen, in de 19de eeuw bijeengebracht door het Ministerie van Marine, werd getoond in samenhang met enkele schilderijen. Behalve modellen van schepen waren er ook vuurtorens, droogdokken, bakens e.d. te zien. De modellen werden getoond als voorbeelden van hun uiteenlopende functies: van experimenteel model en octrooi-model tot pronkmodel.

Op 7 augustus opende mevrouw Jeltje van Nieuwenhoven, voorzitter van de Tweede Kamer, de tentoonstelling 'Nederland-Japan-Indonesië. De Japanse bezetting van Nederlands-Indië herinnerd'. De tentoonstelling, georganiseerd in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD), was gewijd aan de herinneringen en beeldvorming van de bezetting van Nederlands-Indië. Aan de hand van bijzondere documenten, foto- en filmmateriaal, en getuigenissen van direct betrokkenen werd zowel de persoonlijke beleving als de naoorlogse beeldvorming gepresenteerd. Voorafgaand aan de opening vond in het auditorium een door ca. 275 mensen bezochte conferentie plaats, met sprekers uit Indonesië, Japan en Nederland.

De tentoonstelling vond plaats in het kader van de herdenking van 400 jaar relaties tussen Nederland en Japan. De tentoonstelling en het begeleidende boek onder redactie van R. Raben kregen veel aandacht in de pers. Van het gastenboek dat aan het eind van het tentoonstellingscircuit was neergelegd, werd door de bezoekers veelvuldig gebruik gemaakt. Er werden drie banden volgeschreven met totaal ca. 1500 reacties, van positief tot zeer negatief, die bijna zonder uitzondering zeer emotioneel waren. De gastenboeken werden daarmee

Inrichting van de tentoonstelling
'Amsterdams goud en zilver'

zelf tot een waardevol document en er werd besloten ze als collectie op te nemen.

De derde in een reeks actuele speerpunten die de afdeling Nederlandse geschiedenis organiseert in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief was getiteld 'De Vredesconferentie van 1899'. Hierin toonde het museum, tevens in samenwerking met het Vredespaleis in Den Haag, van 1 mei tot 27 juni onder meer een waaijer met de handtekeningen van alle gezanten, de slotakte van de conferentie en een herinneringsbord met het opschrift 'Vrede door Recht' dat in 1913 door de firma Regout werd vervaardigd ter gelegenheid van de inhuldiging van het Vredespaleis. Aflevering 4 was gewijd aan 'Het kindernetje van Van Houten: 18 september 1874' en was te zien van 18 september tot en met 21 november. Vanaf 15 december werd met de vijfde speerpunt 'De Soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië, 27 december 1949' herdacht. De erfenis van dit historische moment werd bovendien geëvalueerd in een klein symposium,

georganiseerd samen met de Sectie Militaire Geschiedenis van de Koninklijke Landmacht, dat werd bijgewoond door ca. 70 mensen.

Amsterdams zilver

De wintertentoonstelling van 1999 was tevens de opmaat tot het jubileumjaar 2000. Ter gelegenheid van de publicatie van deel 4 in de serie bestandscatalogi van de verzameling kunstnijverheid van het Rijksmuseum, werd op 10 december door burgemeester Schelto Patijn van Amsterdam de tentoonstelling 'Amsterdams Goud en Zilver' geopend. Bij deze gelegenheid is het museumbezit aan Amsterdams zilver integraal opgesteld op feestelijke buffetten.

Samenwerkingsprojecten

In co-productie met het Amsterdams Historisch Museum ontstond de tentoonstelling 'Delfts uit de

provincie. Aardewerk uit Hollandse tegelfabrieken' in Museum Willet-Holthuysen. De bijdrage van het Rijksmuseum bestond uit zowel een omvangrijk bruikleen als de inzet van de conservator ceramiek van het Rijksmuseum. Ruim 17.000 mensen bezochten deze tentoonstelling.

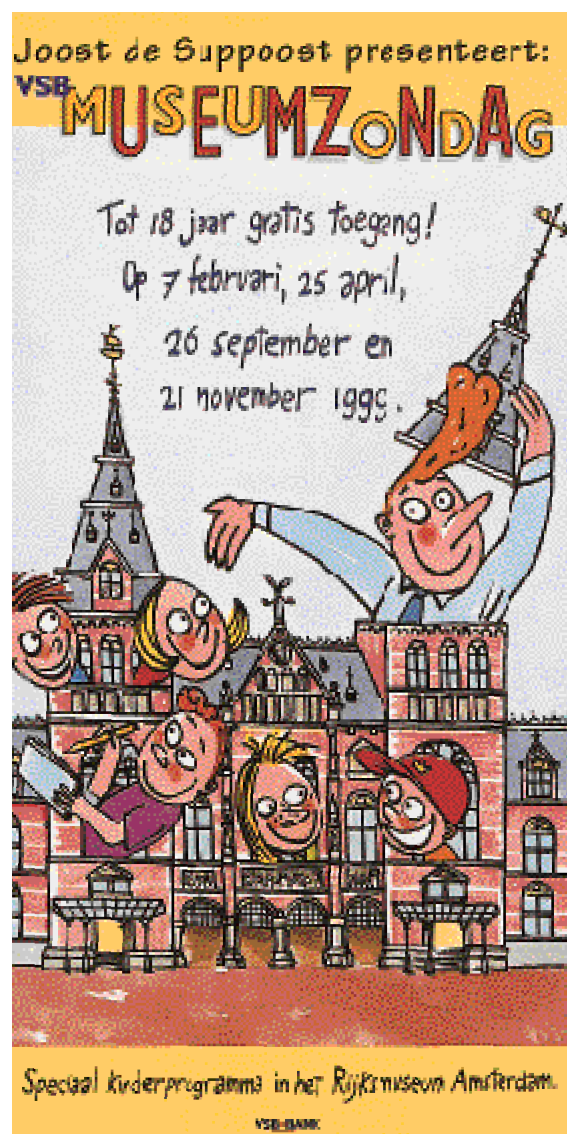
Educatie en publieksinformatie

In 1999 werd onder de titel 'Nieuwe Nederlanders. Het Rijksmuseum – het museum voor alle Nederlanders' een uniek lespakket ontwikkeld met het doel de nieuwe Nederlander wegwijs te maken in de Nederlandse cultuur en hem vertrouwd te maken met musea in Nederland in het algemeen en het Rijksmuseum in het bijzonder. Het pakket bestaat uit een videoband, een docentenhandleiding en een souvenir. Het werd in september gratis aangeboden aan de ROC's, de Regionale Opleidings Centra, waar het kan worden ingepast in het inburgeringsprogramma van de Nieuwe Nederlander. Door het lespakket op deze manier in te bedden in een vastliggende structuur – namelijk die van het onderwijs – wordt de kans op succes vergroot. Hopelijk gaat het museum zo een vanzelfsprekend onderdeel vormen van het leven van de nieuwe landgenoten.

Het samenstellen van het pakket is mogelijk gemaakt dankzij de steun van de Katholieke Stichting ter Bevordering van Welzijnswerk en het VSB Fonds. Op 15 september werd het eerste exemplaar in de Aduardkapel door de hoofddirecteur aangeboden aan mevrouw Judith Belinfante, lid van de Tweede Kamer voor de PvdA.

Een vorm van informele kennismaking met het Rijksmuseum werd mogelijk door een dankzij Vendex in samenwerking met het museum ontwikkeld 'Kunsten kennisspel', dat op 7 oktober in een wedstrijd tussen Marthe Röling, Wim T. Schippers, voorzitter J.M. Hessels van de Raad van Toezicht en de hoofd-directeur in de Aduardkapel werd gepresenteerd.

Geen organisatie heeft de laatste decennia zozeer het belang van kunstonderwijs aan kinderen bewe-

Aankondiging voor de VSB Museumzondag ('Joost de Suppoost')
 Groep kinderen bij de VSB Museumzondag ('Joost de Suppoost')

zen als die van de Amsterdamse kunstkijkuren. Op 12 maart vierde de organisatie zijn 50-jarig bestaan met een ontvangst in het Rijksmuseum.

De wekelijkse lunchpauzelezingen en de zondagochtendlezingen in samenwerking met de Volkskrant kunnen intussen rekenen op een trouw publiek. Zeer succesvol blijft ook de formule van de VSB Museumzondag ('Joost de Suppoost'), waarvoor het museum in 1998 de Kunstsporsorprijs werd verleend. Daarnaast waren er weer allerlei specifieke cursussen en lezingen rondom thema's uit de permanente collectie. Zoals gebruikelijk werden ook de tijdelijke tentoonstellingen van het Rijksmuseum door themadagen, cursussen, rondleidingen en evenementen omlijst.

In het kader van 'Adriaen de Vries' werden drie woensdagavond-lezingen gegeven en tijdens de fototentoonstelling 'Kinderen van zeven' van Céline van Balen werden op 7 en 12 mei speciale middagen georganiseerd voor de gefotografeerde kinderen en hun ouders. Bijna alle kinderen kwamen, met broertjes en zusjes en oma's. De meesten waren nog nooit in het Rijksmuseum geweest, en het grootste deel was van buitenlandse afkomst. Na een tijdje verdween het merendeel richting Nachtwacht! Als dank voor hun medewerking kregen alle kinderen een exemplaar van Lydia Roods boek *Pip, de rattenvanger van het Rijksmuseum*.

Bij de zomertentoonstelling over Nederlandse 17e-eeuwse stillevens werden video-animaties geproduceerd die door middel van bewegend beeld een aantal aspecten van het componeren en schilderen van stillevens illustreerden. Iedere vrijdagavond in de maand juli was gewijd aan een thema van het stilleven, zoals bloemen, vruchten, vlees en vis en *trompe l'oeil*. Specialisten gaven toelichting onder het genot van wijn, water en 'thematische hapjes'. De avonden in juli werden door steeds 100 à 150 deelnemers bezocht en ook voor de wekelijkse avondrondleidingen in augustus en september bestond grote belangstelling.

Op woensdagavond 13 oktober organiseerde het museum een literair evenement. Twee acteurs vertolkten voor een uitverkochte Nachtwachtzaal, en in aanwezigheid van de weduwe van de schrijver, een bewerking van Simon Vestdijks brievenroman *Avontuur met Titia*, die het nachtelijke Rijksmuseum als setting heeft.

[Www.rijksmuseum.nl](http://www.rijksmuseum.nl)

Naast al deze activiteiten in het museum werd met het openen van de nieuwe website van het Rijksmuseum ook een brug geslagen naar de virtuele bezoeker van onze instelling. De productie van de website was nog in gang gezet door het hoofd van de afdeling, Theo Schoemaker, die echter per 1 september de museumwereld vaarwel zegde voor een leidinggevende functie in die van de dans. Op vrijdag 17 december ging www.Rijksmuseum.nl het net op met 6.000 pagina's tekst en meer dan 4.000 illustraties. Reeds bestaande informatiesystemen zoals de 1250 kunstwerkbeschrijvingen die in ARIA voorhanden waren, werden in de website geïntegreerd. Tevens zijn artikelen uit de museumwinkel via de site te koop. Een redactie van vier medewerkers heeft anderhalf jaar aan de totstandkoming van de site gewerkt, in samenwerking met het bedrijf Consultdata. Het ontwerp bureau Premsele Vonk tekende voor de aantrekkelijke vormgeving. Via radiospotjes en advertenties werd de nieuwe website onder de aandacht van het publiek gebracht. Het Rijksmuseum kwam met zijn website tamelijk laat, maar heeft die achterstand nu in een voorsprong omgezet. Zowel qua omvang als kwaliteit van de presentatie behoort de site tot de beste museumsites die wereldwijd beschikbaar zijn, zo luidde het oordeel van de recensies in de pers.

Externe betrekkingen

Het Rijksmuseum vormt met zijn vijf grote verzamelfdelingen en het enorme scala aan daarvan afgeleide activiteiten een wereld op zich. Die wereld kent weer talloze verbindingen met zowel een nationaal als internationaal netwerk waarin van publiek tot professionals incidentele en reguliere contacten onderhouden worden.

Vaste banden verbinden het museum met het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (KOG), dat medebewoner van het gebouw is, en de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst, waarvan de door de Vereniging bijeengebrachte verzameling door het museum wordt beheerd. Evenals de Vereniging Rembrandt hielden zij ook dit jaar weer vele van hun bestuurs- of ledenvergaderingen in het Rijksmuseum. Ook aan vele andere organisaties werd gastvrijheid verleend, vaak ook als tegenprestatie in het kader van sponsoring. Naast de elders vermelde symposia en studiedagen kan nog een bijeenkomst van de historische sectie van de Nederlandse Museum Vereniging (15 maart) worden genoemd.

Op 10 maart ontving de directie de leden van het kabinet en hun partners voor een bezoek aan de tentoonstelling 'Adriaen de Vries'.

In december nam het museum afscheid van mevrouw Marie Christine Vink die vele jaren met grote stijl het gezicht was van de externe betrekkingen en fondswerving van het museum.

Raad van Toezicht

Eind maart 1999 overleed Michael Drabbe. Niet alleen als actief lid van de Raad van Toezicht, maar ook als drijvende kracht achter het gezelschap 'de Staalmeesters', als voorzitter van het Rijksmuseum Fonds en als voorzitter van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst had hij lange jaren nauwe banden met het museum onderhouden. Het museum zal hem node moeten missen. De ABN AMRO stichtte te zijner nagedachtenis een naar hem vernoemd aankoopfonds dat bedoeld is voor aankopen op het gebied van de Aziatische kunst.

In juni 1999 legde Dr Ir Th. Quené het voorzitterschap van de Raad van Toezicht neer. Het museum is hem zeer veel dank verschuldigd voor de voorbeeldige wijze waarop hij het museum door de verzelfstandigingsoperatie loodste en vervolgens invulling gaf aan de nieuwe toezichtstructuur. Hij heeft de functie van voorzitter in alle opzichten op

voortreffelijke wijze vervuld. Wij zijn hem daarvoor zeer erkentelijk. De heer Quené is per 1 juni 1999 als voorzitter opgevolgd door Mr J.M. Hessels. Als nieuwe leden van de Raad traden per 21 juni 1999 toe Drs N. Noordervliet-Bol en Drs H.H.F. Wijffels. De overige leden van de Raad zijn Prof. Mr I.P. Asscher-Vonk, Prof. Dr J.R. Glasz en N. MacGregor.

De Raad van Toezicht keurde het vaststellen van de jaarcijfers over 1998 goed alsmede de begroting voor het jaar 2000. De Raad stemde verder in met de bekostigingsaanvraag voor de subsidieronde 2001–2004 in het kader van het komende Kunstenplan.

Voorts fuseerde de Stichting het Rijksmuseum met toestemming van de Raad van Toezicht met de Stichting de Staalmeesters, van welke laatste stichting het bestaan sinds de verzelfstandiging in wezen overbodig was geworden.

De heer Quené woonde de door het Ministerie van OCenW en de Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea (VRM) belegde bijeenkomst inzake de toezichthoudende structuur van cultuurinstellingen bij. De heer Hessels nam deel aan een mini-conferentie met de staatssecretaris van Cultuur bij in het kader van de planvorming voor Het Nieuwe Rijksmuseum. Op 7 oktober vond een kennismakingsbijeenkomst van Raad van Toezicht, Directie en Ondernemingsraad plaats, en op 17 november woonde Prof. Dr J. Glasz namens de Raad van Toezicht een overlegvergadering tussen directie en OR bij.

Het Rijksmuseum Fonds

De heer H.C. Broeksma volgde de heer M. Drabbe op als voorzitter van Het Rijksmuseum Fonds. Als nieuw bestuurslid zal de heer H. Wijffels de band met de Raad van Toezicht in het Fonds verzorgen.

Het Rijksmuseum Fonds is een 'endowment fund' dat zich met name richt op het verwerven van fondsen via particulieren. In 1999 steunde het opnieuw enkele belangrijke aankopen van het museum: het eerder genoemde clavecimbel-deksel

van Pieter Isaacz en de kandelabers van Froment-Meurice. Het bestuur nam ook het initiatief tot de aanstelling van een speciale fondsenwerfer ten behoeve van particulieren.

Publiciteit

1999 was in publicitair opzicht een roerig jaar. Naast de gebruikelijke aandacht voor de lopende tentoonstellingen en nieuwe aanwinsten van het Rijksmuseum, moest de afdeling ook op andere fronten alle zeilen bijzetten om de constante vraag naar informatie aan te kunnen. Met name de werking voor de jubileumtentoonstelling van het jaar 2000 vergde veel aandacht. Zo werd de nationale en internationale voorverkoop van kaarten geregeld, en werden talloze persbijeenkomsten in binnen- en buitenland georganiseerd. Tijdens een persontbijt in de Nachtwachtzaal werd op 19 november 1999 een handzaam jubileumboekje met een opgave van alle evenementen gelanceerd. Los hiervan ontving het museum in 1999 ruim 500 journalisten en medewerkers uit de reisindustrie. Ruim dertig filmploegen filmden buiten de openingstijden in het museum.

De meeste activiteiten van enige omvang kregen hun eigen persbericht, persconferentie of voorbezigting en vaak ook eigen affiches. Het museum manifesteerde zich bij tal van evenementen, waaronder de Uitmarkt eind augustus.

Nieuw was het fenomeen van de grote zomertentoonstelling, die in het bijzonder ook op de buitenlandse bezoeker mikt. 'Het Nederlandse Stilleven' bleek inderdaad op grote belangstelling van de buitenlandse pers te kunnen rekenen. Er werd hiervoor extra geafficheerd en geadverteerd. Adriaen Coortes schilderijtje *Kruisbessen*, dat de omslag van de catalogus sierde, behoorde bovendien tot de geselecteerde schilderijen voor een in juni door PTT Post aan de Gouden Eeuw gewijde postzegelreeks, waarvan voorts ook *Het zieke kind* van Gabriël Metsu en Rembrandts *Joodse Bruid* uit de Rijksmuseumcollectie deel uitmaakten.

De oproep van de Tweede Kamer tot grootscheepse renovatie van het Rijksmuseum in september en de bekendmaking van de steun van het Nederlandse kabinet aan de renovatieplannen met een bedrag van 100 miljoen gulden in november leidden vanzelfsprekend tot een lawine van reacties. Voorts besteedden de media veel aandacht aan het nieuwe Museumplein, het afscheid van Hans Ruijsenaars als architect van het Rijksmuseum en de toekomstige positie van Nederlandse geschiedenis binnen de herinrichtingsplannen van het Rijksmuseum.

Als gevolg van de herstructurering van de organisatie ging de afdeling pers- en publiciteit, voorheen deel uitmakend van de educatieve afdeling, eind 1999 op in de nieuwe stafafdeling communicatie en marketing.

Fusie met Stichting De Staalmeesters

De Stichting de Staalmeesters is een financieringsstichting, destijds opgericht ten behoeve van de fondsenwerving en financiering van de verbouwing van de Zuidvleugel. Op 27 oktober 1999 is het voorstel voor de fusie tussen de Stichting Het Rijksmuseum (verkrijgende rechtspersoon) en Stichting De Staalmeesters (verdwijnde rechtspersoon) ondertekend. Het betreft hier een juridische fusie, in de zin van artikel 2: 309 van het Burgerlijk Wetboek, waartoe om juridische, economische en sociale redenen werd besloten.

Rijksmuseum Holding B.V. en Rijksmuseum Merchandising B.V.

Medio 1999 zijn de Rijksmuseum Holding B.V. (100 % deelneming van Stichting Het Rijksmuseum) en de Rijksmuseum Merchandising B.V. (100 % deelneming van Rijksmuseum Holding B.V.) opgericht. Aanleiding voor de oprichting van beide vennootschappen is de verdere uitbreiding van de commerciële activiteiten van Het Rijksmuseum buiten de muren van het museum zelf. Door het opzetten van een holdingstructuur voor deze activiteiten wordt een organisatorische, financiële en fiscale afgrenzing van deze activiteiten ten

opzichte van de reguliere museale activiteiten bewerkstelligd. Bij een verdere groei van de commerciële activiteiten in de toekomst zal ook een verdere uitbreiding van deze holdingstructuur kunnen plaatsvinden.

Bezoekers

Zoals hierboven reeds werd aangegeven, was het jaar qua aantallen bezoekers zeer succesvol: het jaar 1996, met de heropening van de Zuidvleugel en de succesvolle Jan Steen-tentoonstelling, werd geëvenaard. Uit het in de bijlage opgenomen meerjarenoverzicht blijkt dat dit bezoekersaantal ver boven het gemiddelde ligt. De hoge bezoekersaantallen zijn voor een deel het resultaat van de tentoonstelling 'Van Gogh te gast' in de Zuidvleugel. Daarnaast is het bezoek in de zomerperiode hoog geweest. Ook is er door de programmering een verschuiving te constateren van nationaal (52 % in 1998, 39 % in 1999) naar internationaal publiek (48 % in 1998, 61 % in 1999).

Financiën

De omzet nam in 1999 toe tot ruim 57 miljoen gulden; het eigen vermogen verdubbelde bijna tot ruim 10 miljoen gulden. De in 1998 ingezette lijn van inkomstenoptimalisatie zet door. Naast de hogere opbrengsten van entreegelden hebben met name de inkomsten uit merchandising en winkelverkoop in 1999 bijgedragen aan het positieve exploitatieresultaat van circa 1,7 miljoen gulden (zie verder de bijlage met het financiële jaarverslag). Er is tevens gestart met verkopen via Internet. Ook de opbrengsten uit sponsoring zijn sterk verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. De verhouding subsidie/eigen inkomsten is sinds de verzelfstandiging in 1995 sterk verbeterd. Met een verhouding van 57 % subsidie ten opzichte van 43 % eigen inkomsten is het Rijksmuseum in 1999 ruim uitgekomen boven de doelstelling uit het ondernemingsplan 1999/2000.

Organisatie

In 1999 kreeg de in 1998 ingezette herstructurering van het Rijksmuseum haar beslag. De organi-

satie kreeg een nieuwe vorm, waarbij het goede uit de vorige reorganisatie werd behouden, en elders aanzienlijke verbeteringen en stroomlijningen werden doorgevoerd. Zo zijn tal van kleinere units binnen het museum geclusterd en werd het aantal budgethouders teruggebracht.

De scheiding tussen de sectoren presentatie en collectie is in het nieuwe model in beginsel gehandhaafd, zij het dat geen aparte directeur presentatie meer is aangesteld. Er is nu sprake van een driehoofdige directie, waarbij elk directielid een sector als eerste verantwoordelijkheidsgebied heeft. Zo is de hoofddirecteur de eerst verantwoordelijke voor presentatie geworden, terwijl in diens sector de nieuwe functie van hoofd tentoonstellingen is belast met zowel tentoonstellings- als inrichtingsactiviteiten. De fondswervingsactiviteiten en pers- en publiciteit zijn bijeengebracht in een nieuwe stafafdeling communicatie en marketing, en de afdeling evenementen is gevoegd bij educatie en publieksinformatie.

In de sector collecties is de vorming van het coördinerende bureau collecties de belangrijkste verandering. Hieronder vallen thans tevens het fotoatelier en de fotoadministratie en het fotoarchief.

De nieuwe afdeling facilitair bedrijf werd de opvolger van de voormalige intendance en valt thans onder de zakelijke sector. Nieuw is daarbij de afdeling commerciële zaken waarin onder meer de activiteiten van de museumwinkel en de voorverkoop van kaarten zijn ondergebracht. Bij enkele activiteiten werd besloten tot uitbesteding, te weten de kantinedienst en de huishoudelijke dienst.

Iedere herstructurering is een ingreep van jewelste, voor de direct betrokkenen zeker ook in emotionele zin. Het museum heeft in 1999 dan ook zeker zijn momenten van onrust gekend. De medewerkers werden met speciale voorlichtingsbijeenkomsten en regelmatig verschijnende

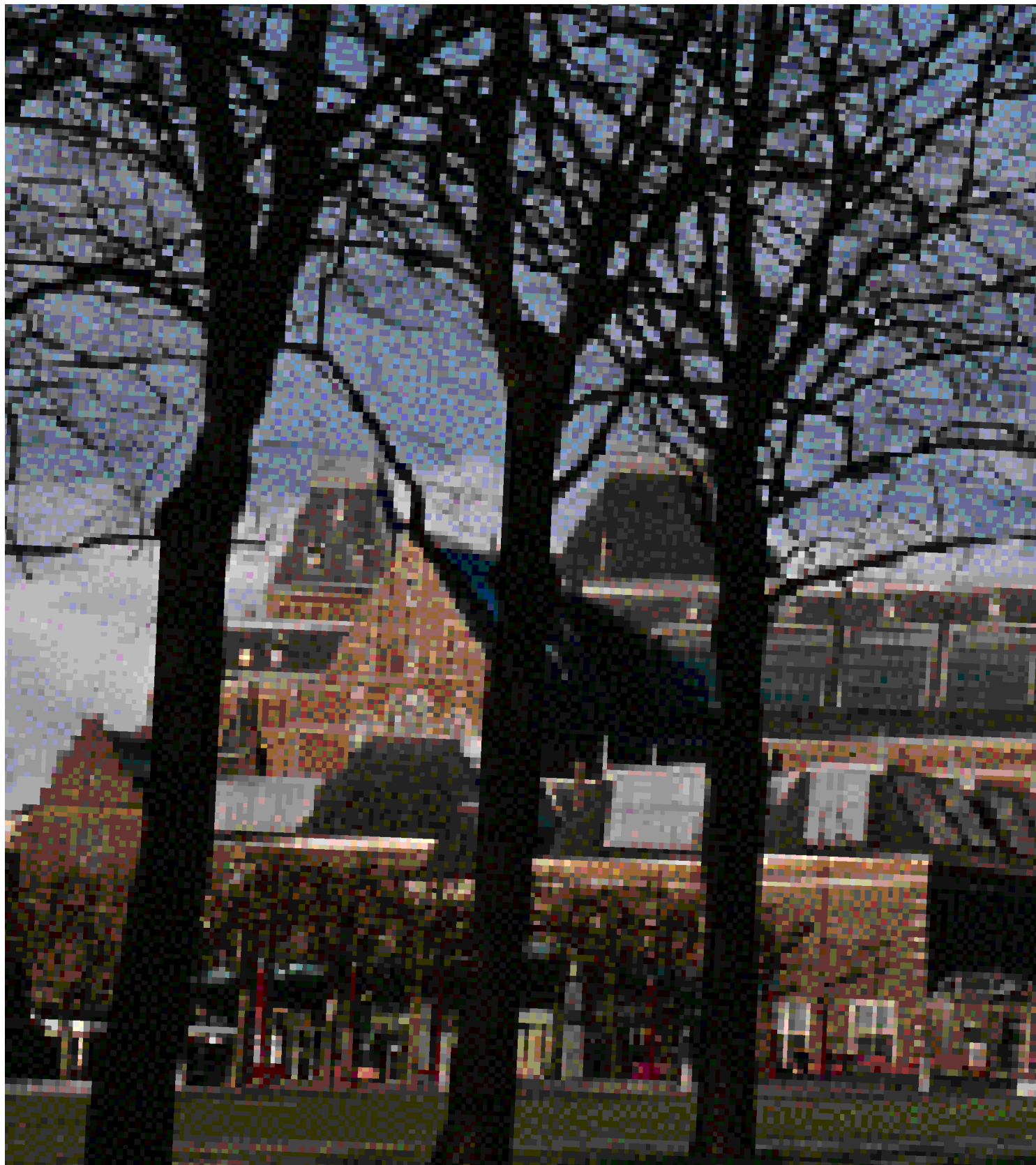

Foto Antonio Quintero

nieuwsbrieven alsmede het *Rijksmuseum-Nieuws* over de besluiten en procedures ingelicht. Het is een compliment aan de collega's dat de onvermijdelijke onzekerheid niet heeft geleid tot een voor de buitenwereld waarneembare vermindering van kwaliteit van het gebodene. Dit jaarverslag geeft hiervan meer dan blijk.

Een bijzonder woord van waardering verdienen de diverse projectleiders, deelnemers aan de werkgroepen, de leden van de Ondernemingsraad, de herplaatsingscommissie en de bezwarencommissie, de vertegenwoordigers van de vakbonden en niet te vergeten de medewerkers van de afdeling personeel & organisatie, welke laatsten nog geruime tijd met de afwikkeling van de herstructurering doende zullen zijn. Zo zullen alle functiebeschrijvingen de komende periode nog een update krijgen.

Gebouw

Op het terrein van de gebouww zorg zijn een aantal activiteiten vermeldenswaardig. Medio 1999 konden de vernieuwde meldkamer, de kleedkamers voor de afdeling bewaking, beveiliging en veiligheid en een aantal kantoren voor het facilitair bedrijf in gebruik worden genomen in gebied tussen de torens 3 en 4. Aan het eind van het jaar startte de verbouwing van de personeelskantine tot volwaardig bedrijfsrestaurant. Tegelijkertijd is, onder eigen regie, gestart met de voorbereiding van een ingrijpende verbouwing van het bestaande publieksrestaurant. De bedoeling bij dit project is dat de 'sfeer van Cuijpers' zoveel mogelijk wordt benaderd en dat de bestaande capaciteit wordt verdubbeld. Eveneens onder eigen projectleiding is gestart met de verbouwing van het bestaande schilderijendepot. Bijzondere aandacht bij dit project gaat uit naar verbeteringen van de arbeidsomstandigheden. Getemporeerd worden werkplekken van medewerkers bij het museum vervangen. De nieuwe werkplekken voldoen volledig aan eisen die in de Arboret hieromtrent zijn gesteld. Door de afdeling gebouwenbeheer werd begonnen met het opstellen van een meerjarenonderhoudsplan voor het gebruikersonderhoud binnen de muse-

umgebouwen (schilderwerk, electrotechnische en werktuigkundige werken).

In het kader van de brandveiligheid van de het gebouw werd eind 1999 een algemeen rookverbod in het museum van kracht.

Ondernemingsraad

In 1999 is de samenstelling van de Ondernemingsraad (OR) ongewijzigd gebleven. In februari trad de parttime secretaris van de Ondernemingsraad aan. Directie en OR hebben intensief overlegd over de herstructurering van de organisatiestructuur, die eind 1999 met enige vertraging, en met het inlassen van een adempauze waarin op enkele punten nog kleine aanpassingen werden gemaakt, haar beslag kreeg. De afwikkeling van een enkele individuele rechtspositie was eind december nog niet afgerond. Slechts 3 van de 71 direct betrokken medewerkers waren niet herplaatsbaar.

Op de agenda stonden naast de herstructurering onder meer de jaarstukken 1998, de halfjaarcijfers 1999 en de begroting 2000, de subsidieaanvraag 2001–2004 en de procedures rond uitbesteding van kantinedienst en huishoudelijke dienst, arbo en veiligheid, interne communicatie, maaltijdvergoedingen bij overwerk, roosterkwesies (waaronder een tijdelijke arbeidstijdenregeling in verband met avondopenstelling), privacy en ziekteverzuim.

Personeelsvereniging

De personeelsvereniging van het Rijksmuseum verzorgde ook in 1999 weer een heel scala aan activiteiten. Op 18 juli werd de jaarlijkse kano-tocht georganiseerd en op 28 november verzorgde de personeelsvereniging een sinterklaasmiddag voor kinderen van medewerkers, rijk aan speculaas, limonade en stroigoed.

Op 15 september opende de hoofddirecteur in de personeelskantine een expositie van het werk van Antonio Quintero van de huishoudelijke dienst. Eerder had hij al zijn foto's van poolhonden geëxposeerd. Nu waren er 35 foto's van het exterieur

van het Rijksmuseumgebouw te bewonderen, een project waaraan Quintero zo'n drie jaar heeft gewerkt .

De toneelvereniging 'Troost voor allen' bracht met veel verve een geactualiseerde versie van Nicolaj Gogols *De Inspecteur-generaal* op de planken, die voor de gelegenheid werd gesitueerd in Bergen op Zoom anno 1989. Sander Israëls tekende wederom voor de regie.

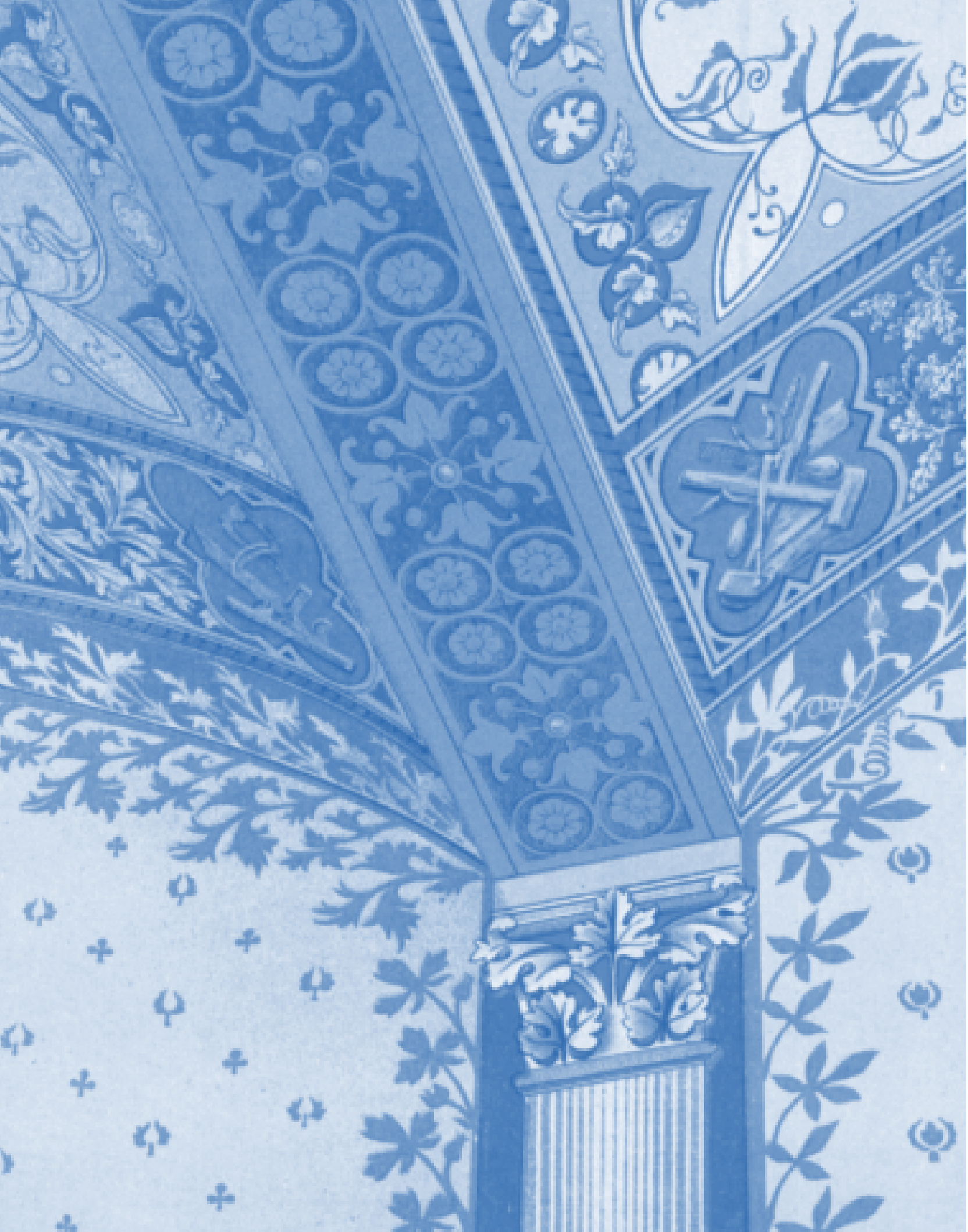
Het jaar 2000

De millenniumwisseling wierp in vele opzichten zijn schaduw vooruit. De facilitaire dienst, in het bijzonder de afdeling automatisering, zorgde in overleg met de Rijksgebouwendienst dat het museum bij de jaarwisseling in technische zin niet voor onaangename verrassingen kwam te staan.

Het feit dat het Rijksmuseum in 2000 zijn 200-jarig bestaan als museum herdenkt, kleurde in sterke mate de werkzaamheden, in het bijzonder die van de afdeling tentoonstellingen. Ten behoeve van de hoofdmanifestatie 'De Glorie van de Gouden Eeuw' werden reeds alle bruiklenen geworven en werd de catalogus door de auteurs uit de educatieve staf van het museum geschreven in nauwe samenwerking met de conservatoren.

Dat het museum zijn jubileumjaar én het nieuwe millennium kan ingaan met het prachtige perspectief van een integrale renovatie van het museumgebouw, stemt zeer dankbaar. De wetenschap dat het 200-jarige Rijksmuseum als nationale instelling nog steeds kan rekenen op een breed draagvlak, zowel bij het publiek als bij de overheid, sterkt ons in onze ambities voor Het Nieuwe Rijksmuseum.

Ronald de Leeuw
Hoofddirecteur

Het Nieuwe Rijksmuseum

- 38 Besef van tijd en gevoel van
schoonheid
*Nederlandse geschiedenis in een
geïntegreerde opstelling*
- 42 Het Nieuwe Rijksmuseum
Het Rijksmuseum in de 21e eeuw

Besef van tijd en gevoel van schoonheid

Nederlandse geschiedenis in een geïntegreerde opstelling

38

Vanaf 2003 zal de grote verbouwing tot Het Nieuwe Rijksmuseum plaatsvinden. In de periode tot 2007 is de vaste collectie slechts gedeeltelijk voor het publiek toegankelijk. Na de heropening wil het museum de collecties van de afdelingen schilderijen, beeldhouwkunst en kunstnijverheid, en Nederlandse geschiedenis in onderlinge samenhang laten zien: de geïntegreerde opstelling. Ook de geschiedeniscollectie kan daar veel bij winnen.

'Kijk, die staat in ons geschiedenisboek'. Een uitroep die je veelvuldig kunt horen als een groep jongeren de afdeling geschiedenis in het Rijksmuseum bezoekt. 'Ons' geschiedenisboek, 'onze' geschiedenis. Of het nu het schilderij met de St. Elisabethsvloed of *De grote vergadering in de Ridderzaal* door Van Delen is, of de indrukwekkende spiegelversiering

De Chatham beker
Nicolaas Loockemans, 1668
Goud en email

van de bij Chatham veroverde *Royal Charles*, ze maken deel uit van de intellectuele bagage van de Nederlander en daarmee van zijn nationale identiteit.

Dat geldt niet alleen voor schilderijen en voorwerpen die in de afdeling Nederlandse geschiedenis te zien zijn. Kunstwerken als Rembrandts *Nachtwacht*, Vermeers *Melkmeisje* en de werken van Jan Steen in de afdeling schilderijen maken eveneens deel uit van dat collectieve geheugen. En hetzelfde kan gezegd worden van de verzameling Delfts blauw in de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid.

Het Rijksmuseum kan met zijn collecties met recht de Nationale Schatkamer genoemd worden. Een schatkamer van geschiedenis en kunst. Het is een uitgangspunt dat al in het prille begin in 1798 met de instelling van de Nationale Konstgallerij in Den Haag gehuldigd werd. Daar werden toen

Schuttersmaaltijd ter viering van het sluiten van de Vrede van Münster in de Voetboog- of St. Jorisdoelen te Amsterdam, 1648
Bartholomeus van der Helst, 1648
Olieverf op doek

topstukken bijeengebracht waarbij het niet alleen ging om de artistieke kwaliteit, maar vooral ook om wat er op te zien was. Niet zomaar een schilderij van Ferdinand Bol, maar een met de beeltenis van de 'doorluchtige' zeeheld Michiel de Ruyter. Bezoekers konden zich vergapen aan stukken met

kunst en geschiedenis duidelijk onderscheiden te gaan presenteren. Zijn keuze leeft zowel organisatorisch – met afdelingen schilderkunst, vaderlandse geschiedenis, beeldhouwkunst en kunstnijverheid – als op zaal – gescheiden presentaties – in grote lijnen door tot op de dag van vandaag. Op het gebied van verzamelen zijn de afdelingen hun eigen weg gegaan. Zo verzamelt de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid voorwerpen die zijn gemaakt tot de jaren twintig van de 20e eeuw, maar verbreedt de afdeling haar collectie wel met internationale topstukken. Voor Nederlandse geschiedenis zijn de landsgrenzen bepalend gebleven, met oog voor relaties met het buitenland en Nederland overzee. De chronologische lijn wordt daarentegen doorgetrokken tot op de dag van vandaag.

Door Schmidt Degeners ingreep won de publiekspresentatie in bepaalde opzichten aan duidelijkheid, maar gingen mogelijkheden tot samenhang en nuancering verloren. Zo werden vanaf dat moment veel objecten, ontdaan van hun historische lading, louter als kunstuitingen getoond en werden collecties opgebroken en gescheiden als kunst of als geschiedenis gepresenteerd.

Na de Tweede Wereldoorlog verzorgde R. van Luttervelt, hoofd van de afdeling geschiedenis, een tijdelijke geschiedenispresentatie, maar door

artistieke en historische kwaliteiten.

In de loop van de 19e eeuw ontwikkelde het museum zich tot een nationaal depot waar allerlei uiteenlopende collecties werden ondergebracht. Collecties van kunst, maar zeker ook van geschiedenis. De penningenverzameling van Van Gelder, de militariacollecties Roosdorp en Snouckaert van Schauburg, de Nova Zembla-collectie en de Marinemodellencollectie vonden hun plek in het prestigieuze museumgebouw dat architect Cuypers in Amsterdam voor het nationale museum had ontworpen.

Door al deze uiteenlopende acquisities was aan het begin van de 20e eeuw een onsamenhangend conglomeraat ontstaan. Na hevige discussies waaraan ook de historicus Huizinga deelnam, besloot directeur Schmidt Degener eind jaren twintig

*Buste van Lodewijk Napoleon, koning van Holland
Pierre Cartelier, 1806
Gips*

zijn vroegtijdig overlijden in 1963 is hij nooit toegekomen aan het realiseren van zijn plannen voor een volwaardige historische opstelling. Dat was voorbehouden aan de begin 2000 overleden D.H. Couvée, die in 1971 een vernieuwende en geëngageerde presentatie samenstelde. Typerend was dat de afdeling vaderlandse geschiedenis door hem in afdeling Nederlandse geschiedenis werd omgedoopt. Zijn vooruitstrevende concept, dat onder andere plaats bood aan beeld- en geluidsmateriaal en in chronologisch opzicht tot en met de Tweede Wereldoorlog doorliep, vormt nog steeds de basis voor de huidige presentatie.

Daarin krijgt de bezoeker, na de ingrijpende facelift die in 1998 werd doorgevoerd, een beeld van de Nederlandse geschiedenis vanaf de middeleeuwen tot 1940, idealiter doorgetrokken tot het recente verleden. Dat beeld is opgebouwd met authentieke afbeeldingen en objecten, historische en artistieke, waarbij de laatste in een historische context functioneren.

Het doel van de presentatie is om de bezoeker duidelijk te maken waarom Nederland het staatsbestel heeft dat het nu heeft, waarom de mensen

er wonen die er nu wonen, waarom het landschap en de grenzen geworden zijn wat ze nu zijn en hoe de relaties met andere landen zich hebben ontwikkeld, waarbij ook Nederland als koloniale macht aan de orde komt.

Dit zijn noties die men sinds de jaren zestig 'maatschappelijk relevant' noemt en waarmee een nationaal museum een bijdrage levert aan een groter begrip van onze samenleving bij de leden van deze samenleving. Bovendien lijkt het zo te zijn dat hoewel landsgrenzen vervagen en andere culturen steeds meer van invloed zijn op Nederland, de interesse voor het eigen verleden groeit.

Mede daarom verheugt deze benadering zich de laatste jaren in de algemene en politieke belangstelling, en geeft zij aanleiding tot commentaren en debatten in de media.

Het bericht dat de afdeling Nederlandse geschiedenis onderdeel zal gaan uitmaken van de geïntegreerde opstelling heeft echter ook negatieve reacties in de publieke opinie opgewekt. Blijkbaar vreest men dat in een geïntegreerde opstelling van kunst en geschiedenis de functie van geschiedenis verloren gaat. Die vrees wordt gevoed door de recente voorbeelden in provinciale en grotere stedelijke

Luitenant-admiraal Michiel Adriaensz. de Ruyter
Ferdinand Bol, 1667
Olieverf op doek

Het Sint Nicolaasfeest
Jan Steen
Olieverf op doek

musea waar de (moderne) kunst de archeologie en geschiedenis naar uithoeken heeft verbannen. In de discussie over een geïntegreerde opstelling spelen ook deze sentimenten een rol.

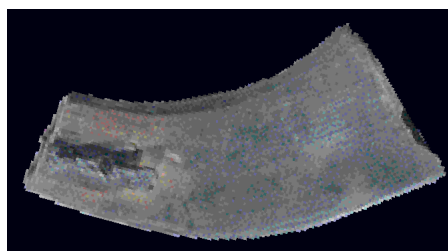
Zal geschiedenis in het Rijksmuseum in een geïntegreerde opstelling veroordeeld worden tot een rol in de marge? Integendeel: het uitgangspunt is juist dat de combinatie van kunst- en geschiedenisverzamelingen onder één dak het Rijksmuseum unieke mogelijkheden biedt. Het is een gegeven dat de publiekspresentatie een meerwaarde moet opleveren.

Een aantal voorbeelden. Het onlangs met hulp van de Nederlandse Sponsorloterij verworven *Portret van Hortense de Beauharnais* is belangrijk omdat het de eerste koningin van Nederland afbeeldt, maar tegelijk is het een meesterstuk van de Franse schilder Girodet. Van der Helsts *Schuttermaaltijd ter gelegenheid van de Vrede van Münster* is een artistiek meesterstuk, maar heeft tevens een belangrijke historische betekenis omdat de schutters met hun feest de formele onafhankelijkheid van de Nederlandse Republiek markeren. Het eerste stuk hangt nu in de afdeling Nederlandse geschiedenis, het tweede in de afdeling schilderijen. In een geïntegreerde opstelling zullen oplossingen gezocht worden om beide functies op een evenwichtige manier onder de aandacht van het publiek te brengen. Een helder con-

cept en duidelijke kaders zullen hier de grondslag moeten vormen voor een opstelling waarin kunst en geschiedenis elkaar afwisselen en versterken, en waarin besef van tijd en gevoel voor schoonheid samengaan.

De opzet is duidelijk, maar hoe kan deze worden uitgewerkt? Hoe kan voorkomen worden dat zo'n opstelling een optelsom wordt van de nu bestaande presentaties, waardoor de bezoeker vermoeid afhaakt, geplaagd door de veelheid aan invalshoeken, boodschappen en indrukken? Hoe kan een presentatie worden bereikt waarvan de chronologische lijn de basis vormt, maar waarin deze toch niet zo dwingend aanwezig is dat combineren en associëren onmogelijk worden gemaakt? Kortom, hoe kan de historische ontwikkeling van Nederland zichtbaar worden gehouden zonder dat zij verwordt tot niet meer dan een omlijsting van kunst?

Het zijn vragen die het museum ook zichzelf zal stellen bij de verdere uitwerking van de geïntegreerde opstelling. Het debat is in volle gang.

Kruithoorn met cedelken In deze kruithoorn lieten Barents en Heemskerck een briefje (het 'cedelken') achter in het Behouden Huys op Nova Zembla waarop zij schreven dat zij er overwinterd hadden en op 13 juni 1597 in twee open boten weer vertrokken

De grote zaal op het Binnenhof, Den Haag, tijdens de Grote Vergadering der Staten-Generaal in 1651
Dirck van Delen
Olieverf op paneel

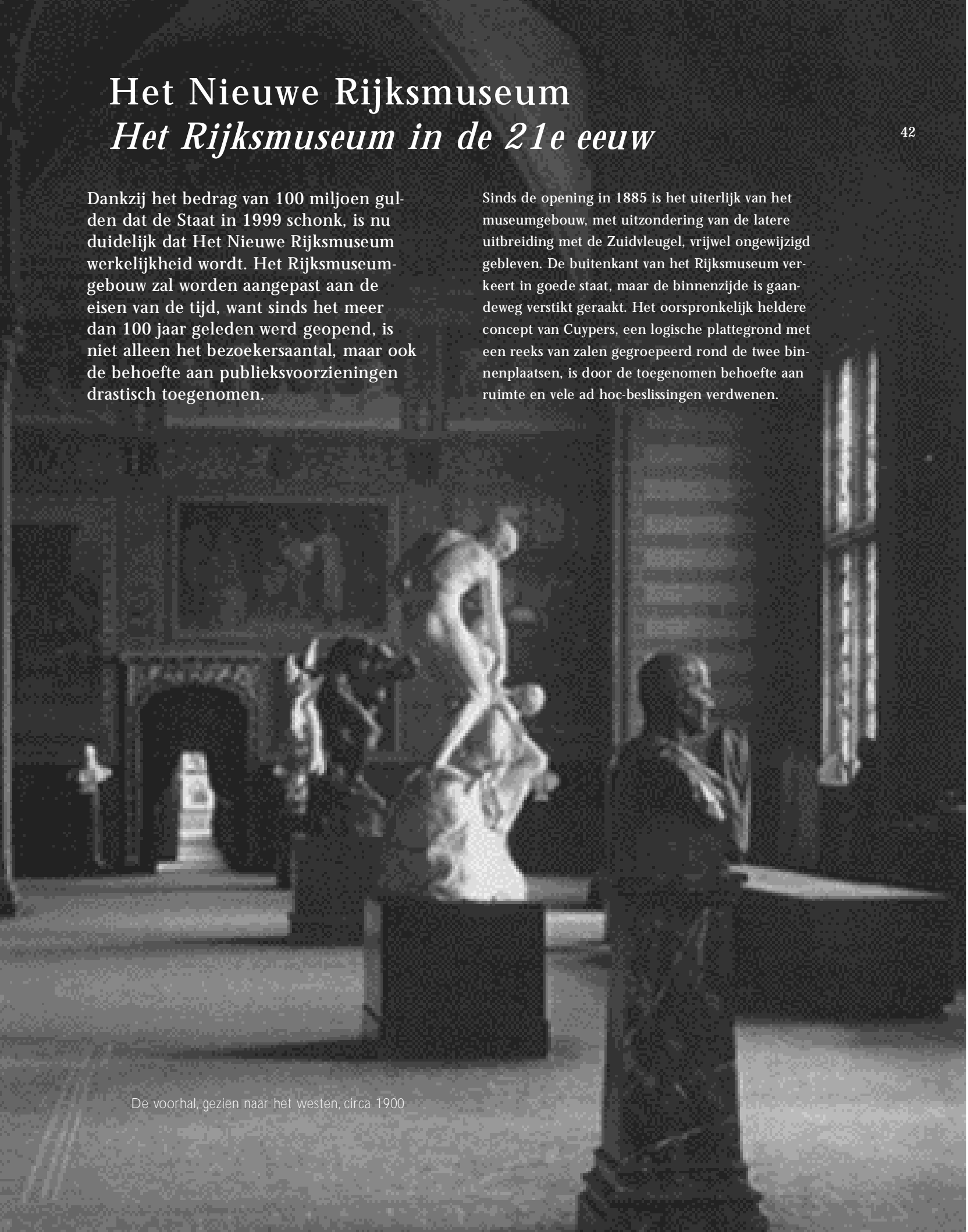
Het Nieuwe Rijksmuseum

Het Rijksmuseum in de 21e eeuw

42

Dankzij het bedrag van 100 miljoen gulden dat de Staat in 1999 schonk, is nu duidelijk dat Het Nieuwe Rijksmuseum werkelijkheid wordt. Het Rijksmuseumgebouw zal worden aangepast aan de eisen van de tijd, want sinds het meer dan 100 jaar geleden werd geopend, is niet alleen het bezoekersaantal, maar ook de behoefte aan publieksvoorzieningen drastisch toegenomen.

Sinds de opening in 1885 is het uiterlijk van het museumgebouw, met uitzondering van de latere uitbreiding met de Zuidvleugel, vrijwel ongewijzigd gebleven. De buitenkant van het Rijksmuseum verkeert in goede staat, maar de binnenzijde is gaandeweg verstikt geraakt. Het oorspronkelijk heldere concept van Cuypers, een logische plattegrond met een reeks van zalen gegroepeerd rond de twee binnenplaatsen, is door de toegenomen behoefte aan ruimte en vele ad hoc-beslissingen verdwenen.

De voorhal, gezien naar het westen, circa 1900

Hoewel in de loop der tijd steeds aanpassingen zijn uitgevoerd volgens hoge maatstaven en de museale opvattingen van het moment, heeft de opeenvolging van ingrepen door de successieve generaties uiteindelijk tot een onbevredigend geheel geleid. Ruimtegebrek ontstond al spoedig doordat bij de oorspronkelijke bouw nauwelijks in termen van voorzieningen als depots, ateliers en werkplekken voor de staf was gedacht. Daarnaast hebben nieuwe vormen van presentatie (bijvoorbeeld het hangen van schilderijen op ooghoogte in plaats van gestapeld in drie rijen boven elkaar), de behoefte aan een winkel en een auditorium, en vooral de groei van de collecties mede geleid tot een steeds nijpender ruimtegebrek. Dit werd opgelost door het volbouwen van de binnenhoven van het museum en het in kleinere eenheden verkavelen van de oorspronkelijke tentoonstellingszalen. Ook werden ruimten die voor de presentatie van de collectie waren gepland aan het publiekscircuit onttrokken om dienst te doen als kantoor of werkplaats. Het resultaat is een onoverzichtelijk circuit,

dat de beleving van de oorspronkelijke structuur van het gebouw nagenoeg onmogelijk maakt, en een verder verlies van kwaliteit door een onevenwichtige verdeling van licht in het gebouw. Ook de eenheid in de inrichting van het Cuypers-gebouw ging verloren. Doordat afdelingen in verschillende tijdperken werden gerenoveerd of ad hoc werden aangepast, verloor het museum niet alleen zijn oorspronkelijke decoratie, en daarmee veel van zijn karakter en allure, maar werd het parcours qua afwerking en stijl een lappendeken van kwalitatief sterk wisselende elementen. Veel van de wisselvallige kwaliteit die het gebouw thans kenmerkt, hangt ook samen met de hogere conservatorische eisen die in de loop der tijd aan het collectiebeheer werden gesteld. Om het daglicht te weren, werden ramen en daklichten geblindeerd. Klimaatbeheersing werd aangebracht in een periode dat voor verwarming en luchtbehandeling grote kanalen noodzakelijk waren. Daartoe werden voorzetwanden geplaatst en plafonds verlaagd, waardoor de oorspronkelijke architectuur verloren

August van Delden *Perspectivische doorsnede van het Rijksmuseum* circa 1890
 Pen in zwart, penseel in grijs
 106 x 105 cm.

Westelijke binnenhof, zuidoostelijke hoek, circa 1885

ging en een in ruimtelijke zin esthetisch zeer onbevredigend geheel ontstond.

Naast de feilen die het gebouw in esthetisch en logistiek opzicht ten behoeve van het gebruik door het publiek kenmerken, gaat het ook gebukt onder aanzienlijk achterstallig onderhoud en voldoet het op cruciale punten niet aan (wettelijke) eisen op het punt van bewaaromstandigheden, installatietechniek en arbo-voorschriften.

Dit leidde tot een door de directie van het Rijksmuseum en de Rijksgebouwendienst gezamenlijk ontwikkelde visie ten aanzien van een renovatie en herstructurering van het gebouw.

Uitgangspunt daarbij is dat weer zoveel mogelijk recht wordt gedaan aan de oorspronkelijke structuur van Cuypers' gebouw, daglicht weer een belangrijker rol kan spelen in het museum en een goede logistieke situatie ontstaat.

Een factor van betekenis is daarbij dat het Rijksmuseum dankzij de herinrichting van het Museumplein aan de zuidkant van het gebouw veel meer gezicht heeft gekregen. Met zijn ligging 'aan het hoofd van de tafel' is het museum zowel de monumentale entree van het plein als de dominante architectonische verschijning ter plekke. De onderdoorrit kan fungeren als de ideale 'foyer' voor het Museumplein, zoals ook door de architect van het Museumplein, Anderson, werd onderkend. Daarnaast is de bestaande ingang van de Zuidvleugel in een aantrekkelijker omgeving komen te liggen, en zal het gebruik als de plaats voor grote tijdelijke tentoonstellingen deze vleugel nog extra profileren.

De vorige directeur van het Rijksmuseum, Henk van Os, formuleerde als zijn overtuiging dat "een groter Rijksmuseum niet per definitie een beter museum is". In samenwerking met toenmalig architect Ruijsenaars werd op basis van dit uitgangspunt een eerste schets gemaakt van de mogelijkheden. De opvatting van Van Os wordt nog steeds gehuldigd, in die zin dat het huidige hoofdgebouw plus Zuidvleugel de grens zal blijven vormen voor het door het publiek te betreden gebied. Eerder was het museum echter in facilitaire zin al uitgebreid met het zogenaamde Veiligheidsinstituut, en in 1997 werd begonnen met de

aanleg van het 'tunnelgebouw' ten behoeve van die depots die het museum in zijn onmiddellijke nabijheid dient te hebben. Daarnaast beschikt het museum sinds 1994 over een aantal externe opslagloodsen bij Mijdrecht, die in de toekomst verbouwd zouden kunnen worden tot volwaardige depots.

De voornaamste uitgangspunten voor Het Nieuwe Rijksmuseum zijn daarmee:

- herstel van de oorspronkelijke ruimtelijke helderheid, onder meer door het gedeeltelijk terugbrengen van de oriënterende en 'lucht-scheppende' functie van de beide binnenhoven
- de poortfunctie tussen binnenstad en Museumplein benutten door deze poort voor voetgangers als hoofdentree en centrale foyer voor het Museumplein en het Rijksmuseum te laten fungeren
- vanuit de nieuwe foyer een directere toegang bieden tot een aantal publieksvoorzieningen, zoals restaurant, museumwinkel en aula, waarbij deze functies ook autonoom gebruikt zullen kunnen worden
- het opnieuw bestemmen als publieke expositieruimte van de in het oorspronkelijke plan van Cuypers aangegeven tentoonstellingsruimte op de begane grond en de bovenverdieping
- het onderbrengen van depots en atelier- en expeditievoorzieningen op beter daarvoor geschikte lokaties, met name een nieuw tunnelgebouw tussen het Rijksmuseum en het ondergrondse busstation in de Hobbemastraat, en in het Veiligheidsinstituut
- het opnieuw structureren van de installatietechnische infrastructuur in samenhang met een bouwfysisch beleidsplan
- het weer terugbrengen van de oorspronkelijke decoratie uit de tijd van Cuypers in wanden en vloeren, waar zulks met de huidige eisen van presentatie verzoenbaar is

Bij de toedeling van functies aan het museumgebouw zal zoveel mogelijk ruimte in het hoofdgebouw en de Zuidvleugel aan het publiek ten goede moeten komen. Dat betreft de tentoonstellingszalen (tijdelijk en permanent), publieksruimten (bibliotheek, ARIA, auditoria, kleine ontvangst- en

vergaderzalen), publieksvoorzieningen (winkel, restaurant, garderobes, toiletten), en verkeersgebieden (hallen, trappen). De publieksvoorzieningen zullen zowel uit het oogpunt van publieksservice als om commerciële redenen (aantrekkelijker horeca- en winkelvoorzieningen) in Het Nieuwe Rijksmuseum een grotere nadruk – en dus ook ruimtebeslag – dienen te krijgen dan thans.

Daar waar functies niet het primaire doel van het museum of een directe bediening van het publiek betreffen, zullen zij veelal uitgeplaatst moeten worden. Hiervoor beschikt het museum al over enkele lokaties in de onmiddellijke nabijheid. Het Veiligheidsinstituut lijkt de aangewezen plek om via ver- en nieuwbouw de restauratieateliers onder te brengen. Dit gebouw ligt logistiek betrekkelijk gunstig ten opzichte van het tunnel (depot-)gebouw.

De verbouwing zal ook gevolgen hebben voor de wijze van presentatie. Dat het museum als het ware is opgedeeld in vijf sub-musea, wordt als

beperkend ervaren. Zoals de afdelingen thans fungeren, vertellen zij elk hun eigen verhaal, hetzij in chronologische volgorde (schilderkunst, geschiedenis, beeldhouwkunst en kunstnijverheid), ofwel thematisch (Aziatische kunst). Daarnaast manifesteert de Aziatische kunst zich, evenals de textilia, regulier in kleine wisselende presentaties, zoals ook bij het Prentenkabinet het geval is. Aan een aantal collectie-onderdelen, zoals de buitenlandse beeldende kunst, kon echter tot dusver nooit een passende plaats in zo'n concept geboden worden, en vooral de strikte scheiding die tussen 'historische' en 'kunsthistorische' voorwerpen moet worden gemaakt, leidt vaak tot problematische, geforceerde keuzen.

Om in de toekomst de meerwaarde van het onder één dak samenbrengen van deze vijf collecties beter te benutten, is een gemengde, c.q. geïntegreerde presentatie van schilderkunst, beeldhouwkunst, toegepaste kunst en Nederlandse geschiedenis het uitgangspunt. Op deze wijze kan meer recht worden gedaan aan het specifieke karakter dat het Rijksmuseum als nationaal museum eigen is, en waarin het zich nogal opvallend van andere 'nationale musea' onderscheidt. De meeste Europese nationale musea kennen de combinatie van vaderlandse geschiedenis én beeldende en toegepaste kunst niet, en zeker niet in een verdoorvoerde vorm.

Wanneer een chronologische ordening van de collectiebestanddelen hier wordt aangeduid als een 'integratiemodel', wordt nadrukkelijk niet bedoeld dat de objecten steeds per zaal gemengd opgesteld worden. De gedachte gaat uit naar een in zo logisch mogelijke volgorde afwisselend – en met oog voor wisselwerking – vormgegeven circuit, waarin schilderijen zalen worden gevolgd door zalen met kunstnijverheid of een historisch gethematiseerde opstelling.

Het Rijksmuseum hoopt met de realisatie van Het Nieuwe Rijksmuseum beter uitgerust te zijn om ook in de nieuwe eeuw te functioneren op een eigentijdse wijze die de Nationale Schatkamer waardig is, opdat het kan dienen als een up-to-date cultureel visitekaartje van Nederland.

Rijksmuseum	1885	1999
Aantal bezoekers	250.000	1.310.497
Collectie schilderijen	1.750	5.500
Collectie prenten en tekeningen	60.000	700.000
Collectie objecten	8.000	65.000
Aantal kassa's en kaartcontrole	geen*	5 kassa's
Capaciteit garderobe	geen**	1500 jassen
Restaurant oppervlak	200 m ²	300 m ²
Aantal toiletten	6	60
Winkel oppervlak	10 m ²	200 m ²

Huidige noodzakelijke facilitaire voorzieningen :

Capaciteit garderobes: 3000 jassen, bergruimte voor rolstoelen, buggys, minimaal 300 lockers

Aantal kassa's: 5, 1 kassa voor voorverkoop, elektronische controle museumkaarten

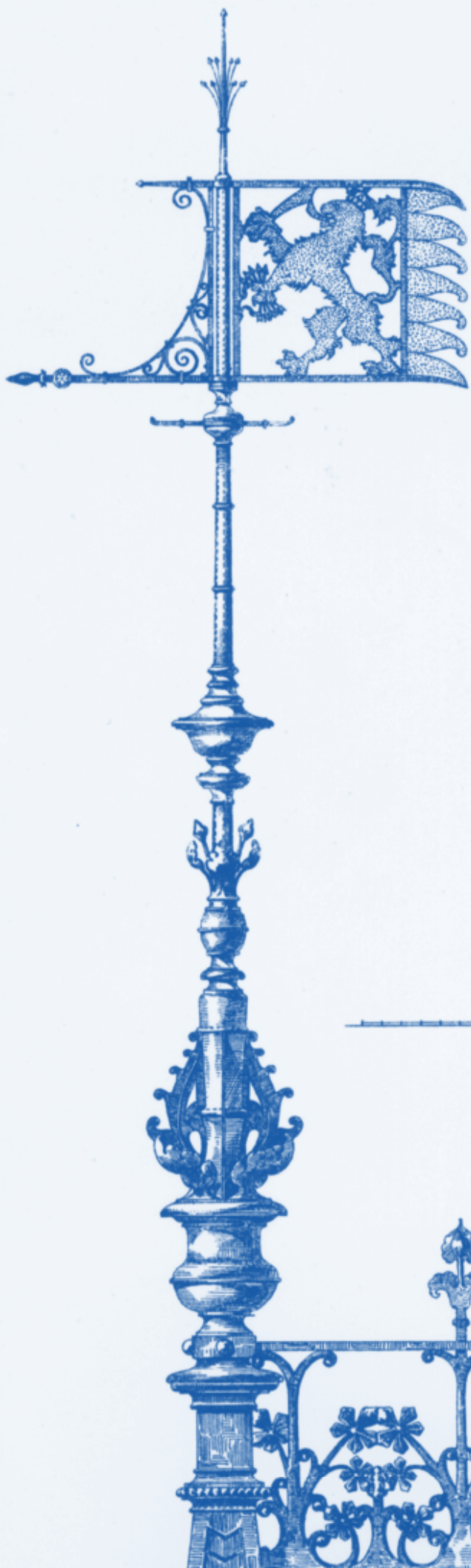
Winkeloppervlak: minimaal 300 m², tevens toegankelijk voor niet-museumbezoekers

Oppervlak voor restaurant en zaalverhuur: minimaal 900 m², tevens toegankelijk voor niet-museumbezoekers

* het museum was gratis

** het museum was slecht verwarmd

De voorhal, gezien naar het oosten, circa 1900

Aanwinsten

- 50 Kuvera, de Indo-Javaanse god van de rijkdom
- 52 Pieter Isaacsz
Allegorie op Amsterdam als centrum van de wereldhandel
- 54 De schilder en zijn graveur
Een tekening naar Rubens, door de meester gecorrigeerd
- 56 Een Augsburgs pronkkabinet
- 58 De zomer in het hoofd
Een Hollander in Italië
- 60 Frans historisme op zijn best
Zilveren kandelabers van Froment Meurice
- 62 Édouard Baldus
Fotografie van het nieuwe Louvre 1854 -1857
- 66 Negentiende-eeuwse tekeningen
Aanwinsten uit de collectie Hans van Leeuwen

Overige

- 68 De Dirck Hartoghs-schotel
- 70 Aanwinsten uit eigen collectie
Het restauratieproject stillevens
- 74 [Www.rijksmuseum.nl](http://www.rijksmuseum.nl)

Kuvera, de Indo-Javaanse god van de rijkdom

De godheid is zittend voorgesteld. In zijn rechterhand klemt hij een goed gevulde buidel die tegen zijn rechterbeen aan ligt. De buidel is gemaakt van fijne stof, waarvan het uiteinde in elegante plooiën over zijn rechteronderbeen naar voren valt. Op de palm van zijn geopende linkerhand ligt een bal: een parel, edelsteen of vrucht. Deze voorwerpen zijn, evenals de buidel, kenmerkend voor Kuvera, de Indo-Javaanse god van de rijkdom. Zijn goed doorvoede lichaam straalt welstand uit.

Net als andere Indo-Javaanse godheden draagt hij verschillende soorten sieraden; zijn gekruiste borstsnor is voorbehouden aan jonge, mannelijke godheden. Hij zit op een lotus, waaroverheen een kleed is gedrapeerd. Zijn aureool is geplaatst tegen de rugleuning, waarvan de knoppen betekenisvol de vorm van grote juwelen hebben.

Het beeld was in bezit van de familie die het in 1932 naar Nederland meenam met toestemming van de toenmalige Oudheidkundige Dienst van het voormalige Nederlands Indië. De archeologische vindplaats is precies bekend. Het beeld is afkomstig uit een tempel behorend tot het Midden-Javaanse tempelcomplex Gedong Songo, dat in de jaren 1916 tot 1924 werd blootgelegd. Het complex bestaat uit een aantal tempels die in groepjes tegen de helling van de berg Ungaran zijn gebouwd. Alle sporen wijzen erop dat de tempels gewijd waren aan de hindoegod Shiva. Het beeld van Kuvera dat door het Rijksmuseum werd verworven, was het enige dat gevonden werd bij de laagstgelegen groep tempels, bestaande uit slechts

een enkel gebouw. Anders dan de andere tempels aan Shiva gewijd, heeft deze geen nissen voor beelden in de buitenwanden. Er zijn wel kleine nissen in de wanden van de binnenkamer, waar ook de basis voor een *lingga*, de symbolische vorm van de god Shiva, werd aangetroffen. Helaas kan niet vastgesteld worden waar het beeld van Kuvera in deze tempel heeft gestaan.

In het Indo-Javaanse tijdperk, dat van de vierde tot de 15de eeuw duurde, zijn gedurende twee relatief korte perioden hindoeïstische en boeddhistische heiligdommen op Java gebouwd: van circa 750 tot 850 tijdens de Midden-Javaanse periode, en van circa 1250 tot 1450 tijdens de Oost-Javaanse periode. De tempels van de Gedong Songo-groep behoren samen met die van het Diëngplateau tot de vroege Midden-Javaanse heiligdommen.

De beroemdste bouwwerken uit de Midden-Javaanse periode zijn de boeddhistische Borobudur (eerste kwart negende eeuw) en de hindoeïstische candi Prambanan (circa 856). Deze behoren echter (met een aantal andere tempels zoals bijvoorbeeld candi Mendut, candi Sewu en candi Plaosan) tot de latere fase van de Midden-Javaanse periode.

De Kuvera van Gedong Songo is typisch voor de vroege fase van de Midden-Javaanse periode. De godheid zit er losjes en ongedwongen bij en is minder scherp uitgehakt dan een vergelijkbaar beeld uit het eind van de Midden-Javaanse periode. Het Rijksmuseum had nog geen beeld uit deze vroege fase in zijn collectie. Dit kunstwerk voegt dus een dimensie toe aan de verzameling Indo-Javaanse beeldhouwkunst van de afdeling Aziatische kunst.

Beeld van de rijkdomsgod Kuvera
Indonesië, Midden-Java, Gedong Songo, eind 8e eeuw
Vulkanisch gesteente (andesiet), H. 40 cm.
Inv. nr AK-RAK 1999-1
Aankoop met steun van het Rijksmuseum Fonds

Uit historische bronnen was bekend dat de stad Amsterdam in het begin van de 17e eeuw opdracht gaf aan de familie Ruckers in Antwerpen tot de bouw van een clavecimbel voor het stadhuis. De stadsorganist Sweelinck reisde in 1604 enkele malen naar Antwerpen om de wensen van de stad over te brengen. Toen het clavecimbel eenmaal was afgeleverd, vroeg het stadsbestuur Pieter Isaacsz het deksel te beschilderen. Carel van Mander assisteerde hem daarbij. In kunsthistorische kring werd aangenomen dat het clavecimbel verloren was gegaan. Vorig jaar dook het deksel echter op en kon het voor de afdeling Nederlandse geschiedenis verworven worden.

Op het schilderij is links de Amsterdamse stedenmaagd te zien. Twee vrouwelijke figuren bieden haar een schip en een parelketting aan, symbolen van zeevaart en rijkdom. Rechts van haar staan twee zeelieden die met navigatie-instrumenten de hemelglobe raadplegen. Centraal in de voorstelling zijn drie schepen zichtbaar. Een van deze schepen wordt gelost. Omdat de spiegel van het grootste schip versierd is met het wapen van Maurits, lijkt het aannemelijk dat het hier de *Mauritius* betreft, die in 1602 voor het eerst naar Indië uitvoer als admiraalsschip van Wybrand van Warwyck. Rechtsonder heeft Isaacsz zich bij zijn voorstellingen van Aziaten en beelden en tempels laten inspireren door prenten in het *Itinerario* van de wereldreiziger Jan Huygen van Linschoten. In de achtergrond van het schilderij is een patroon zichtbaar van groene vlakken waartussen blauwe vlakken met scheepjes. Dit is een weergave in het platte vlak van de gehele wereld. Het is alsof de toeschouwer ergens ten noorden van Noorwegen van grote hoogte schuin neerkijkt op de toentertijd bekende wereld. Door de perspectivische vertekening is Afrika verkort en is de Middellandse Zee een smalle zeearm geworden. De sleutel tot de voorstelling ligt besloten in het vers dat op het tablet is weergegeven:

*Exclusam hesperia perituram Hispanie putasti
Me? Frustra: nam cura Dei mihi pandit ad Afros
Primo iter, atque Indos, et qua patet extima China
Quaque etiam priscis non cognitus Orbis in Orbe.
Perge favere Deus, daque his agnoscere Christum*

(Had je gedacht dat ik, uitgesloten van het Spaanse westen, verloren zou zijn? Onjuist: de zorg van God heeft mij vooreerst de weg geopend naar Afrika en Indië, en waar het exotische China zich uitstrekt, en het gebied op de wereld waarvan zelfs de Ouden geen weet hebben. Blijf ons begunstigen, God, en geef dat zij Christus leren kennen.)

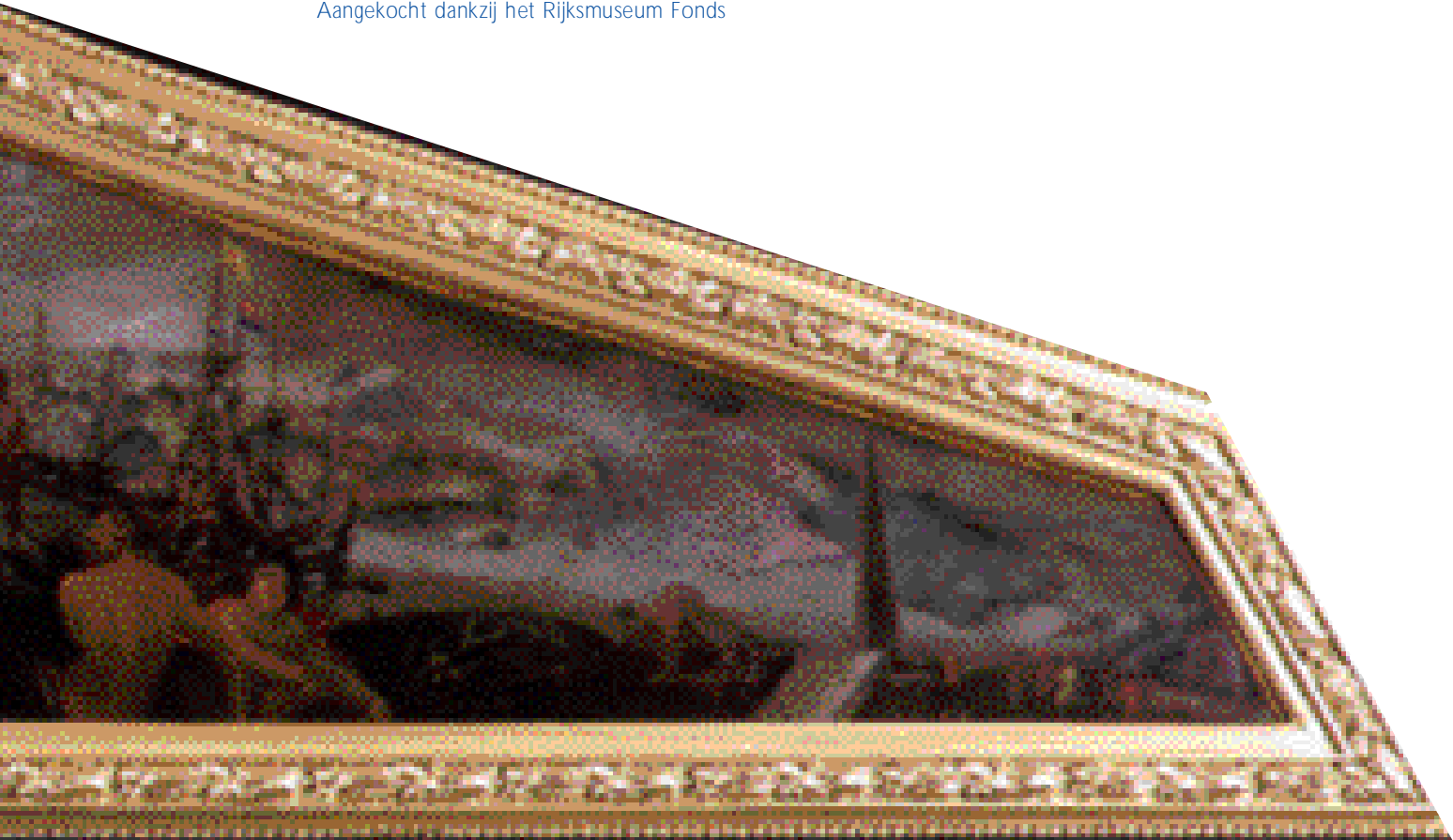

Pieter Isaacsz

Allegorie op Amsterdam als centrum van de wereldhandel

53

Pieter Isaacsz, geassisteerd door Carel van Mander
Allegorie op Amsterdam als centrum van de wereldhandel 1606
Olieverf op paneel (clavecimbeldeksel), 79,4 x 165 cm.
Inv. nr SK-A-4947/NG-1999-19
Aangekocht dankzij het Rijksmuseum Fonds

De voorstelling en het gedicht tezamen verklaren de bedoelingen: zij leggen getuigenis af van de nieuw verworven status van Amsterdam als centrum van de wereldhandel, ondanks de tegenwerking van het gecombineerde Spaans-Portugese rijk. Tevens wordt hulde gebracht aan de kennis en durf van de zeevaarders en wordt de stadhouder geëerd, die als kapitein- en admiraal-generaal de leider in de strijd tegen de Spaanse Habsburgers was.

Het deksel, dat ooit door een brandende kaars beschadigd is geraakt, wordt in het jaar 2000 gerestaureerd. Het zal worden gepresenteerd tij-

dens de wintertentoonstelling die de stadhouder en prins Maurits van Oranje tot onderwerp heeft. Het Rijksmuseum is dankzij deze aankoop in het bezit gekomen van een mooi gedocumenteerd kunstwerk dat de beginjaren van de overzeese expansie samenvat. Het is daarom begrijpelijk dat het internationale kunsttijdschrift *Apollo* het tot de belangrijkste aankopen van 1999 rekende.

De schilder en zijn graveur

Een tekening naar Rubens, door de meester gecorrigeerd

Petrus Paulus Rubens heeft zich, meer dan enige andere kunstenaar van zijn tijd, ingespannen om de roem van zijn geschilderde oeuvre te verbreiden door het uitgeven van hoogwaardige reproductieprenten. Daartoe verzekerde hij zich van de diensten van begaafde graveurs die onder zijn toezicht zijn schilderijen in prent brachten. Het Rijksprentenkabinet heeft een omvangrijke verzameling van dergelijke met groot vakmanschap en veel virtuositeit uitgevoerde gravures. Tot nu toe ontbrak echter in de collectie een tekening die inzicht kan verschaffen in het ontstaansproces van zulke prenten. In 1999 kwam daarin verandering.

Doorgaans verliep het productieproces van zo'n prent als volgt. Een door Rubens daartoe capabel geachte graveur maakte een tekening naar het voltooide schilderij. Die tekening werd vervolgens door de meester zelf vaak uitgebreid gecorrigeerd en opgewerkt en diende dan als uitgangspunt voor de graveur. Tijdens het graveren werden op gezette tijden proefdrukken van de prent aan Rubens voorgelegd, die deze dan weer van correcties voorzag, totdat het resultaat de toets van zijn kritiek kon doorstaan.

De nieuw verworven tekening is een kopie naar een schilderij van Rubens dat omstreeks 1615 is vervaardigd en dat zich in de verzameling van het Louvre bevindt. De voorstelling, *Ixion door Zeus en Hera bedrogen*, is nogal ongewoon. Ixion is een van de onverbeterlijke wellustelingen uit de klassieke mythologie. Bovendien kleeft er bloed aan zijn handen: hij heeft zijn eigen schoonvader vermoord. Oppergod Zeus wil hem die daad vergeven en nodigt hem daarom uit naar de Olympus. Maar zijn goedheid wordt beschaamd: Ixion probeert

zich te vergrijpen aan Zeus' gemalin Hera. Zeus weet dat te voorkomen door de wolk Nefele, die de gedaante van Hera heeft aangenomen, op Ixion af te sturen. Dit tafereel wordt op de tekening verbeeld. Ixion wordt zwaar gestraft: hij zal ten eeuwige dage op een rad moeten draaien in de diepste krochten van de Tartaros.

De tekening is waarschijnlijk het werk van Pieter Soutman, een van de graveurs wier werk voldeed aan Rubens' hoge kwaliteitseisen. Van Soutmans tekening is echter naar verhouding weinig meer te zien. Rubens heeft de tekening op veel plaatsen in zijn hoogst karakteristieke stijl gecorrigeerd; vooral in de gezichten, handen en voeten van de figuren heeft hij met de pen in bruin heel wat verbeteringen aangebracht. De tekening is daardoor bijna meer een werkstuk van Rubens dan van Soutman geworden.

Om onbekende redenen is de uiteindelijke gravure echter niet onder toezicht van Rubens tot stand gekomen. Vermoedelijk heeft Soutman toen hij uit Antwerpen naar Haarlem terugkeerde de werktekening meegenomen. In Haarlem werd de tekening door Pieter van Sompel in prent gebracht, terwijl Soutman als uitgever fungeerde.

De tekening heeft een interessante herkomst. Ze is afkomstig uit de verzamelingen van de kunstenaars Benjamin West en Thomas Lawrence en kwam vervolgens in het bezit van koning Willem II. Na diens dood in 1849 werd zijn collectie geveild. Deze tekening, die toen nog werd beschouwd als een volledig eigenhandige voorstudie voor het schilderij, werd echter teruggetrokken en belandde met een aantal andere bladen in de verzameling van de dochter van de koning, de hertogin van Sachsen-Weimar. Gedurende anderhalve eeuw heeft het werk een onzichtbaar bestaan geleid, tot het in 1999 in Londen opdook.

Pieter Soutman (ca. 1580–1657) en Petrus Paulus
Rubens (1577–1640)
Ixion door Zeus en Hera bedrogen
Zwart krijt, pen in bruin, penseel in grijs, gehoogd
met witte dekverf, 208 x 310 mm
Inv. nr RP-T-1999-12

Een Augsburgs pronkkabinet

Met de tentoonstelling 'Het geheim ontsloten, Duitse meubelen open', met bijbehorend symposium en de publicatie van het boekje *Duitse meubelen/German furniture*, is in 1998 de aandacht gevestigd op de kleine, maar opmerkelijk fraaie verzameling Duitse meubelen van het Rijksmuseum. In diezelfde tijd liet het museum zijn oog vallen op een kostbaar kabinet dat die verzameling op spectaculaire wijze zou aanvullen. De aankoop van het meubel is dit jaar mogelijk gemaakt door de Nederlandse Sponsor Loterij.

Niet alleen voor de Duitse collectie, maar ook voor de meubelverzameling als geheel, is het kabinet een uitzonderlijke aanwinst. Het meubel, dat in Augsburg omstreeks 1660–1670 is gemaakt, is geheel belijmd met ivoor. Ivoor was in de 17e eeuw een geliefd materiaal, maar ermee belijmde meubelen waren – en zijn – kostbaar en zeldzaam. Beroemd is het garnituur zitmeubelen dat in Brazilië voor prins Maurits van Nassau-Siegen (van het Mauritshuis) is gemaakt en waarvan zich nog enkele stukken in Potsdam bevinden. Een groot met ivoor belijmd kabinet, waarvan wel is verondersteld dat het in Nederland is gemaakt, staat al sinds de 17e eeuw op Ham House bij Londen. In de rijke verzameling 17de-eeuwse meubelen in het Rijksmuseum ontbrak dit materiaal echter tot nu toe. Hetzelfde gold voor *pietre dure*, de mozaïeken van halfedelstenen waarvoor men toentertijd een nog grotere voorkeur aan de dag legde. Op het Augsburgs pronkkabinet zijn 26 prachtige *pietre dure* plaquettes aangebracht, vervaardigd in de hofwerkplaats van de groothertogen van Florence, de *Opificio delle pietre dure*. Ze stellen vogels en vruchten voor en vallen op door de buitengewoon geraffineerde toepassing van de verschillende steensoor-

ten, die zo zijn gebruikt dat ze door hun kleur en tekening de voorgestelde substanties suggereren.

De combinatie van ivoor en *pietre dure* komt eigenlijk alleen voor op een kleine groep Augsburgse kabinetten, die wordt toegeschreven aan de ebbenhoutwerker Melchior Baumgartner (1621–1686). Alle andere bekende voorbeelden hebben een met ebbenhout belijmde buitenkant; de sprookjesachtige combinatie van kleurrijke materialen wordt pas zichtbaar bij opening van de deuren. Op het meubel in het Rijksmuseum is deze rijkdom echter op de buitenzijde geëtaleerd, zodat ze direct in het oog springt. Daarmee verwijst het meubel naar de toekomst. De Augsburgse kabinetten uit de eerste helft van de 17e eeuw waren voor privé-beschouwing gemaakt: om het meubel te doorgronden, moest men deurtjes en veelal verborgen laatjes openen, zodat de binnenzijde bestudeerd kon worden. Een van de beste voorbeelden van zo'n kabinet is het ebbenhouten meubel uit de verzameling van het Rijksmuseum dat omstreeks 1627–1630 in opdracht van de Augsburgse koopman Philipp Hainhofer werd gemaakt. In de loop van de 17e eeuw kregen de pronkmeubels echter geleidelijk een ander doel, en daarmee verplaatste de nadruk zich naar de buitenkant. Na de Dertigjarige Oorlog werden in heel Europa tal van kastelen en paleizen gebouwd of verfraaid, en de nieuwe heersers verlangden interieurs die hun bezoekers al bij het betreden ervan overweldigden. Het nieuw verworven kabinet was natuurlijk bij uitstek geschikt voor die rol. De rijkdom van ivoor en *pietre dure* wordt nog verhoogd door de zuilen van chrysopaas en de verguld zilveren en koperen beslagen. Het pronkstuk zal een centrale rol gaan vervullen in de nieuwe, zogenaamde Grote Schatkamer die halverwege het jaar 2000 wordt geopend.

Kabinet

Naald-, eiken-, esdoorn-, ebbenhout en jeneverbes,
belijmd met ivoor en ebben-, letter-, olijf- en violethout,
ingelegd met lapis lazuli en *pietre dure* plaquettes,
beslag van verguld zilver en verguld koper

H. 80,5 cm., br. 69 cm., d. 40 cm

Augsburg, ca. 1660–1670,

enkele zilveren beslagen door Johann Spitzmacher

Inv. nr BK-1999-85

Aankoop met steun van de Nederlandse Sponsor Loterij

De zomer in het hoofd

Een Hollander in Italië

De uit Dordrecht afkomstige Abraham Teerlink was al een volleerd kunstenaar toen hij in 1807 Nederland verliet om met een beurs van koning Lodewijk Napoleon in Parijs en Rome zijn opleiding tot landschapsschilder in een meer internationale richting af te ronden.

Nadat hij bijna anderhalf jaar in Parijs bij baron Gérard in het atelier had gestudeerd, ging Teerlink op diens aanraden vaker in de open lucht naar de natuur studeren, een praktijk die hij na zijn aankomst in Rome in december 1808 voortzette. Italië werd het nieuwe vaderland van de kunstenaar: hij keerde nooit meer naar zijn geboortegrond terug, net zo min overigens als zijn Hollandse collega's en vrienden Hendrik Voogd en Anthonie Smick Pitloo. In Rome bouwde Teerlink al snel een internationale klantenkring op, die vooral bestond uit de continue stroom van welgestelde Italië-gangers uit Engeland, Duitsland en Scandinavië. Voor hen maakte de schilder zijn landschappen met daarop stevast de door de toeristen gewenste hoogtepunten van de Romeinse campagna. Van dergelijke voor de export bedoelde, grote landschappen bezit het Rijksmuseum al sinds 1825 twee belangrijke voorbeelden met gezichten op de omgeving van Tivoli met de beroemde watervallen.

Het nieuw verworven *Gezicht in het park van de Villa Chigi bij Ariccia* is hierop een welkome aanvulling, vooral vanwege de hoogst informele wijze waarop een stuk natuur in beeld is gebracht zonder enige referentie naar Rome of de beroemde omgeving daarvan. In plaats van een van de vele herkenbare en talloze malen in beeld gebrachte hoogtepunten van Italië is hier uitsluitend een landschap met een monnik die een stenen trap afdaald om in een beekje water te scheppen afgebeeld. Het prachtige bladerdek van de bomen en struiken is ongelooflijk lumineus en helder van kleur, met talloze gradaties van geel en groen. Het intieme natuurtoneel is bovendien geschilderd op een formaat dat normaal gesproken was gereserveerd voor de landschappelijke vergezichten voor de toeristenmarkt. We kennen dergelijke informele *sous-bois*-onderwerpen eigenlijk alleen maar als getekende natuurstudies. Ongetwijfeld stond zo'n ter plaatse getekend blad aan de basis van het schilderij, want Teerlink zal dit grote doek zeker niet en plein air hebben vervaardigd. Het is ook dankzij een dergelijke tekening van een Duitse collega van Teerlink, Ernst Fries, dat we precies weten waar zich de handeling afspeelt. Deze tekening, die zich bevindt in het museum van Karlsruhe, toont dezelfde plek en identificeert deze als 'in het park Chigi'.

Abraham Teerlink

Gezicht in het park van de Villa Chigi bij Ariccia 1822

Gesigneerd en gedateerd linksonder: Teerlink. Romae/
1822

Olieverf op doek, 101 x 141 cm.

Inv. nr Sk-A-4955

Frans historisme op zijn best

Zilveren kandelabers van Froment-Meurice

François-Désiré Froment-Meurice (1802 –1855) was de belangrijkste Parijse zilver-smid van het tweede kwart van de 19e eeuw. Hij werd beschouwd als de Cellini van zijn tijd. Deze monumentale kandelabers behoren tot de indrukwekkendste werken binnen het oeuvre van de 'Argentier de la Ville de Paris'.

Van Froment-Meurice bezat het Rijksmuseum al een verguld zilveren coupe versierd met parels uit 1849. Dit kleine, uiterst verfijnde voorwerp toont het juweliersachtige karakter van zijn werk. De kandelabers illustreren een geheel ander aspect in het oeuvre van de grote Parijse meester, namelijk diens beeldhouwkundige allure. De fraai gemodelleerde engelenfiguren die de stam van de kandelabers vormen, verlenen het werk hun sculpturale uiterlijk. De figuren zijn zeer verwant aan die op de zijden van een spiegel die deel uitmaakt van het belangrijkste werk van Froment-Meurice, het toiletser vies uit 1845 –1851, vervaardigd ter gelegenheid van het huwelijk van prinses Louise Marie-Thérèse de Bourbon- Artois (1819 –1864) en de toekomstige hertog Charles III van Parma (1823 –1854), dat bewaard wordt in het Musée d'Orsay.

De modellen van de figuren werden waarschijnlijk vervaardigd door de beeldhouwer Jean-Jacques Feuchère (1807 –1852), die ook de modellen van de meeste overige sculpturale elementen op het toiletstel maakte. De engelen van de kandelabers zijn vormgegeven in een gotisch-maniëristisch idioom, terwijl de voet en armen een combinatie van neo-rococo en islamitische motieven vertonen. Behalve door deze curieuze stijlvermenging zijn de kandelabers ook opmerkelijk door de geraffineerde wijze waarop ze zijn afgewerkt. Van onder tot boven is het oppervlak uiterst fijn geciseleerd met verschillende patronen

die de kandelabers een zijdemat uiterlijk verlenen. Zelfs de onversierde gedeelten, die doorgaans in hoogglsans werden gepolijst, zijn mat gelaten. Op een aantal plaatsen zijn nog resten van een zeer dunne 'wrijfvergulding' waarneembaar. Hierdoor wordt het zijdeachtige karakter van de huid geaccentueerd.

Het herhalen van bepaalde onderdelen of zelfs van complete voorwerpen was niet ongebruikelijk voor deze kunstenaar. Zo werden er varianten uitgevoerd van andere onderdelen van het beroemde toiletstel: een kan en schaal in 1859 en een juwelenkist in 1867. Maar niet alleen binnen het eigen oeuvre van Froment-Meurice werden delen van het toiletstel herhaald. Het was blijkbaar zo geliefd dat het zelfs in Nederland navolging vond. In 1864 leverde de firma J.M. van Kempen en Zonen een vereenvoudigde versie van eerdergenoemde kan en schaal, bestemd als geschenk voor het 25-jarig huwelijk van koning Willem III en koningin Sophie.

Voor wie de kandelabers gemaakt zijn is nog niet bekend, maar het zal zonder twijfel een belangrijk opdrachtgever geweest zijn. De ambitieuze opzet en het formaat van de voorwerpen wijzen hierop. Bovendien zijn op de voetrand de signatuur van de maker, het jaartal van vervaardiging, het gewicht (ca. 12 kilo per stuk) en het (eerste) zilveragehalte gegraveerd.

Met de aankoop van deze meesterwerken is een nieuw hoogtepunt toegevoegd aan de nog bescheiden verzameling Europese kunstnijverheid uit de periode tussen circa 1830 en 1890, de tijd van de zogenaamde neostijlen. Hiermee wordt gepoogd voort te bouwen op hetgeen in het Rijksmuseum is terechtgekomen met de verzameling Fritz Mannheimer (1890 –1939), die hoogtepunten van Europese 'hofkunst' van de gotiek tot de vroege 19e eeuw omvat.

François-Désiré Froment-Meurice,
de figuren toegeschreven aan Jean-Jacques Feuchère
Twee kandelabers
Parijs, 1853
Gedeeltelijk verguld zilver
H. 87 cm, br. en d. voet 38,5 cm, br. en d. armen
ca. 43 en 40 cm
Inv. nr BK-1999-68
Aangekocht dankzij het Rijksmuseum Fonds

Édouard Baldus

Fotografie van het nieuwe Louvre

1854 – 1857

De bouw van het nieuwe Louvre was een van de meest prestigieuze en omvangrijke bouwprojecten van het Tweede Franse Keizerrijk. Kosten noch moeite werden gespaard om de onderneming te doen slagen. Even prestigieus was de opdracht van de Franse regering aan de architectuurfotograaf Édouard Baldus (1813 – 1889) om de bouw stap voor stap te documenteren door middel van fotografie, het nieuwe medium van die tijd.

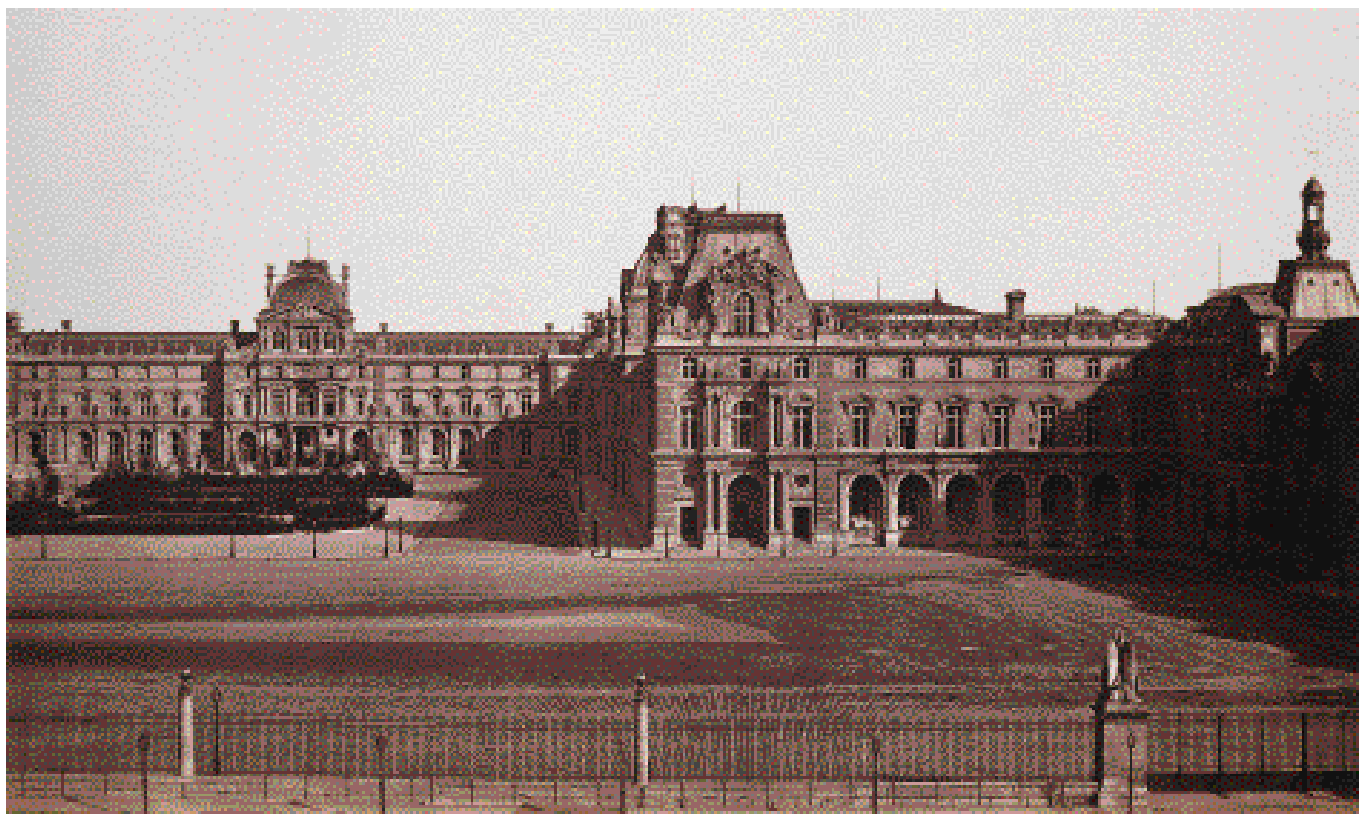
Gedurende drie jaar zwierf de fotograaf met zijn twaalf assistenten over de bouwterreinen, altijd weer wachtend op de juiste lichtval. Paviljoen na paviljoen werd vastgelegd, onderdeel na onderdeel. We kunnen slechts gissen welk een ingrijpende onderneming dit moet zijn geweest. Om opnamen te kunnen maken van alle gevels moeten de mannen steigers hebben opgetrokken, opdat alle onderdelen, ornamenten en details konden worden vastgelegd. Na de opnamen klommen ze met hun grote camera's en van nat collodium druipende glasplaten via de stellages weer naar beneden. De negatiefplaten moesten na de opnamen meteen worden ontwikkeld in een als donkere kamer ingerichte bouwkeet aan de Seine.

De eerste beschouwers waren gefascineerd door de nieuwe fotografische afbeeldingen. *Het licht schildert zoo getrouw en nauwkeurig de fijnste bijzonderheden af, geeft zoo volkomen de natuur der stoffen terug, dat men, voor deze photographiën staande, een volmaakt overzicht van het geheel verkrijgt [...] beter dan door aanschouwing van het oorspronkelijke zelf, dat bij eenige uitgebreidheid slechts op een afstand die niet toelaat de détails waar te nemen, kan bezichtigd worden.*

Baldus heeft ook hiervan voortreffelijke stukken geleverd, schreef de *Amsterdamsche Courant* naar aanleiding van de Louvre-foto's van Baldus op de internationale fotografietentoonstelling die in 1855 in Amsterdam werd gehouden.

Tijdens de bouw droegen de architecten de fotografische afbeeldingen in hun mappen bij zich als referentie en voorbeeld. Na voltooiing van de bouw dienden de foto's vooral representatieve doeleinden. In enkele maanden tijd werden in het

atelier van de fotograaf maar liefst 20.000 afdrucken gemaakt. Het waren foto's op zelfgemaakt zoutpapier, prachtig van kleur en van de hoogst mogelijke kwaliteit. De zoutdrukken geven een grote verscheidenheid aan tinten te zien: van diepzwart naar paars en rood. Ze waren bestemd voor monumentale albums die als representatie-exemplaren werden rondgestuurd naar de keizer, bevriende staatshoofden, ministers en bibliotheken. Er werden 36 van dergelijke sets van 4 albums samengesteld, elk met ongeveer 550 foto's. Slechts vier van deze ensembles zijn overgebleven. Eén ervan wordt bewaard in de Bibliothèque Nationale de France, één in de bibliotheek van de stad Parijs en een derde exemplaar werd door het J. Paul Getty Museum verworven. De vierde set werd aangekocht door het Rijksmuseum op de veiling van de verzameling André en Marie-Thérèse Jammes in Londen.

Het ensemble is belangrijk voor de opbouw van onze verzameling Franse 19e -eeuwse fotografie.

Édouard Baldus

Réunion des Tuileries au Louvre 1852-'57

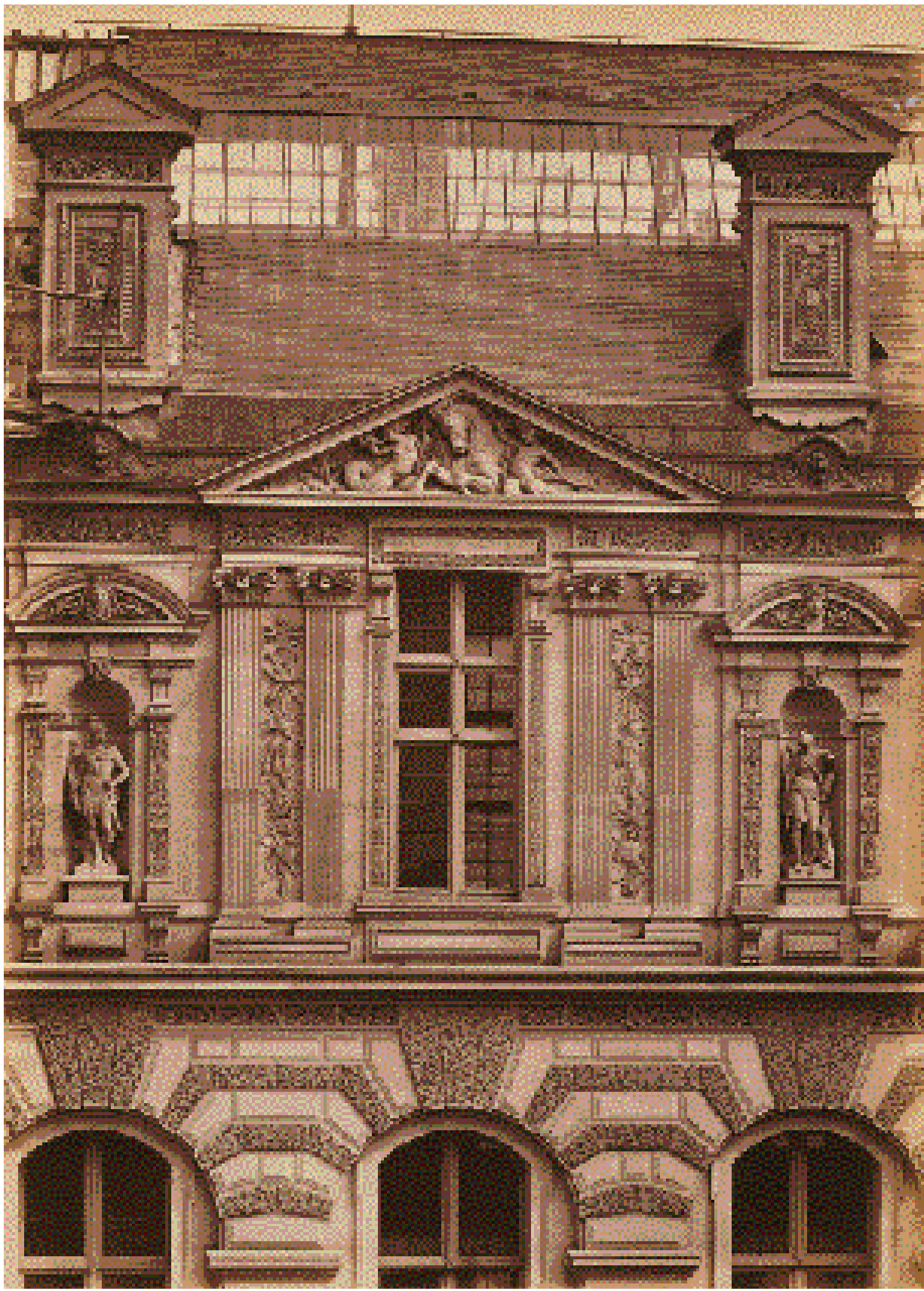
Vier albums met 553 zoutdrukken van papieren negatieven en natte collodiumglasnegatieven, 1857

Inv. nr RP-F-1999-142/3/4/5

De vier albums getuigen van sublieme fotografie en bevinden zich door de sterke verwantschap met de ornamentprentkunst op het interessante overgangsterrein van prentkunst naar fotografie. Zij vormen daarnaast een aanvulling op de eerder verworven werken van Baldus: drukken op *grand format* en op kleiner formaat, tentoonstellingsdrukken en stereofoto's. Daarmee wordt ook recht gedaan aan een van de doelstellingen van het verzamelbeleid fotografie: het verkrijgen van een beter inzicht in de fondsen en reeksen van de vroegste fotografen, opdat context, functie en de verschillende fasen in de totstandkoming van een kunstwerk kunnen worden gereconstrueerd.

Negentiende-eeuwse tekeningen

Aanwinsten uit de collectie Hans van Leeuwen

De verzameling Van Leeuwen was het Rijksprentenkabinet goed bekend. In 1975 werd, vergezeld van een catalogus, een selectie van 155 bladen uit de 16e tot 19e eeuw tentoongesteld. Op de veiling van de oude tekeningen uit de collectie in 1992 werden diverse werken aangekocht; bovendien schonk de verzamelaar toen een tekening door Nicolaes Berchem. Voor de tentoonstelling 'Langs velden en wegen' in 1997 werd een beroep op de verzameling gedaan. Er werden vier bladen geleend, van Bosboom, Mauve, Koelman en Schelfhout. Deze kunstenaars waren met dat type werk nog niet zó mooi in Nederlands museaal bezit vertegenwoordigd.

De wens van het Rijksprentenkabinet om deze topstukken te verwerven, was de verzamelaar bekend. Om het museum daarbij een steun in de rug te geven, schonk hij een door het Rijksprentenkabinet uit te kiezen tekening.

Dat werd het *Heuvelachtig landschap in Frankrijk* door Johan Daniël Koelman (1831 –1857). Deze jonggestorven en weinig bekende Haagse kunstenaar kan wat betreft de belofte die hij in zich droeg op één lijn gesteld worden met Wijnand Nuyen en Gerard Bilders. In 1853 maakte Koelman als afsluiting van zijn opleiding een studiereis naar de Nivernais in Midden-Frankrijk, het gebied waar zijn idool Rosa Bonheur toen inspiratie vond voor grote werken. De tekening stamt van die reis en getuigt van enorme directheid, een kwaliteit die omstreeks 1850 geenszins algemeen was. Koelman had, zoals zijn necrologie vermeldde, een “vurige liefde voor het natuurschoon, gepaard aan een brandende ijver om hetgeen hem er in bekoorde op het papier weder te geven”. In dit geval was het ook zijn ambitie om met de simpele middelen die

hij had – penseel, bruine inkt en wit papier – een indruk te geven van het felle zuidelijke licht. Hij gebruikte een scala aan tinten, van sterk verdunde inkt tot nauwelijks aangelengde donkere partijen die met bijna droog penseel korrelig geveegd zijn. Doeltreffende uitsparingen suggereren zonovergoten plekken in het landschap.

Tijdens de veiling van de 19e-eeuwse tekeningen uit de collectie Van Leeuwen in 1999 kocht het museum daarnaast een aantal belangrijke bladen aan. Pronkstuk is het *Panoramisch gezicht op Haarlem en de Ruïne van Brederode* door Andreas Schelfhout (1787 –1870). Deze krijtschets biedt een waardig vervolg op de 17e-eeuwse tekenkunst en toont Schelfhout als tekenaar op zijn best. Hij bediende zich hier van zijn meest virtuoze trant, waarbij hij met eenvoudige middelen schetsmatig werkte en tegelijk een veelheid aan details wist te suggereren. Die manier van tekenen had de kunstenaar omstreeks 1835 ontwikkeld onder invloed van zijn schoonzoon en vroegere leerling Wijnand Nuyen. In deze tekening komen diverse aspecten samen, zoals het nog niet routinematig werken in wat Schelfhouts beste tekenstijl zou worden, de afbeelding van een plek die al vanaf de 17e eeuw kunstenaars als Ruisdael en Koninck had geïnspireerd, en een datering in de meest creatieve periode van de kunstenaar. Schelfhout gebruikte de tekening bovendien voor een in 1840 gedateerd schilderij dat zonder meer beschouwd kan worden als een van de mooiste, zo niet het mooiste, van zijn zomerlandschappen.

Naast de genoemde tekeningen door A. Schelfhout, J. Bosboom en A. Mauve werd ook werk aangekocht van J.W. Bilders, H.F.C. ten Kate, J.H. Weissenbruch, L. Hardenberg, J.H. Kaemmerer, C. Kramm en M. van Raden.

Johan Daniël Koelman
Heuvelachtig landschap in Frankrijk gesigeneerd
 met ateliermerk en gedateerd Sept. 53
 Tekening met penseel in bruin
 Inv. nr RP-T-1999-23
 Schenking H. van Leeuwen, Amerongen

Andreas Schelfhout
*Panoramisch gezicht op Haarlem en de Ruine van
 Brederode* gesigeneerd met initialen
 Tekening met zwart krijt, gedoezeld
 Inv. nr RP-T-1999-33

De Dirck Hartoghs-schotel

In 1616 liet Dirck Hartoghs op de westkust van Australië, waar hij op weg naar Indië bij toeval verzeild raakte, een platgeslagen tinnen bord met inscriptie achter. Bijna honderd jaar later bracht een andere zee-man, Willem de Vlaming, het terug naar Nederland. Dit object symboliseert de lange relatie tussen Australië en Nederland.

Met een naderende uitleen in 2000 aan Australië in het verschiet was het nodig de staat van het object en de verpakking te onderzoeken. Eind jaren zestig was de schotel al eens behandeld en geplaatst in een luchtdichte capsule, die zowel om praktische als esthetische redenen niet meer aan de eisen voldeed.

De schotel bleek bij opening van de capsule in 1997 in elf stukken en stukjes te zijn gebroken. Tin is een materiaal dat zich niet zonder problemen koud laat vervormen of, zoals in dit geval, platslaan. Er treden grote spanningen in het metaal op, wat leidt tot vele microscopisch kleine breukvlakjes, waar zich onder invloed van temperatuurwisselingen kristalvorming voordoet. Het gevolg is dat het object op den duur in stukken uit elkaar valt, zeker wanneer zoals in dit geval door corrosie veel van het oorspronkelijke materiaal verloren is gegaan.

In de jaren zestig is geprobeerd het metaal te ontharden om de spanningen op te heffen. Daartoe werd de schotel gedurende vier dagen verhit tot 115°C, ruim beneden het smeltpunt van tin. Dit is de laagste temperatuur waarbij ontharding nog effectief optreedt. De optimale temperatuur voor een dergelijke ontharding is 190°C, maar de kans dat daarbij het patina zou afschilferen was te groot. Nu is gebleken dat deze operatie niet het gewenste resultaat heeft opgeleverd. Ook werd de schotel destijds ondergedompeld in paraf-

fine om verdere corrosie tegen te gaan. Dit leverde een extra probleem op: welke lijm was geschikt om een dergelijk oppervlak weer aan elkaar te verbinden? In samenwerking met het Centraal Laboratorium werd gekozen voor een tweecomponenten epoxyhars, waar op verzoek van fabrikant Winsor de toevoeging van zwavel (om het droogproces te versnellen) achterwege werd gelaten. Er volgde een langdurig proces van opnieuw samenstellen, waarbij alle deeltjes steeds maximaal moeten worden ondersteund. Een volledige passing kon nauwelijks worden bereikt, omdat de schotel na het breken verder was gedeformeerd.

Het volgende probleem was de capsule waarin het object zijn bestaan zonder verder risico zou kunnen voortzetten. Fokker Aerospace ontwierp een 'ruimtecapsule' van glas, waarin een lichte overdruk van stikstof (om verdere corrosie te voorkomen) kon worden gehandhaafd. Door bemiddeling van de Universiteit van Nijmegen werd de uiteindelijke capsule, na diverse nodige modificaties, vervaardigd door de firma Coelen in Cuyk. Om het object optimaal te ondersteunen werd op de restauratieafdeling van de afdeling Nederlandse geschiedenis een bed van zorgvuldig geselecteerde medische siliconenmassa gegoten. Ook werd een contravorm vervaardigd. In geval van transport wordt de capsule geopend, de precies passende contramal op het object gelegd en het deksel weer aangebracht. Aangekomen op de plaats van bestemming kan de contramal worden verwijderd en nieuwe stikstof in de kleine ruimte worden gespoten.

Daarmee heeft het Rijksmuseum een veilige en esthetisch verantwoorde behuizing voor dit historische object gekregen. Bijkomend voordeel is dat de Hartoghs-schotel nu in geval van bruikleen met minder risico getransporteerd kan worden.

Dirck Hartoghs-schotel

Tinnen schotel met platgeslagen rand, met als opschrift:

1616 DEN 25 OCTOBER IS HIER AENGEKOMEN HET SCHIP
DEENDRACHT VAN AMSTERDAM DE OPPERKOOPTMAN GILLIS
MIBAIS VAN LVICK SCHIPPER DIRCK HATICHS VAN AMSTERDAM
DE 27 DITO TE SEIL GEGHN NA BANTVM DE ONDERKOPMAN
IAN STINS DE OPPERSTIVIERMAN PIETR DOOKE VAN BILL (..)

Diam. 36,5 cm.

Inv. nr NG-NM-825

Aanwinst 1875

Aanwinsten uit eigen collectie

Het restauratieproject stillevens

Bij een grote collectie als die van het Rijksmuseum komt het voor dat het depot een belangrijk meesterwerk bevat. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer een kunstenaar of een artistieke stroming wordt herontdekt. Zo had het museum al enkele belangrijke werken van Hollandse caravaggen in zijn bezit toen deze stroming in de vroege jaren '50 opeens weer volop in de aandacht stond. Hetzelfde was het geval toen de fijnschilders zich, naar aanleiding van de tentoonstelling in 1989, in een hernieuwde belangstelling mochten verheugen: er waren – en zijn – leemten, maar het aanwezige fonds was aanzienlijk. Ook restauraties kunnen leiden tot een zodanige herwaardering van een kunstwerk dat met recht gesproken kan worden van een aanwinst uit eigen collectie.

Gedurende de afgelopen jaren zijn enkele malen restauratieprojecten uitgevoerd, soms verbonden met een grote tentoonstelling. Bij het grote project 'restauratie late Rembrandts' kon de kwaliteit van het late werk van deze meester in het Rijksmuseum worden geëvalueerd. De restauratie van werken van Jan Steen naar aanleiding van de aan zijn werk gewijde tentoonstelling resulteerde niet alleen in een nieuwe kijk op zijn werkwijze, maar ook werden enkele werken als het ware herontdekt. Dat gold bijvoorbeeld voor het schilderij *De Emmausgangers*, dat voorheen vanwege de sterk vergeelde vernis en storende overschilderingen geen plaats meer had in de vaste opstelling. Na de restauratie bleek het Rijksmuseum over een 'nieuw' hoofdwerk van Steen te beschikken.

Zelden is het gevoel van een verrassende speurtocht zo sterk geweest als tijdens het restauratieproject voor de tentoonstelling *Het Nederlandse stilleven*. Dat project, gesponsord door Sara

Lee/DE, verliep zo voorspoedig dat er in plaats van de geplande zeven schilderijen twaalf werken konden worden gerestaureerd en schoongemaakt. Bovendien leidde het tot de herontdekking van vijf belangrijke werken. De collectie stillevens van het Rijksmuseum bleek niet alleen in een betere conditie te verkeren dan vermoed, maar was ook uit artistiek oogpunt van een hoger gehalte dan men had aangenomen.

Er waren wel eerder aanwijzingen dat de stillevens van het museum ondergewaardeerd waren. Zo maakten de restauraties van het *Stilleven met gevogelte* van Willem van Aelst in 1984 en het *Stilleven met festoen* van Jan Davidsz de Heem in 1992 duidelijk dat de eigen collectie van het Rijksmuseum belangrijke mogelijkheden bood. Bij het restauratieproject in 1999 bleken deze zelfs onverwacht rijk.

Voor de stillevententoonstelling zelf, georganiseerd in samenwerking met het Cleveland Museum of Art, werden zes schilderijen gerestaureerd van Bollandier, Lievens, Kalf, Van Utrecht, De Heem en Gijssels. Van de eerste drie werden de verwachtingen volledig waargemaakt. De werken van Bollandier en Kalf behoren tot het beste van wat er van deze kunstenaars voorhanden is. Het *Boekenstilleven* van Jan Lievens (sk-a-4090) is een met veel bravoure geschilderd topstuk. Het kleine *Stilleven met boeken en een luit* van Jan Davidsz de Heem (sk-a-2565) bleek veel subtieler en vrijer uitgewerkt dan vermoed. Met het grote *Stilleven met feesttafel* van Adriaen van Utrecht (sk-c-301) bleek het museum te beschikken over een indrukwekkend werk met theatrale kwaliteit. Het kleine *Stilleven bij een fontein* van Pieter Gijssels (sk-a-2213) dat als een donkere schim in de studieverzameling hing, bleek een voortreffelijk specimen van de verfijnde manier van schilderen die in de laatste decennia van de 17e eeuw in Antwerpen

Jan Baptist Weenix
Stilleven met dode reebok
Doek 180 x 162 cm.
Inv. nr SK-A-591
Aanwinst 1808

geliefd moet zijn geweest. Beide laatstgenoemde werken vertegenwoordigen een aspect van stillevenkunst dat tot voor kort nauwelijks werd geapprecieerd, maar waarvoor tegenwoordig grote belangstelling bestaat.

Daarnaast bestond allang de behoefte om de kwaliteiten van het grote *Stilleven met dode reebok* van Jan Baptist Weenix (sk-a-591) voor de vaste opstelling te onderzoeken. Het schilderij dat in de vorige eeuw een grote reputatie genoot, was bedekt met een zeer vuile vernis en maakte bovendien de indruk te zijn vergroot om het in de fraaie lijst te kunnen passen. Zo werd een door niet iedereen als smakelijk ervaren onderwerp gecombineerd met een rommelig uiterlijk. Om deze reden was het schilderij al geruime tijd geleden weggehaald uit de vaste opstelling. Bij restauratie bleek echter dat het schilderij niet was vergroot. Zo is de signatuur in de uiterste hoek geplaatst. Bovendien kwamen nu schitterende schilderkundige kwaliteiten aan het licht, zoals de plastisch geschilderde ingewanden van het dode dier, het prachtig weergegeven groen fluwelen gordijn met een roestbruine gloed en de fraai schematisch weergegeven ruimte. Weenix' *Reebok* bleek een prachtig werk.

Er werden twee stillevens gerestaureerd van Abraham Mignon, die geldt als een goede navolger van Jan Davidsz de Heem. Eén van de twee schilderijen, die beide in zeer goede staat van conservering bleken te zijn, is weliswaar aantrekkelijk maar komt niet uit boven het niveau van goed maakwerk. Het andere stuk, het *Stilleven met vruchten, oesters en porseleinen kom* (sk-a-2329), wordt gekenmerkt door die eigenaardige, uiterst tactiele kwaliteit die Mignons werk zo fascinerend kan maken. De reflecties van een raam in een roemer zijn overtuigend, de vloeistof in de oesters lijkt zichtbaar zilt en de daaruit vallende druppels zijn van een bijna voelbaar taai vocht. Met dit schilderij van een hard coloriet met krachtige kleuren beschikt het museum over een karakteristiek werk van deze kunstenaar.

De restauraties van de werken van Baltasar van der Ast en Martinus Nellijs leverden goede maar niet uitzonderlijke werken van deze meesters op. Het *Stilleven met bloemen op een marmeren tafelblad* van Rachel Ruysch (sk-a-2338) verraste echter bij de schoonmaak door de onberispelijke staat van conservering. Alle details zijn tot in hun finesse behouden. Vooral de kwetsbaarheid van de papper in het midden van het schilderij is door Ruysch schitterend tot uitdrukking gebracht. Waar tot nog toe de indruk bestond dat het museum geen goede werken van deze kunstenaar bezat, bewees dit kleine maar superieure werk het tegendeel.

Niet alle resultaten waren zo gunstig. Soms bleek dat een restauratie grote problemen zou kunnen geven. Dat was het geval bij het pronkstilleven van Abraham van Beijeren, dat wel aan een onderzoek werd onderworpen, maar niet werd gerestaureerd omdat gevreesd werd dat het restauratieproces problematisch en langdurig zou zijn.

De verrassende vondsten en het enthousiasme dat de geraffineerde techniek van de stillevenkunstenaars opwekte, vormden de aanleiding voor een extra tentoonstelling van stillevens, waarbij de nadruk op de technische kwaliteiten van de werken lag. De meeste nieuw ontdekte meesterwerken kregen daarin een plaats. Een enkel werk was helaas toen nog niet gereed. Dat gold voor het *Stilleven met roemer en pijpen* van Jan Jansz van de Velde (sk-a-3988). Dit was zo vuil dat de kwaliteit niet beoordeeld kon worden. Na de schoonmaak kwamen de mooie, verzadigde kleuren en de bijzondere stofuitdrukking weer prachtig tot uiting. Van deze meester, die zich doorgaans onderscheidt door zijn eenvoud, blijkt het Rijksmuseum een van zijn meest monumentale werken te bezitten.

Al met al heeft het restauratieproject stillevens naast nieuwe inzichten een schat aan vondsten opgeleverd. Het gevoel dat het museum hiermee aanwinsten uit eigen collectie heeft verworven is zelden zo sterk geweest.

Jan Jansz van de Velde
Stilleven met roemer en pijpen
Doek 69 x 89,5 cm.
Inv. nr SK-A-3988
Aanwinst 1960, in bruikleen sinds 1948

'Het museum met de oudste kunst heeft de modernste website', en: 'het is alsof je na sluitingstijd door het lege museum mag dolen en overall met je neus bovenop mag staan...'. Dit zijn twee van de vele zeer positieve reacties van de pers over de nieuwe Rijksmuseum-site.

Sinds 17 december 1999 is het Rijksmuseum *online*. Met 6.000 pagina's, meer dan 1.250 uitgebreid beschreven voorwerpen uit de collectie, zo'n 4.000 illustraties van hoge kwaliteit, ruim 150 filmpjes die een virtuele rondgang mogelijk maken en een bibliotheekcatalogus met 250.000 titels is het niet alleen een zeer mooie site, maar ook een van de grootste museale sites ter wereld. De Rijksmuseum-site is ontworpen om de diverse doelgroepen van het museum te bedienen, van buitenlandse toerist tot potentiële sponsor, van absolute leek tot hoogleraar in de kunstgeschiedenis. De site dient ter promotie, informatie, educatie en zal omzet moeten genereren en het museum een profiel verlenen.

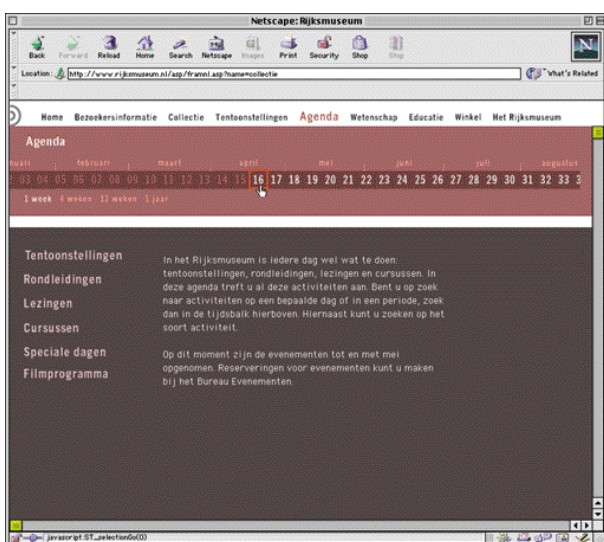
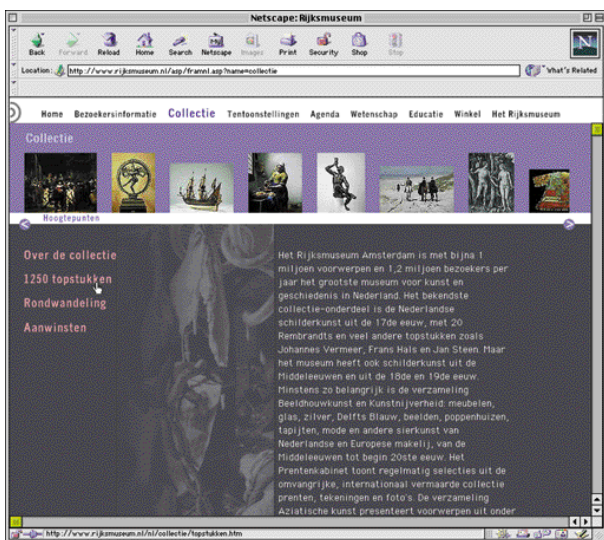
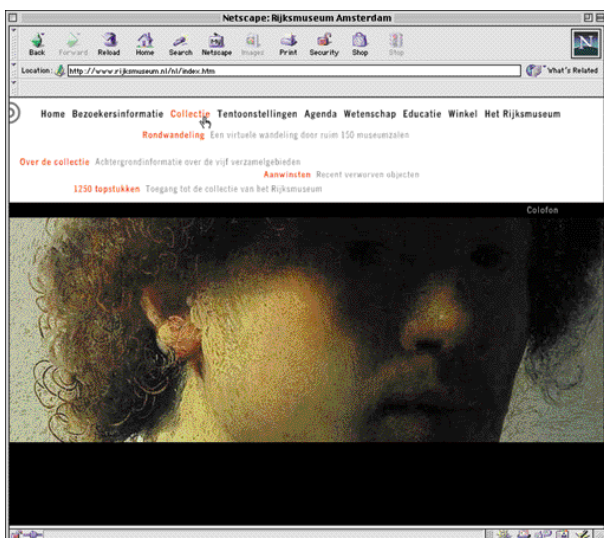
Om het museum via de site optimaal toegankelijk te maken, is gekozen voor een informatiestructuur met acht hoofdrubrieken: bezoekersinformatie, collectie, tentoonstellingen, agenda, wetenschap, educatie, winkel en Het Rijksmuseum. De virtuele bezoeker komt binnen op de zogenaamde bumperpagina, waar hij zijn keuze maakt voor een van de zes talen Nederlands, Engels, Frans, Duits, Italiaans of Spaans. De complete site is beschikbaar in het Nederlands en Engels. De overige talen tonen alleen bezoekersinformatie: praktische gegevens zoals openingstijden, lopende tentoonstellingen, bereikbaarheid, toegangsprijzen en informatie over de bezoekersservice in het museum. Na de taalkeuze komt de bezoeker op de *homepage*, waar hij kan kiezen tussen de genoemde hoofdrubrieken.

De rubriek 'collectie' vormt het zwaartepunt van de site. Wie kiest voor deze optie vindt een schat aan informatie. Naast algemene gegevens over de verschillende verzamelafdelingen en de laatste aanwinsten zijn hier afbeeldingen en teksten te vinden over meer dan 1.250 voorwerpen in het Rijksmuseum. Het interactieve documentatiesysteem ARIA, in het museum geopend in 1998, is via het Internet toegankelijk gemaakt. Duizenden schermen bieden interessante, helder geschreven teksten met allerlei *links* en *verdiepingen*. Met behulp van de *zoom-knop* kan elk object nauwkeurig worden bestudeerd. Met de optie 'rondwandeling' kan de bezoeker een virtuele tocht maken door zo'n 150 museumzalen.

Wie benieuwd is naar wat er binnenkort in het museum te zien is, of nog eens wil terugkijken naar een tentoonstelling die al voorbij is, kiest voor de rubriek 'tentoonstellingen'. Lopende tentoonstellingen zijn overzichtelijk geplaatst in een strip boven aan de pagina, daaronder staan de opties 'verwacht' en 'geweest'. Behalve praktische informatie vindt de bezoeker hier de tentoongestelde werken en persberichten over elke tentoonstelling.

In de 'agenda' treft de bezoeker alle activiteiten die het Rijksmuseum organiseert: cursussen, speciale rondleidingen, lezingen en themadagen. Ook is hier het filmprogramma te vinden dat dagelijks in de filmzaal draait. Een handige tijdbalk helpt de bezoeker de activiteiten binnen een gekozen periode op een rijtje te zetten.

De rubriek 'wetenschap' biedt toegang tot de geautomatiseerde catalogus van de Rijksmuseumbibliotheek. Vanaf medio 2000 kan de bezoeker hier ook het collectiebestand van het museum

raadplegen. Verder bevat deze rubriek berichten over restauratie- en conserveringsprojecten en het wetenschappelijk onderzoek van museummedewerkers bij het NIWI.

De activiteiten van de afdeling educatie zijn te bekijken in de gelijknamige rubriek. De bezoeker heeft de mogelijkheid om educatief materiaal en tijdschriften (*Bulletin* van het Rijksmuseum en *Kunstkrant*) te bestellen, een *Kunstkrant* in te kijken en een lijst met recente publicaties van het museum op te vragen.

In de virtuele winkel kan de bezoeker een keuze maken uit ruim 100 artikelen van de Rijksmuseumwinkel. De bestelling kan over de hele wereld worden afgeleverd; de betaling gebeurt per creditcard via een beveiligde verbinding.

De laatste rubriek, 'Het Rijksmuseum', informeert de bezoeker over de geschiedenis van het museum, het gebouw, de tuin en de organisatie. Het jaarverslag is integraal op de site gezet, de (bezoek)cijfers zijn hierin te zien, evenals informatie over sponsors en fondsen. In de optie 'ontvangsten' zijn de mogelijkheden van zaalverhuur te vinden. Voor actuele gebeurtenissen in verband met het Rijksmuseum kijkt de bezoeker in 'nieuws'.

De opening van de site is geen eindstation: in de toekomst zal de inhoud van de site evolueren en steeds worden aangepast aan nieuwe ontwikkelingen. Voor meer informatie en opmerkingen kan de bezoeker zich wenden tot de webmaster van het Rijksmuseum: webmaster@rijksmuseum.nl

Bijlagen

78	Aanwinsten	
86	Restauratie en conservatie	77
88	Bruiklenen aan tentoonstellingen	
90	Tentoonstellingen en presentaties	
92	Publicaties van het Rijksmuseum	
94	Publicaties van medewerkers	
96	Externe activiteiten	
100	Voordrachten en lezingen	
103	Lunchpauzelezingen	
104	Evenementen	
105	Organogram	
106	Personeelsgegevens	
112	Bezoekcijfers	

Aanwinsten 1999

78

Tenzij anders vermeld zijn de voorwerpen door aankoop verworven

Afdeling Aziatische kunst

Fles met omhoogstaande tuit China, Liao-dynastie (907-1125) Schenking van de heer B.J. Peiser, Utrecht AK-RAK-1999-2

Beeld van de rijkdomgod Kuvera Indonesië, Midden-Java, Gedong Songo, 775-825 AK-RAK-1999-1

Een paar schilderijen van een landschap door Kishi Ganku (1756-1838) Japan, begin 19e eeuw AK-RAK-1999-5A en B

Schenking van de heer en mevrouw

G.J. Korteling, Bennebroek:

Hangrolschildering met een voorstelling van een tijger door Kishi Ganku (1756-1838) Japan, begin 19e eeuw AK-RAK-1999-3

Kendi, versierd in onderglazuur kobaltblauw China, eerste helft 17e eeuw AK-RAK-1999-4

Toegevoegd aan het langdurig bruikleen van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst:

Hangrolschildering met zes voorstellingen van bamboe en chrysaant, voorafgegaan door een kalligrafie door verschillende kunstenaars onder wie Chikutō (1776-1853) Japan, 1800 AK-MAK-1710

Schildering met een voorstelling van langoustines door Mori Sosen (1747-1821)

Japan, begin 19e eeuw AK-MAK-1711

Spekstenen beeld, een vrouw voorstellende China, 17e eeuw Schenking van de heer E. Lampe, Amsterdam, aan de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst AK-MAK-1709

De navolgende 11 voorwerpen ontving de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst als legaat uit de collectie van de heer en mevrouw Hülsmann-Stork, Heemstede:

Graffiguur in de vorm van een staande dame China, Westelijke Han-dynastie (200-100 voor Chr.) AK-MAK-1684
Kop van een boeddhistische figuur

China, Song-periode (960-1279) AK-MAK-1685

Adorant China, Song-periode (960-1279) AK-MAK-1686

Schildering met een voorstelling van kwartels bij gierststengels met sprinkhanen China, 19e eeuw AK-MAK-1687

Miniatuur met een voorstelling van een vrouw die een offer aan Shiva brengt (lingapuja) India, tweede helft 18e eeuw AK-MAK-1688

Miniatuur met een voorstelling van staand liefdespaar India, tweede helft 18e eeuw AK-MAK-1689

Fragment van een haarkam Sri Lanka, 18e eeuw AK-MAK-1690

Wierookbrander Japan, 19e eeuw AK-MAK-1691

Wierookbrander op drie pootjes China, Ming-periode (1368-1644) AK-MAK-1692

Kommetje met twee oren China, 18e eeuw AK-MAK-1693

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Meubelen

Kabinet van naald-, eiken-, esdoorn- en ebbenhout en jeneverbes, belijmd met ivoor en ebben-, letter-, olijf- en violethout, ingelegd met lapis lazuli en pietre dure plaquettes, beslag van verguld zilver en verguld koper Augsburg, ca. 1660-1670, enkele zilveren beslagen door Johann Spitzmacher Aankoop mogelijk gemaakt door de Nederlandse Sponsor Loterij BK-1999-85

Twee stoelen van mahoniehout, bekleed met groene trijp Nederland, ca. 1775-1780 Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen (NH) BK-1999-14-B/C

Armstoel van mahoniehout, bekleed met groene trijp, bijgemaakt bij de voorgaande Nederland ca. 1900 (?) Schenking van S.F. barones van

Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen (NH) BK-1999-14-A

Prullenbak van mahoniehout met bodem van eikenhout, ingelegd met ebben- en vruchtenhout Amsterdam, 't Binnenhuis, ca. 1920-1930, naar ontwerp van Jacques van den Bosch Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen (NH) BK-1999-1

Edele metalen

Driedelig theeservies van zilver, het oor van de theepot van ebbenhout Amsterdam, 1833, Fa. As. Bonebakker en Zoon, uitgevoerd door Theodorus Gerardus Bentvelt Aankoop met gelden geschonken door de Jaffé-Pierson Stichting BK-1999-86

Twee kandelabers van gedeeltelijk verguld zilver Parijs, 1853, door François-Désiré Froment-Meurice Aankoop met gelden geschonken door het Rijksmuseum Fonds BK-1999-68

IJsemmer van glas met monturen van verzilverd, gedeeltelijk verguld koper uitgevoerd in Egyptische stijl Birmingham, 1878, Fa. Elkington & Co BK-1999-69

Ceramik

Beelden van Chinese man en vrouw in ongebakken klei met polychromie China, begin 19e eeuw NG 878 a en b

Porseleinen figuur van een engel Meissen NG-443

Glas

Vleugelglas van kleurloos en geel glas, de kelk van ijsglas Waarschijnlijk Amsterdam, ca. 1600-1620 Schenking van de heer A.J. Engels en mevrouw A.E. Engels- de Lange, Driebergen BK-1999-1

Vaas van rookkleurig glas, beschilderd in polychroom email met voorstellingen in Japanse stijl Parijs, ca. 1880, door Auguste Jean BK-1999-5

Onedele metalen

Beker van koper met de inscriptie GEEN GODSDIENST BOVEN WAARHEID Amsterdam, 1902, door Frans Zwollo sr. Legaat van mevrouw C.H. le Nobel-Mekkink, Oosterbeek BK-1999-2

Textiel

Gebrocheerd zijdeweefsel met een patroon van boeketten, gevat in cartouches van gouden rocailles, op een blauw gedamaseerd fond Lyon, ca. 1840-1850 Aankoop met gelden geschonken door mevrouw A.R. Brandsen, Amsterdam BK-1999-3

Gebrocheerd zijdeweefsel met een patroon van boeketten, gevat in gouden oriëntaliserende cartouches op een fond van rode lampas Lyon, ca. 1840-1850 Aankoop met gelden geschonken door mevrouw A.R. Brandsen, Amsterdam BK-1999-4

Doosje met ijzeren sjablonen van letters en cijfers en daarbij behorende gebruiksaanwijzing voor het merken van linnen Neurenberg, Schablonfabrik Johann Merckenthaler, ca. 1910-1920 Schenking van mevrouw W.M. Feenstra-von Saher, Leiden BK-1999-6

Unievlag, rode witte en blauwe wol Groot-Brittannië, 1700-1800 NG 220 T.b.v. de afdeling Nederlandse geschiedenis werd een inventarisatie gemaakt van de collectie scheepsvlaggen en vaandels, d.m.v. een standplaatscontrole en een administratieve controle. Voor 2000 is een verbeterde berging van deze objecten voorzien.

Kostuums en accessoires

Voorschoot van linnen rondom afgezet met linnen picots Amsterdam, ca. 1590-1610 Schenking van familie van der Hoeven, Zundert BK-1999-91

Rotting van rotan, gemonteerd met goud en koper Wellicht Antwerpen, ca. 1790 Schenking van S.F. barones van Höevell-Teding van Berkhout en jonkvrouw A.C. Teding van Berkhout, Bergen (NH) BK-1999-16

Enkellange japon van bedrukte katoen met hoge taille en lange mouwen, boven de rokzoom versierd met twee gerimpelde stroken van dito katoen waar tussen twee smalle *rouleaux* Nederland, ca. 1810-1815 Schenking

van de erven C.F. van Dorp. Katwijk BK-1999-88

Heuplang jasje van naturelkleurige wollen kamgaren versierd met borduurwerk van oosterse motieven in veelkleurige floszijde Amsterdam, ca. 1900-1910, ontwerp toegeschreven aan H.J. Winkelman (eigenaar fa. Winkelman & Van der Bijl) en uitvoering aan zijn echtgenote M.G. Winkelman-Sanders BK-1999-11

Wandelstok ('canne plan') van gevernist hout met platte koperen knop en metalen rand waarin opgerold plattegrond van de *Exposition Universelle de 1889* en van de stad Parijs Parijs, 1889, G.Dreyfus, 32 Rue du Paradis Schenking van mevrouw M.G.A. Schipper-van Lottum, Amsterdam BK-1999-90

Afdeling Nederlandse geschiedenis

40 Foto's gemaakt voor de tentoonstelling 'Kinderen van Zeven' door Céline van Balen Amsterdam, 1999 Aangekocht van de fotografe NG-1999-6

Avondkleding gedragen door Tiny Middendorp-Repelaer van Driel bij de inhuldiging van koningin Juliana, bestaande uit twee japonnen en een jasje Nederland, 1948 Schenking van mevrouw J. Middendorp, Utrecht NG-1999-1

Schilderij 'Legerkamp van Nederlandse troepen in de 10-daagse veldtocht in 1831' anoniem, Nederland, 1831-1863 SK-A-4945 (NG-1999-2)

Portretmedaillon van Hugo de Groot Nederland, 17e eeuw NG-1999-3

Schilderij 'Landschap met vissers en turfstekende boeren in het laagveen' door Hendrik Willem Schweickhardt, 1783 SK-A-4946 (NG-1999-4)

Fles duinwater Nederland, Amsterdam, 1853 NG-1999-5

Staatsieportret koningin Beatrix en prins Claus door fotograaf Max Koot, 1980 Schenking van ABN AMRO N.V., Amsterdam NG-1999-7

Staatsieportret van koningin Juliana door fotograaf M.C. Meyboom, 1948 Schenking van ABN AMRO N.V., Amsterdam NG-1999-8

Staatsieportret van koningin Juliana en

prins Bernhard door fotograaf M.C. Meyboom, Soestdijk, 1948 Schenking van ABN AMRO N.V., Amsterdam NG-1999-9

Wandbordje watersnoodramp 1953 vervaardigd door de Eerste Curaçaose Aardewerkfabriek 'E.C.A.F.' Curaçao, 1953 Overdracht van Stedelijk Museum Het Schielandshuis, Rotterdam NG-1999-10

Borstbeeld van Lodewijk Napoleon, koning van Holland, door Pierre Cartellier, 1806 NG-1999-11

Paspoorten en uittreksel van de huwelijksakte van de heer en mevrouw Riphagen, architect in Indonesië Sumatra, Medan, 1919 Schenking van Mariska S. Adkins-Riphagen, Hampshire (Engeland) NG-1999-12-1, 2 en 3

Stadsplattegrond van Medan, gebruikt door de architect H. Riphagen Indonesië, Sumatra, Medan, 1916-1945 Schenking van Mariska S. Adkins-Riphagen, Hampshire (Engeland) NG-1999-12-4

Mapje met 7 tekeningen over Japanse Vrouwenkampen in Indonesië gemaakt door Tineke Robson-Augustyn Indonesië, 1942-1945 Schenking van mevrouw G.A. Rijkenberg, Hoofddorp NG-1999-13

Penning geschonken aan C.L.W. Gardiner, brons, door J.P.M. Menger Het origineel in goud werd aan hem verleend voor het afstaan van voorwerpen door hem op Nova Zembla gevonden Nederland, 1877 NG-1999-16

3 Gastenboeken van de tentoonstelling Nederland-Japan-Indonesië Nederland, 1999 NG-1999-17

Schort met borduurwerk en documenten ter herinnering aan het kamp-levens in Nederlands-Indië Indonesië, 1942-1945 Schenking van mevrouw drs M.C. Coppoolse, Rijswijk NG-1999-18

Klavecimbeldeksel met beschildering 'Allegorische voorstelling van Amsterdam als centrum van de wereldhandel' door Pieter Isaacsz. Nederland, 1600 SK-A-4947 (NG-1999-19) Aankoop dankzij het Rijksmuseum Fonds

Langdurige bruiklenen

Bord Nederlandse Vereeniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, Afdeling Maastricht Maastricht, 1899
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-1

Bord Paasheuvel Gouda, circa 1930-1950
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-2

Collectebus R.K. Vereniging tot bestrijding der Tuberculose;
Herwonnen levenskracht Nederland
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-3

Collectebus Christelijk Nationaal Vakverbond, TBC bestrijding
Nederland, circa 1930-1950
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-4

Collectebus Tuberculosefonds Christelijk Nationaal Vakverbond
Nederland, circa 1945-1960
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-5

Collectebus Vrije Universiteit
Nederland, 1937
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-6

Collectebus Zonnestraal - de sterken voor de zwakken Nederland, circa 1925-1935
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-7

Collectebus NVV-fonds - de sterken voor de zwakken Nederland, circa 1945-1960
Bruikleen Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam
NG-C-1999-1-8

Rapier Bruikleen Legermuseum, Delft
NG-C-1999-2

Buste van Mr J.R. Thorbecke door Ferdinand Leenhoff, circa 1870-1880
Bruikleen Amsterdams Historisch Museum, Amsterdam
NG-C-1999-4

Schilderij Sluiting der Zuiderzee door Johan Hendrik van Mastenbroek, 1932.
Bruikleen Het Zuiderzeemuseum, Enkhuizen
SK-C-1682

Rijksprentenkabinet*Tekeningen**Nederlanden 17e eeuw*

Soutman, Pieter en Rubens, Petrus Paulus Ixion omhelst de wolk
Nephele, die de gedaante van Hera heeft aangenomen
RP-T-1999-12

Nederland 18e eeuw

Carrée, Hendrik 'De Dorpsbruiloft', kopie naar schilderij van Jan Steen
Schenking van erven mevrouw G.L. Arnold Bik-Stemfoort
RP-T-1999-61

Fokke, Simon Collectie van veertien tekeningen, waarbij drie figuurstudies en ontwerpen voor een titelblad, voor de adreskaart van Jacob Roeters, fabrikant van stoffen, voor een titelblad voor dissertaties en voor acht boek-illustraties
Schenking van erven mevrouw G.L. Arnold Bik-Stemfoort
RP-T-1999-46/59

Thier, Barent Hendrik Een tak wilde kamperfoelie
RP-T-1999-36

Anoniem Figuurstudie
Schenking van erven mevrouw G.L. Arnold Bik-Stemfoort
RP-T-1999-60

Nederland 19e eeuw

Barbiers, Pieter Bzn IV
Silhouetportret van ds Hendrik Cornelis Hermanus Reijers
RP-T-1999-7

Beest, Albertus van Figuren in gesprek aan de oever van een bevaaren rivier
RP-T-1999-13
Vissers in een bootje bij een rietkraag, in het verschiep zeilboten en een stad
RP-T-1999-14

Bik, Adrianus Johannes en Bik, Jannes Theodoor Collectie van 125 aquarellen, tekeningen en schetsen, op enkele na alle getekend in Nederlands-Indië, ca. 1815-1840
Afbecdingen van volksgebruiken, nederzettingen, landschappen, inlanders, monumenten en plannen; onder andere:
- Java - Gezicht op Anyer; Buitenverblijf Argalingga op de Ciremai; Regentschap Bandung (1840);
Gouvernementslogement Bondowoso; Gezicht op de Bromo en de Zandzee (1822); Buitenzorg (5x); Waterval Lontar op het landgoed Ciampa; Cianjur, Priangan (1844, 2x); Cibodas, Priangan (2x); Het dorp Cidadap, resi-

dentie Cirebon (1836); Buitenverblijf van de G.G. te Cipanas, Priangan (1845, 2x); Weg bij Cirebon (1836); Gezicht op de kust bij Cirebon; Gezicht op de Ciremai (1838, 2x); Gezicht op de rivier Citarum, Priangan; Gezicht op de Guntur vanaf Garut, Priangan; Verblijf van de regent van Garut, Priangan; Gezicht op het plein van Majalaya; Melanbong, regentschap Sumedang (1835); Kamp aan de voet van het Merapi-Ijen gebergte; Nangong; Uitzicht uit de Pangerengo (1845); Gezicht op de Salak; De Salak vanuit Pondok Gedé (4x); Gezicht bij Sukaraja; Landschap bij Sumedang, Priangan; Afbecding van een feest, waarschijnlijk te Cibodas, ter gelegenheid van een besnijdenis (1819); Kamp van een expeditie; Dansgezelschap; Gezicht op een plantage
- Noord-Celebes - Huis uit de Minahasalanden; Gezicht op Tondano; Tondano met versierde bamboepalen (2x); Huis te Tondano; Man van Tondano
- Timor en Kisar (1821) - Kupang, Timor (2x); Kerk op Kisar; Kisar, huis van de raja; Timor; Portret van twee krijgers van Timor
- Molukken (1821/1824) - Ambon; Banda-eilanden; Ternate, huis van de sultan; Ternate, krater van de Gunung Gamalama; Tidore, gezicht op de Gunung Kiemtabu; Gezicht op Tidore, Mare, Moti en Makian; Gezicht op een nederzetting op de Aru-eilanden (4x); Vaartuig van de Aru-eilanden (5x); Man van de Aru-eilanden; Gezicht op het fort Nassau en het fort Belgica; Portret van de dochter van het hoofd van Afara op Workai; Portret van een Alfoer van Kobroor (6x); Interieur van een huis met afgodsbeeld te Afara op Workai; Dula, gezicht op het dorp; Gezicht op het eiland Gorom; Portret van een man van Makassar; Portret van de vrouw van een der hoofden (de raja van Tual?)
- Oudheden - Candi Kalasan, bij Yogyakarta; Beeld van een zittende godin, gevonden bij de candi Singasari; Beeldengroep, gevonden bij de candi Singasari; Islamitische vorstelijke graven op West-Java; Islamitisch vorstelijk graf bij Banjaran, Priangan, West-Java; Islamitische graven, waarschijnlijk bij

Banjaran, Priangan, West-Java
- Europa - De Breesaap, Velzen (1865: 2x); Huis Vreden-oort, Voorburg; Soden-am-Taunus (1868: 2x)
Afkomstig uit familiebezit Bik Schenking van erven mevrouw G.L. Arnold Bik-Stemfoort (de heer A.J.E. Arnold Bik, Heemstede, mejuffrouw G.L. Arnold Bik, Epe, en mevrouw A.H. Jager-Arnold Bik, Den Haag)
RP-T-1999-76/200

Bilders, Johannes Wernardus
Bosgezicht met riviertje, hoogstwaarschijnlijk te Wolfheze, 1870
RP-T-1999-15

Bles, David Drie figuurstudies voor illustraties in J. van Lennep, *Ferdinand Huyck*, ed. A. W. Sijthoff, Leiden ca. 1890, tegenover pag. 40, 78, 114 Legaat mevrouw T.A. Vouëte, Amsterdam RP-T-1999-8/10

Bosboom, Johannes Riviergezicht met zeilboot, 1846 Legaat mevrouw Eva Louise Merrill, Boston (USA)
RP-T-1999-6 Boomgroep in de duinen bij Wassenaar RP-T-1999-16

Breitner, George Hendrik
Achterbuurtje te Gent, (1911) Legaat mevrouw Eva Louise Merrill, Boston (USA) RP-T-1999-4

Hardenberg, Lambertus Landschap met gemeerde boten aan een rivieroever RP-T-1999-17

Hilverdink, Johannes Gezicht op een hoge rotskust, 1860 RP-T-1999-21

Hoevenaar, Jozef Wzn Diverse typen naar het leven geobserveerd, 1860; ontwerp voor een karikatuurprent
RP-T-1999-30

Hoevenaar, Willem Pieter 17e-eeuws interieur met een familie en dienstmeisjes RP-T-1999-29

Hoppenbrouwers, Johannes Franciscus
Duinlandschap, 1844 RP-T-1999-18
Landschap met trekvaart
RP-T-1999-19

Kaemmerer, Frederik Hendrik
Heuvelachtig landschap met een riviertje in Duitsland of de Ardennen
RP-T-1999-20

Kaiser, Johann Wilhelm Zelfportret
Schenking van de heer A.C. Roose, Curaçao RP-T-1999-11

Kate, Herman Frederik Carel ten
'Souvenirs des Pays Bas', 1854; acht tafereelen uit het Hollandse leven, onder andere vissers, schaatsers, zeeman, flirt,

melkmeisje RP-T-1999-22

Koelman, Johan Daniël Heuvelachtig landschap in Frankrijk, 1853 Schenking van de heer Hans van Leeuwen, Amerongen RP-T-1999-23

Kramm, Christiaan Vrouwelijk naakt in een classicistisch interieur
RP-T-1999-24

Loon, Pieter van Schoonmaakster in het atelier van een kunstenaar, 1839 RP-T-1999-25 Interieur van een sla-gerswinkel, 1839 RP-T-1999-26
Zittende vrouw bij een papegaai in een kooi, 1843 RP-T-1999-27 Zittende vrouw bij een papegaaienkooi, 1843 RP-T-1999-28

Mauve, Anton Achter het postkantoor te Oosterbeek RP-T-1999-31

Mesdag, Hendrik Willem Een bomschuit wordt op het strand getrokken Legaat mevrouw Eva Louise Merrill, Boston (USA) RP-T-1999-5

Oberman, Anthony Stilleven met bloemen en fruit in een mandje van riet op een marmeren blad
RP-T-1999-1

Raden, Marinus van Gezicht op de kades langs de Seine bij de Pont St. Michel te Parijs RP-T-1999-32

Schelfhout, Andreas Panoramisch gezicht op Haarlem en de Ruïne van Brederode, 1839 of 1840
RP-T-1999-33

Springer, Cornelis Twee tekeningen naar Adrianus Johannes Bik voor platen in *Javaansche Oudheden*, Den Haag, 1852; gezicht op de ruïnes van het heiligdom Sewu en van het heiligdom Lara Jonggrang, beide Yogyakarta, Midden-Java Schenking van de erven mevrouw G.L. Arnold Bik-Stemfoort RP-T-1999-74/75

Weissenbruch, Hendrik Johannes
Rijnpanorama bij Oosterbeek
RP-T-1999-34

Nederland 20e eeuw

Kuperus, Sjoerd Portret van een man, 1962 Schenking van mevrouw J.G. Heijen, Amsterdam RP-T-1999-2

Vossen, André van der Collectie van vijf tekeningen, drie losbladige schetsboeken en een verzameling van 116 voorstudies voor en tekeningen naar schilderijen en gouaches Schenking van de heer en mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam
RP-T-1999-37/45

Frankrijk 18e eeuw

Oppenord, Gilles-Marie Ontwerp voor het titelblad van een prentreeks naar tekeningen van de kunstenaar, de zgn. 'Grand Oppenord' RP-T-1999-3

Frankrijk 19e eeuw

Hardouin, Ernst Alfred Collectie van twaalf aquarellen met afbeeldingen van typen uit Nederlands-Indië, ca. 1841-1846; onder andere: Chinese opiumschuiver, badende Javaanse slavin, Javaanse verkoopster, man van Kisar, Timorees van Kupang, krijger van de Aru-eilanden, dochter van het dorps-hoofd van Affara op het eiland Workai, drie mannen met een vlieger
Schenking van de erven mevrouw G.L. Arnold Bik-Stemfoort RP-T-1999-62/73

Japan 19e-20e eeuw

Ohara Shoson (Kozon) Negen schilderijen, waarvan zeven op zijde, met voorstellingen van dieren en landschappen Schenking van de heer J.F.H. Perrée, Eindhoven RP-T-1999-201/209
Suzuki Kason Drie schilderijen met voorstellingen van dieren Schenking van de heer J.F.H. Perrée, Eindhoven RP-T-1999-210/212

Prenten

(De prenten gemerkt met een* zijn aankopen uit het F.G. Waller Fonds)

Nederland 15e en 16e eeuw

***Anoniem, ca. 1480-1490** Maria met Kind RP-P-1999-91

***Anoniem** Zeven landschapjes, ca. 1570 RP-P-1999-16/22

Nederland 17e eeuw

***Bossche, Elias van den** Serie van acht bladen: Passie van Christus, naar Johannes Sadeler I, naar Christoph Schwarz RP-P-1999-74/81

***Bossche, Elias van den** Laatste Avondmaal, naar Cornelis Cort, naar Livio Agresti RP-P-1999-73

***Bossche, Esaias van den** Ambrosius Spinola te paard; slag bij Oostende op de achtergrond, 1610 RP-P-1999-72

***Broeck, Crispijn van den** Twaalf bladen met de geschiedenis van Tobias, naar Claes Jansz Visscher
RP-P-1999-4/15

***Burghers, Michael** Portret van Franciscus Junius, naar Anthonie van Dijk RP-P-1999-27

Rembrandt De terugkeer van de verloren zoon Schenking Jacques Stelniceau, Parijs RP-P-1999-576

Velde II, Jan van de Serie: De Twaalf Maanden, met topografische aanduiding in handschrift onder de voorstelling Schenking van mevrouw Jansma-Pet, Amsterdam, ter herinnering aan prof. dr. T.S. Jansma RP-P-1999-220/231

***Visscher, Claes Jansz.** (toegescreven aan) Gezicht op een kasteel RP-P-1999-71

Nederland 18e eeuw

Anoniem Groep van 27 opticaprenten met Hollandse, Duitse, Italiaanse en Spaanse stadsgezichten, behorend bij een eind-18e-eeuwse illumineerkast (zie: RP-D-1999-25) Schenking van de heer J.W. de Boer, Koog aan de Zaan RP-P-1999-262/288

***Barbiers, weduwe** (uitgever) Silhouetportret van Dingena Sophia van Galen, echtgenote van Ds H.C.H. Reijers RP-P-1999-105

Lens, Bernard 62 bladen met anatomische studies en landschappen en een frontispice met portret van de kunstenaar door Boutard, in: *For the curious gentlemen and ladies that study and practice the noble[...]art of drawing[...]a new and compleat drawingbook*, met inl. van Gerard De Lairese, 1796 RP-P-1999-297/359 (Zie ook *Bibliotheek*)

Nederland 19e en 20e eeuw

***Anoniem, ca. 1820** Presentatie in de tempel, naar Samuel van Hoogstraten RP-P-1999-107

Kuperus, Sjoerd Twee aalscholvers; winterkoninkje en sneeuwbes; roodborstje in de sneeuw; jonge kievit Schenking van mevrouw J.G. Heijenk, Amsterdam RP-P-1999-36/39

***Lauweriks, J.L.M.** Vijf vignetten en oorkonden RP-P-1999-64/68

Wetselaar, K.J.M. Vijf gezichten in Noord-Holland en Amsterdam Schenking van de kunstenaar RP-P-1999-292/296

Duitsland 16e eeuw

***Anonieme houtsnede**, gedrukt van 5 blokken, handgekleurd Christus als

Man van Smarten, ca. 1520

RP-P-1999-89

***Jacob Cay** Zelfportret, 1588

RP-P-1999-90

***Monogrammist HW (Heinrich Wirrich?)** Pamflet: De narrensnijder, 1588 RP-P-1999-1

***Wirrich, Heinrich** Twee pamfletten uit 1588: Hans Eissenbeisser (ofwel de vogelvanger) en de zuster van Hans Eissenbeisser RP-P-1999-2/3

Duitsland 17e eeuw

***Kilian, Lukas** *Imagines sanctorum Evangelistarum*, 1629: titelblad en vier bladen met evangelisten RP-P-1999-92/96

***Kilian, Lukas** Victoria, 1614, naar Johannes Rottenhammer RP-P-1999-97

Merian, Mattheus *Historica Naturalis de avibus*, libri VI, Tab. 55 en 56 (bladen met resp. zes en negen vogels) Schenking van E. Ariëns Kappers, Amsterdam RP-P-1999-23/24

***Honderdenvijf portretten uit de 17e-, 18e- en 19e eeuw** RP-P-1999-117/219

Duitsland 18e eeuw

***Kürzinger, Marianne** Theaterfiguur: Theseus RP-P-1999-30

***Mathieu, Georg David** Damspelende dames bij kaarslicht RP-P-1999-31

***Nilson, Johann Esaias** Die Kunst, gequält von Gewalt und Neid, gerettet durch die Zeit RP-P-1999-98

***Nilson, Johann Esaias** Der liebe Morgen; Der gesegnete Mittag; Der gute Abend; Die fröhliche Nacht RP-P-1999-99/102

***Sigrist, Franz** Tobias geneest zijn blinde vader RP-P-1999-33

***Welté, Gottlieb** Pyramus en Thisbe RP-P-1999-34

***Zimbal, Johann Gottlieb** Johannes op Patmos RP-P-1999-35 Allegorie op de schilderkunst, beeldhouwkunst en architectuur RP-P-1999-103

Duitsland 19e en 20e eeuw

***Desmazières, Erik** Grafisch atelier van René Tazé, 1993 RP-P-1999-25

***Koch, Jean** Landschap met monument voor Newton RP-P-1999-29

Frankrijk 16e eeuw

***Duperac, Etienne** Het Capitool, 1568, naar Bartolommeo Faletti RP-P-1999-85

***Reverdy, Georges** Drie Planetengoden en de dronken Silenus, op één blad gedrukt RP-P-1999-109a-d Vier Planetengoden, op één blad gedrukt RP-P-1999-110a-d

Frankrijk 19e eeuw

***Groep van vierentwintig bladen populaire Franse grafiek rond de Franse revolutie** RP-P-1999-40-63

Italië 16e eeuw

***Anoniem** Blad met twee karikatuurparen, van 2 koperplaten gedrukt, naar Leonardo da Vinci RP-P-1999-108a-b

***Anoniem** Blad met zes karikaturale koppen, naar Leonardo da Vinci RP-P-1999-111a-f

***Bertelli, Cristofano** Ruitersportret van Octavio Farnese RP-P-1999-84

***Furlani, Paolo** Het grote concilie (Il gran Consiglio) in Venetië RP-P-1999-86

***Moro, Michelangelo** De Tiburtijnse sybille toont keizer Augustus het visioen van Maria RP-P-1999-114

***Nelli, Niccolò** Arthemisia, Lucretia, Dido, portret Pietro Aretino en portret Michelangelo RP-P-1999-87

***Salamanca, Antonio** Perspectivische weergave van straat en stadsplein RP-P-1999-88

***Sanuto, Giulio** Vier bladen naar Leonardo da Vinci, Titiaan e.a. RP-P-1999-112/115

Italië 17e eeuw

***Anoniem, ca. 1600** Portret van Paus Paulus V als beschermer van de missie RP-P-1999-116

***Imperiale, Girolamo** Madonna met Kind en Johannes de Doper RP-P-1999-28

Italië 18e eeuw

***Cunego, Domenico** Kop van de apostel Andreas, naar Guido Cagnacci RP-P-1999-104

***Mengardi, Giovanni Battista** Offer van Isaac, 1775 RP-P-1999-32

Japan 18e eeuw

***Kobayashi Kiyochika** Portret van een

naaister RP-P-1999-70

***Torii Kiyonobu I** Japans paar dat de liefde bedrijft, 1712 RP-P-1999-26

Japan 19e en 20e eeuw

Twintig surimono en tien alba amicorum en boekjes met shunga voorstellingen Schenking van de heer J.W.

Goslings, Epse RP-P-1999-232/261

***Goyo, Hashiguchi** Japanse dame die zich poedert, 1920 RP-P-1999-83

Kiyochika, Kobayashi Tijger met bliksemschicht, ca. 1890 Schenking van dr J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-P-1999-576

Hokusai, Katsushika Vrouw op Nihon brug, 1819 Schenking van dr J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-P-1999-291

***Shinsai, Ryuryukyo** Reizigers die naar de zon kijken in Enoshima Surimono, 1810 RP-P-1999-106

Hokkei, Totoya Aap als Sanbaso danser, 1884 Schenking van dr J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-P-1999-290

Gakutei, Yashima Maansikkel met Nieuwjaarsdecoratie, ca. 1820 Schenking van dr J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-P-1999-289

Shoson, Ohara genaamd Koson 215 houtsneden met voornamelijk vogels Schenking van de heer J.F.H. Perrée, Eindhoven RP-P-1999-360/575

Documenten en objecten

Anoniem Illuminatiekast uit het eind van de 18e eeuw (met 27 bijbehorende opticaprenten in een houten 'schooltas' (zie:RP-P-1999-262/288)) Schenking van de heer J.W. de Boer, Koog aan de Zaan RP-D-1999-24

Briefkaart aan de fotografen Wegner & Mottu, 1872 Schenking van de heer R.Asser, Amstelveen RP-D-1999-25

Door de kunstenaar Sem Hartz gebruikte doosjes, gutsen,roulettes, burijnen en ander graveer- en tekengereedschap Schenking van mevrouw N. Hartz, Haarlem RP-D-1999-29/38

Roelofs,Albert Zeven diploma's RP-D-1999-17/24

Verster, Floris Zestien koperen en zinken etsplaten Gedeeltelijk aankoop, gedeeltelijk schenking van mevrouw N. Hartz, Haarlem RP-D-1999-1/16

Wetselaar, K.J.M. Brief aan dr J.W. Niemeijer dd. 28 december 1999, met 38 foto's Schenking van dr J.W.

Niemeijer, Broek in Waterland RP-D-1999-26 Brief aan P. Schatborn (hoofd Rijksprentenkabinet) dd. 28 december 1999, met 4 foto's Schenking van P. Schatborn, Amsterdam RP-D-1999-27

Fotos

Anoniem Fotoreproductie van een 19e-eeuwse gravure naar een kruisafname van Rubens Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-225

Anoniem (Nederlands) Fotoreproductie van een tekening van de kerk van Bodegraven Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-226

Anoniem (Nederlands) Interieur van een kerk Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-227

Anoniem Portret van een onbekende man Schenking van Saskia Asser, Amsterdam RP-F-1999-92

Anoniem Portret van een onbekende vrouw RP-F-1999-9

Anoniem Stilleven met tulpen Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-224

Anoniem (Amerikaans?) Röntgenfoto van magnolia's RP-F-1999-138

Anoniem (Brits) Stereofoto: gezicht op Edinburgh Castle Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-163

Anoniem (Duits) Stereofoto: biddende mensen voor Mariabeeld in Lourdes Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-162

Anoniem (Frans) Detail van Lorenzo Ghiberti's Porta del Paradiso Baptisterium Florence RP-F-1999-14

Anoniem (Frans) Landschap met houtzagerij RP-F-1999-68

Anoniem (Frans) Stilleven RP-F-1999-151

Anoniem (Frans) Vier fotolithografische platen met voorstellingen van prehistorische voorwerpen gevonden in het stroomgebied van de Seine RP-F-1999-15 t/m 18

Anoniem (Nederlands)

Fotoreproductie van een gravure: gezicht op Hotel Rondeel, Amsterdam Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-215

Anoniem (Nederlands) Gezicht op een plein in een onbekende stad Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-217

Anoniem (Nederlands) Gezicht op Kasteel Vorden Schenking van mevrouw W. Buys, Amsterdam RP-F-1999-91

Anoniem (Nederlands) Groep van 47 topografische foto's van Amsterdam en omgeving rond 1900 Schenking van de heer F.G.E. Nilant, Trigg (Australië) RP-F-1999-167 t/m 213

Anoniem (Nederlands) Portret van Jetje de Neufville RP-F-1999-7

Anoniem (Nederlands) Serie van 49 fotografische reproducties van gravures met voorstellingen uit de Tachtigjarige Oorlog Schenking van Hans Rooseboom, Rotterdam RP-F-1999-19 t/m 67

Anoniem (Nederlands) Twee daguerreotypieën en één ferrotypie: familieportretten Schenking van mevrouw F.S. Verduyn-Broers, Krimpen a/d IJssel RP-F-1999-146 t/m 148

Baldus, Édouard *Réunion des Tuileries au Louvre* 4 din RP-F-1999-142 t/m 145 Stereofoto: de arena van Arles Schenking van Hans Rooseboom, Rotterdam RP-F-1999-164

Baldus, Édouard e.a. Stereofoto's RP-F-1999-220

Barboni,Adrien Portret van een onbekende vrouw RP-F-1999-8

Bingham,Robert J. Twee carte-de-visite-portretten van een onbekende man Schenking van Saskia Asser, Amsterdam RP-F-1999-93 en 94

Boek: *The Adventures of a Sailor Boy. Being Tales of the Sea and Exploits of the British Navy* Londen 1862 RP-F-1999-5

Braun,Adolphe Stilleven van een boeket tulpen RP-F-1999-89 Stilleven met takken en varens RP-F-1999-90 Mobilisatie van Franse soldaten in Mulhouse Schenking van Hans Rooseboom, Rotterdam RP-F-1999-166

Chauvassaignes, Frank Portret van een vrouw RP-F-1999-112

Citroen,Paul Twee portretten van Carel Willink: portret van Carel Willink en Charles Roelofs Schenking van mevrouw S.M.E. Willink-Quiéll, Amsterdam RP-F-1999-86, 87 en 88

Citroen, Paul e.a. Tien portretten van Carel Willink Schenking van mevr. S.M.E. Willink-Quiéll, Amsterdam RP-F-1999-85-1 t/m 10

Collard, Auguste Hippolyte (toegeschreven) Landschap Schenking van Willem Diepraam, Amsterdam RP-F-1999-133

Dassonville, William E. Gezicht op Alcatraz Island vanaf Telegraph Hill, San Francisco RP-F-1999-135 Landschap met bomen RP-F-1999-136 Wolkenstudie RP-F-1999-137

Drie albums met carte-de-visite-portretten van diverse Franse fotografen RP-F-1999-157 t/m 159

Drie optische speelgoedvoorwerpen RP-F-1999-11 t/m 13

Farber, Richard Stilleven met drie vorken Schenking van Richard Farber, Den Haag RP-F-1999-125

Fortier, A. Portaal van de St. Germain l'Auxerre te Parijs RP-F-1999-153

Frith, Francis, Richebourg, A. e.a. 17 stereofoto's Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-95 t/m 111

Heldring, L. *Reisindrucken in het Oosten* 2 dln., Rotterdam zj RP-F-1999-139-1 en 2

Herz, Atelier Twee gezichten in de tuinkamer van het pand Keizersgracht 58, Amsterdam Schenking van mevrouw W. Feenstra-von Saher, Leiden RP-F-1999-218 en 219

J.F. Amsterdam Volendam Marken z.pl. zj. (circa 1910) RP-F-1999-6

Jones, Charles Drie tulpen RP-F-1999-1 Stilleven met knolrapen RP-F-1999-2 Stilleven met preien RP-F-1999-3

Kirchner & Comp., E. Portret van een onbekende vrouw Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-214

Klerk Groepsportret van leden van het 'Maandagavond-Geselschap' te Utrecht Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-216

Ledot Jeune (uitgever) Stereofoto: sculptuur van de Drie Gratiën Schenking van Hans Rooseboom, Rotterdam RP-F-1999-165

Marissiaux, Gustave Landschap (windstoot op een hoogvlakte) Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-223

Monogrammist M. Ruïne van een abdij (?) RP-F-1999-152

Montorgueil, Georges *Croquis Parisiens. Les plaisirs du dimanche à travers les rues* Parijs zj. (circa 1900) RP-F-1999-154

Oosterhuis, Pieter *Amsterdam photo -*

graphié Amsterdam zj RP-F-1999-140

Stereofoto: gezicht op Huis ten Bosch Schenking van Wim van Keulen, Amsterdam RP-F-1999-161

Pauw van Wieldrecht, H. Album met amateurfoto's gemaakt op Isle of Wight RP-F-1999-4

Plaut, Henri Palais du Luxembourg, Parijs RP-F-1999-160

Post, William B. Sneeuwlandschap RP-F-1999-123 Sneeuwlandschap RP-F-1999-124

Potteau, Philippe Portret van Sen-diam *en face* RP-F-1999-155 Portret van Sen-diam *en profil* RP-F-1999-156

Rembrandt, Atelier De (Hulk & Vlaanderen) Portret van een onbekende man Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-221

Richardson, V.L., Courret, Hermanos en Manoury, E. carte-de-visite-portretten Schenking van Willem Diepraam, Amsterdam RP-F-1999-78 t/m 84

Rooswinkel, A.T. Zeven stereofoto's van het interieur van het Rijksmuseum RP-F-1999-149 en 150

Severin, Robert Portret van een onbekende vrouw Schenking van Mattie Boom, Leiden RP-F-1999-222

Steichen, Edward Gezicht in de tuin van de fotograaf te Voulangis, Frankrijk RP-F-1999-134

Terris, Adolphe en Vitigliano, Fred (toegeschreven) Serie van 9 foto's van de kerk St. Vincent de Paul te Marseille in aanbouw RP-F-1999-69 t/m 77

Verveer, Maurits e.a. 10 fotografische kunstreproducties van werken van Willem Roelofs RP-F-1999-113 t/m 122

Wegner & Mottu Bord, aangeboden door officieren van de schutterij aan koning Willem III t.g.v. zijn 25-jarig regeringsjubileum Schenking van Bas Kist, Amsterdam RP-F-1999-228

Westen, H.J. van Zeven Autochromes Schenking van mevrouw M.S. van Westen, Middelburg RP-F-1999-126 t/m 132

Ziegler, Franz Portret van een onbekende man RP-F-1999-10

Stereokijker RP-F-1999-141

Afdeling schilderijen

Cool, Thomas Portret van de beeldhouwer Pier Pander (1864-1919), gedateerd 1894 Schenking van ir Th. Cool, Voorburg SK-A-4944

Maarel, Marius van der Portret van de kunsthandelaar E.J. van Wisselingh Schenking van mevrouw A.M. de Jong-Hug, Naarden SK-A-4952

Loo, Jacob van Zelfportret, ca. 1660 SK-A-4950

Teerlink, Abraham Gezicht in het park van de villa Chigi bij Ariccia, 1822 SK-A-4955

Voor de schilderijen met inventarisnummers SK-A-4945, 4946 en 4947 zie de afdeling Nederlandse geschiedenis

Langdurige bruiklenen

Beveren, Charles van Het duet Amsterdams Historisch Museum (SA 2141) SK-C-1671

Bosboom, Johannes Interieur van de Geertekerk te Utrecht met de viering van het heilig avondmaal, 1852 Amsterdams Historisch Museum (SA 1774) SK-C-1659

Breitner, George Hendrik Aan boord, ca 1897 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2, 1999 203) SK-C-1675

Breitner, George Hendrik Liggend naakt, 1888/89 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 390) SK-C-1674

Breitner, George Hendrik Mevrouw Theo Mann-Bouwmeester als Francillon, 1887 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 8285) SK-C-1668

Gogh, Vincent van Keukenstilleven met aardewerk en flessen, 1884/85 Vincent van Gogh-Stichting, Amsterdam (S138V/1962 - F 53) SK-C-1670

Gogh, Vincent van Korenveld bij Arles, 1888 Vincent van Gogh-Stichting, Amsterdam, (S146V/1962 - F 411) SK-C-1669

Greive, Johan Conrad De bomvrije kazerne te Vlissingen, ca. 1860 Amsterdams Historisch Museum (SA 1935) SK-C-1660

Hemessen, Jan Sanders van Allegorie op de natuur als voedster van de kunst Mauritshuis, Den Haag (1067) SK-C-1657, 1999

Israëls, Jozef Langs moeders graf, 1856 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 371) SK-C-1663; **Israëls, Jozef**

Zelfportret met Saul en David, 1908
Stedelijk Museum, Amsterdam
(A 2251) SK-C-1664

Jongkind, Johan Bartold Straatje te Nevers, 1874 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2255) SK-C-1665

Kruseman, Jan Adam Portret van mevrouw Provo Kluit-Assink, 1833
Amsterdams Historisch Museum
(SA 2144) SK-C-1672

Lelie, Adriaan de De beeldenzaal van Felix Meritis Amsterdam Historisch Museum (SA 7364) SK-C-537 (eerder, van 1885 tot 1975, onder dit nummer in bruikleen van de Stad Amsterdam)

Lelie, Adriaan de De tekenzaal van Felix Meritis (SA 7363) SK-C-538 (eerder, van 1885 tot 1975, onder dit nummer in bruikleen van de Stad Amsterdam)

Looy, Jac. van Zomerweelde, ca.1900
Stedelijk Museum, Amsterdam (A 404) SK-C-1645

Maris, Matthijs Stadsgezicht, 1863
Stedelijk Museum, Amsterdam
(A 2674) SK-C-1676

Maris, Willem Winterlandschap, ca. 1875
Stedelijk Museum, Amsterdam
(A 2280) SK-C-1677

Mastenbroek, Johan Hendrik van Sluiting der Zuiderzee, 1932
Zuiderzeemuseum, Enkhuizen (ZZM-1413) SK-C-1682/ NG-C-1999-3

Robertson, Suze Stilleven Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2310) SK-C-1678

Ruysch, Rachel Stilleven met bloemen in een glazen vaas Amsterdams Historisch Museum (SA 386) SK-C-214 (eerder, van 1885 tot 1975, onder dit nummer in bruikleen van de Stad Amsterdam)

Schelfhout, Andreas Gezicht op Haarlem, 1844 Amsterdams Historisch Museum (SA 1777) SK-C-1673

Tholen, Willem Bastiaan Het slachthuis Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2334) SK-C-1679

Toorop, Jan Oude eiken in Surrey, ca 1890 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2337) SK-C-1667

Toorop, Jan Annie Toorop-Hall te Lisaden, Kenley, Surrey, 1885 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 50) SK-C-1666

Verkolje, Nicolaas Portret van David van Mollem (1670-1746) en Jacob Sydervelt met diens gezin, 1740

Amsterdams Historisch Museum (SB 5728), in bruikleen van het Instituut Collectie Nederland (2663) SK-C-1658

Verster, Floris Stilleven met pioenen, 1889 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2350) SK-C-1661

Veth, Jan Portret van Albert Verwey, 1885 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 967) SK-C-1680

Witsen, Willem De Oude Schans te Amsterdam, ca. 1898-99 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2368) SK-C-1662

Zwart, Willem de De wagenbrug in Den Haag, ca 1890 Stedelijk Museum, Amsterdam (A 2373) SK-C-1681

Bibliotheek

Selectie van bijzondere aanwinsten
Cours de dessin linéaire, à l'usage des écoles d'arts et métiers, des écoles de dessin et des écoles primaires = Cursus in het reglynig teekenen, ten gebruike der kunst-handwerk en teekenscholen en der lagere scholen, par B. Renard Tournay, B. Renard, 1827 BI-1999-2305

Delinations of Fonthill and its Abbey John Britton London, Charles Knight & Co, 1823 With the bookplate of the 6th. Duke of Portland BI-1999-2191

For the curious young gentlemen and ladies that study and practice the noble and commendable art of drawing, colouring and japanning, a new and compleat drawing-book being the close study ... of the late Mr. Lens London, B. Dickinson, 1751 Bevat 62 prenten van Bernard Lens Exemplaar uit de collectie van de Comte de Neuville BI-1999-0500

Palazzo Te a Mantova = The Palazzo Te in Mantua Amadeo Belluzzi Modena, Franco Cosimo Panini, 1998 (Mirabilia italiae; 8) BI-1999-1361a-b

Wegwyzer door Amsterdam, zynde een beknopte verhandeling van deszelfs, eerste opkomst, vergrootingen, en teegenwoordigen staat met voorbericht N. ten Hoorn Amsterdam, Nicolaas ten Hoorn, 1726 Bevat 24 prenten BI-1999-0873

Langdurig bruikleen

Images of Dutch towns and villages in the 18th century, the historical-topographical 'atlas' of Andries Schoemaker Lisse, MMF Publications, 1999 (278 microfiches) Bruikleen Koninklijk Oudheidkundig Genootschap (KOG)

Lijst van nieuwe tijdschrift-abonnementen

- Arte in Bologna, bolletino dei musei civici d'arte antica (1990-)
- AKMB-news, Informationen zu Kunst, Museum und Bibliothek (1995-)
- Boekman cahier, kwartaaltijdschrift voor kunst, onderzoek en beleid (1988-)
- Decorum, tijdschrift voor kunst en cultuur (1983-)
- Desipientia, zin en waanzin (1994-)
- Imago Mundi, the international journal of the history of cartography (1949-)
- Object (1998-)
- Pamiatky a múzeá, revue pre kultúrne dedicstvo (1999-)
- Quaderno Centro Studi di Storia del Tessuto e del Costume (1989-)

In totaal werden 3.852 aanwinsten ingeschreven, waarvan 2.543 boektitels, 25 tijdschrifttitels en 1.284 veilingcatalogi. Het aantal ingeschreven boek- en tijdschrifttitels bedraagt 2.568, een daling van 17 ten opzichte van 1998, terwijl het aantal veilingcatalogi steeg met 85. Een omvangrijke verwerving van de Gerrit Rietveld Academie kon nog niet worden verwerkt en is buiten de telling gebleven. Van de 25 nieuwe tijdschrifttitels zijn 10 abonnementen, 5 jaar verslagen en 10 oudere, afgesloten tijdschriften. Na opzegging of afsluiting van 26 tijdschriften komt het totaal aantal abonnementen op 526. Bovendien werd de publicatie op microfiches van de handschriften van Andries Schoemaker in langdurig bruikleen aanvaard. In het boekendepot is ca. 1000 meter plankruimte gewonnen als gevolg van het plaatsen van compactstellingen. Er verschenen twee systematische aanwinstenlijsten in een oplage van 80 exemplaren.

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Beeldhouwkunst

Gebedsnoot, Nederland, ca. 1515
BK-1981-1

Jan Gregor van der Schardt
Portretbuste van een man, terracotta,
gepolychromeerd, ca. 1570-1590
BK-C-1994

Jan Pieter van Bauscheit de Oude
Vier tuinbeelden van marmer, drie met
werken van Hercules en één met
Androclus en de Leeuw, ca. 1700-1725
BK-NM-13215-A/D

Meubelen

Kast met bloemenmarqueterie,
Nederland, ca. 1700, toegeschreven aan
Jan van Mekeren BK-1964-12

**Model van het orgel van de Lutherse
kerk**, Amsterdam, 1715, door Jurjan
Westermarck en Gerrit Eijmarck
BK-NM-8932

**Kabinet belijmd met ivoor en pietre
dure plaquettes**, Augsburg, ca. 1660-
1670, enkele verguld zilveren beslagen
door Johann Spitzmacher BK-1999-85

Edele metalen

Vijf zilveren plaquettes Antwerpen,
1636, door Matthias Melin, BK-NM-
603-607, werden onderzocht op
scheurvorming

De verzameling Amsterdams zilver
werd geconserveerd en waar nodig
gerestaureerd voor de bestandscatalogus
en de tentoonstelling 'Amsterdams
goud en zilver'

Het voor een periode van drie jaar
geplande Silver protection (Silprot)
project werd, in samenwerking met het
Instituut Collectie Nederland en de
universiteiten van Oxford en Glasgow,
voortgezet.

Ceramiek

**Acht grote tegels van faïence naar
ontwerp van Daniel Marot** Delft,
Plateelbakkerij De Grieksche A, ca.
1689-1694 BK-KOG-1680/1, BK-KOG-
2566/8, BK-NM-13094/5, BK-1955-73
In het kader van de voorbereiding van

de bestandscatalogus van het Meissen
porselein is de conditie van alle voor-
werpen in de vaste opstelling geïnven-
tariseerd en zijn de volgende voorwer-
pen gerestaureerd:

**Sokkel van porselein van het
Zwanenservies** Meissen,
ca. 1737-1741 BK-1958-38

Theepot van porselein Meissen,
ca. 1725-1730 BK-14219

Aap van porselein Meissen,
ca. 1730-1733 BK-1969-106

Beker van porselein Meissen,
ca. 1725 BK-17338-A

Kandelaar van porselein Meissen,
ca. 1725 BK-1976-50

Figuur van Urania, porselein Meissen,
ca. 1745-1750 BK-1964-21

Glas

Bokaal Engeland of Duitsland, ca.
1725-1750, diamantgravure en ets
door Daniel H. de Castro, 1861
BK-KOG-1602

Onedele metalen

Kandelaar van brons Florence, 1468,
door Andrea del Verrocchio BK-16933

Textiel

Wandtapijt, wol en zijde, Hercules
gordt zich ten strijde Zuidelijke
Nederlanden (Doornik?),
ca. 1485-1500 BK-17251-C

Kostuums en kant

**Paar herenhandschoenen, wit zeem-
leer, geborduurd** Noord Nederland,
1630 BK-1958-27

Paar trippen, geborduurd met zijde
Nederland, ca. 1660 BK-1978-293 a/b

**Herenkraag (col rabat), linnen met
kleinschalig Venetiaans naaldkant,
gedragen door Willem III Venetië**,
ca. 1660-1680 BK-NM-1108

Strook zwart zijden kloskant
Frankrijk, ca. 1670 BK-NM-VI-R-groen

Damesschoen, groen fluweel
Nederland?, ca. 1690-1710
BK-NM-9371

Popje, gekleed in rok en schort
Nederland?, ca. 1700-1800

BK-NM-3395-B

Paar damesschoenen, wit zeemleer
Nederland?, ca. 1740 BK-NM-9372

Strook Brusselse kloskant Zuidelijke
Nederlanden, ca. 1765-1780
BK-1975-359

Pop, gekleed in een zijden japon
Engeland?, ca. 1805 BK-3397

Parasol, zwart kant op witte zijde
Nederland?, ca. 1840-1860 BK-15288

Parasol, kloskant en tafzijde
Frankrijk?, ca. 1880 BK-1967-28

**Schoudermantel van zwarte chenille
met zijden voering** Nederland, 1885
BK-14672

**Schoudermantel, wit en zalmroze
satijn, chenille** Parijs, Worth,
ca. 1890-1900 BK-15285

**Korset, zwart satijn, gevoerd met gele
zijde** Frankrijk?, ca. 1900 BK-16408

Japon van Valenciennes kant
Waarschijnlijk België, 1905 BK-2000-2

**Parasol, machinale Chantilly-kant en
zijde** Nederland, ca. 1905-1915
BK-1978-84-A

**Parasol, roze ripszijde met applicaties
van zwart kant** Frankrijk of
Nederland?, ca. 1910 BK-15263-A

**Japon, ijsblauwe en crème crêpe met
zwarte stippen** Nederland, ca. 1914
BK-1961-111

Baljapon, brokaat, zijde Nederland,
ca. 1925 BK-1978-273

Ten behoeve van de opstelling
'Couture!', die in september opende,
werd een aantal voorwerpen uit de
verzameling van Hans van Emmerik
behandeld. Slechts een klein aantal
voorwerpen onderging een betrekkelijk
uitgebreide conservering. In een aantal
andere gevallen werd een nieuwe
onderjurk bij een japon vervaardigd
omdat de oorspronkelijke ontbrak.
Verder werden bij veel japonnen kralen
en/of pailletten opnieuw bevestigd.

Verder werden bij veel japonnen kralen
en/of pailletten opnieuw bevestigd.

Verder werden bij veel japonnen kralen
en/of pailletten opnieuw bevestigd.

Afdeling Nederlandse geschiedenis

Scheepsmodellen

Model van een kanonneergalei,
MC 668

**Model van het laat 18e-eeuws oor-
logsschip naar Engels model 'Kamp en**

Eere', NM 11530, bijgewerkt ten behoeve van een bruikleen aan museum 'Het Behouden Huys' te Terschelling voor de tentoonstelling over het Engelse goudschip de 'Lutine'

Rompmodel van de 'Vrijheid', een laat 18e-eeuws Amsterdams oorlogsschip, MC 500 en

Halfmodel van het achterschip van de 'Washington', MC 91, een laat 18e-eeuws Amsterdams oorlogsschip, beide gerestaureerd ten behoeve van een bruikleen aan het Helden Marine Museum ter gelegenheid van de tentoonstelling '1799. Strijd achter de duinen!'

Model van een Engels

Admiraliteitsschip van het vierde charter, MC 499, in 1722 in Portsmouth gekocht door kapitein Lijnslager

Model van een kanonneergalei de 'Zeeduivel', MC 666

Kleinere restauraties t.b.v. diverse tentoonstellingen

Dit betrof onder meer:

Foudraal pijp Kruger

Notenkraker Kruger

Hoezen voor pieken uit de verzameling van Tromp

MC 158 deel van een gekuipde steng

MC 1219 stuurtoestel

Harnas Piet Heyn

Koperen trommel

Conservatie van scheepswrak-vondsten

Dit betrof onder meer:

Tabak

Houtresten

Schoongemaakt t.b.v. het wapen-project

Ca. 100 vuistvuurwapens

Ca. 80 stokwapens

Ca. 40 sabels en degens

De werkzaamheden t.b.v. de behuizing van de **Dirck Hartoghs-schotel** werden afgerond

Rijksprentenkabinet

Prenten

6.759 stuks,

Tekeningen

380 tekeningen; 85 Indiase miniaturen

Foto's

120 foto's collectie Rijksprentenkabinet
212 foto's collectie afdeling Nederlandse geschiedenis

Bruiklenen

835 stuks

Afdeling schilderijen

De volgende schilderijen werden volledig gerestaureerd:

Aertsen, Pieter *De genezing van de lamme van Bethesda* SK-A-4892

Alberti, Jean Eugène Charles *Krijgsman met getrokken zwaard*
SK-A-651

Ast, Balthasar van der *Stilleven met vruchten en bloemen* SK-A-2152

Dijck, Anthony van *Dubbelportret van Willem II en Maria Stuart* SK-A-102

Flinck, Govert *Isaac zegent Jacob*
SK-A-110

Heem, Jan Davidsz de *Stilleven*
SK-A-2565

Koster, Antonie Lodewijk *Bollenvelden*
SK-A-3565

Lievens, Jan *Vanitas stilleven*
SK-A-4090

Mignon, Abraham *Stilleven met bloemen en een horloge* SK-A-268; *Stilleven met oester, fruit en een marmeren kom* SK-A-2329

Roland Holst, Richard Nicolaus *Huizer vrouw zittend onder een boom* SK-A-4742

Ruysch, Rachel *Stilleven met bloemen op een marmeren tafelblad* SK-A-2338

Ruisdael, Jacob van *Gezicht op Haarlem*
SK-A-351

Scorel, Jan van *De stervende Cleopatra*
SK-A-2843

Utrecht, Adriaen van *Stilleven*
SK-C-301

Velde, Jan van de *Stilleven met roemer*
SK-A-3988

Verspronck, Johannes Cornelisz *Portret van een meisje in het blauw*
SK-A-3064

Weenix, Jan Baptist *Een hond en een kat bij een halfgeslachte ree* SK-A-591

Voorts werden 14 schilderijen aan een uitvoerige behandeling onderworpen; een minder ingrijpende behandeling

ondergingen 24 schilderijen, voornamelijk ten behoeve van de herinrichting van de Zuidvleugel en bruiklenen aan tentoonstellingen elders. Opnieuw ingelijst werden 35 schilderijen, overwegend ten behoeve van de langdurige bruikleenafstand aan het Bonnefantenmuseum te Maastricht. Ruim 50 schilderijlijsten werden volledig dan wel deels gerestaureerd c.q. hersteld. Ten behoeve van tentoonstellingen elders werden 24 schilderijen in klimaatvitruines geplaatst.

Het restauratieatelier schilderijen ontving een schenking van het Hubrecht Laboratorium voor histologie van de Rijksuniversiteit Utrecht. Deze schenking bestond uit een microtoom en enkele stereomicroscopen ten behoeve van het materieel onderzoek aan schilderijen.

Van de restaurator W. Hesterman te Muiden ontving het atelier een aantal speramen ten geschenke. De heer W.F. Hardenbroich te Amsterdam schonk namens zijn familie, voorheen lijstenmakers, 89 mallen en instrumenten voor de vervaardiging van lijstornamenten.

Bibliotheek

Overzicht van de werkzaamheden:

- 453 boeken gerepareerd, hersteld of heringebonden
  - restauratie van 10 delen Atlas Andries Schoemaker voor het KOG
  - restauratie van de dactylotheek van Philip Daniel Lipper voor het Rijksmuseum van Oudheden t.b.v. de tentoonstelling *Een Koninklijk Museum*
  - 5 luxe lederen banden met vergulding gemaakt voor de publieksinformatie bij de tentoonstelling *Een Koninklijk Museum*
  - 4 stofomslagen vastgezet t.b.v. de Afdeling Commerciële Zaken
  - 14 boeken hersteld voor de Afdeling Nederlandse Geschiedenis
  - monsterboekje gerestaureerd voor het restauratieatelier Textiel
  - 20 mappen gemaakt
  - 22 etiketten opgeplakt
  - 200 alfabetkaarten gesneden
  - 302 stofomslagen ingeplakt
  - 3780 etiketten gesneden
- Voor andere afdelingen werden diverse opdrachten voor snijwerk en plakwerk uitgevoerd.

Bruiklenen aan tentoonstellingen

88

Dit jaar werden aan 130 tentoonstellingen in binnen- en buitenland 96 schilderijen, 10 aquarellen, 1 schilderijlijst, 5 meubelstukken, 23 zilveren voorwerpen, 1 model van een orgel, 23 beelden, 9 koperen voorwerpen, 31 stuks ceramiek, 2 stuks porselein, 12 diverse voorwerpen, 12 glazen, 12 stuks textiel, 2 kostuumonderdelen, 1 pruik, 3 juwelen, 1 penning, 2 vlaggen en vaandels, 4 schilddraggers, 1 trommelstok, 10 scheepsmodellen, 1 schaaakstuk, 1 maquette, 32 documenten, 6 schetsboeken en albums, 221 tekeningen, 389 prenten en 2 boeken in bruikleen afgestaan ten behoeve van de volgende tentoonstellingen:

A

Amsterdam, Van Gogh Museum: Hommage aan Theo van Gogh
Amsterdam, Joods Historisch Museum: David Henriques de Castro Mz
Amsterdam, Joods Historisch Museum: Jozef Israëls
Amsterdam, Joods Historisch Museum: tijdelijke opstelling
Amsterdam, Koninklijk Paleis: Oranje Muziek
Amsterdam, Museum Willet-Holthuysen: Delfts, maar niet uit Delft
Amsterdam, Nieuwe Kerk: Spanje, het land van Cervantes en Velasquez
Amsterdam, Rembrandthuis: Goethe en Rembrandt
Amsterdam, Rembrandthuis: Rembrandt en de bijbel
Amsterdam, Rembrandthuis: Rembrandts schatkamer
Amsterdam, Scheepvaartmuseum: Rijke lading, welvaren
Amsterdam, Vakbondsmuseum: R.N. Roland Holst
Antwerpen, Hessenhuis: Romantische Recuperatie
Antwerpen, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten: Antoon van Dijck
Antwerpen, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten: Kunstenaressen
Antwerpen, Rubenshuis: The light of Nature

Antwerpen, Het Sterckshof: Zilver voor Sir Anthony
Arnhem, Museum voor moderne kunst: Magie en Zakelijkheid
Assen, Drents Museum: Opgedolven klanken
Assen, Drents Museum: Rijke lading, welvaren

B

Bergen (NH), Museum Het Sterkenhuis: Slag bij Bergen
Berlijn, Schloss Charlottenburg: Georg Wenzeslaus von Knobelsdorff
Berlijn, Schloss Oranienburg: Onder den Oranjeboom
Birmingham, The Barber Institute of Fine Arts: Mattias Stomer
Bonn, Kunst- und Ausstellungshalle: Art and Culture of High Renaissance at the Vatican
Bordeaux, Musée d'Aquitaine: La Route des Indes
Bordeaux, Musée des Arts Décoratifs: La Route des Indes
Den Briel, Historisch Museum: Brielle aan Zee

C

Chichester, Pallant House Gallery: Innocence and Decadence
Cleveland, Ohio, The Cleveland Museum of Art: Still Life paintings
Colmar, Musée d'Unterlinden: Le Trésor de Colmar

D

Dantzig, Centrale Muzeum Morskije: Goud uit Graan
Deventer, Historisch Museum De Waag: Glans langs de IJssel

E

Enkhuizen, Zuiderzeemuseum: IJvermaak
Enkhuizen, Zuiderzeemuseum: Vroege Verleiders
Enschede, Rijksmuseum Twenthe: High Heads
Enschede, Rijksmuseum Twenthe: Meisje in kimono

F

Frankfurt am Main, Galerie Liebieghaus: Mehr Licht

G

Gent, St. Pietersabdij: Carolus

Goes, Museum voor Zuid- en Noord-Beveland: 'k Heb drie hoven op een rij
Gouda, Verzetsmuseum Zuid Holland: De W van Wilhelmina
Grand Rapids, Michigan, Grand Rapids Art Museum: A Moral Compass
's-Gravenhage, Haags Gemeentemuseum: VOC-zilver
's-Gravenhage, Haags Gemeentemuseum: Theo van Hoytema
's-Gravenhage, Haags Historisch Museum: Haagse schilders in de Gouden Eeuw
's-Gravenhage, Haags Historisch Museum: Pieter Swart, architect van de achttiende eeuw
's-Gravenhage, Haags Historisch Museum: Weegschaal en Zwaard
's-Gravenhage, Koninklijke Bibliotheek: De roep van het Rozenkruis
's-Gravenhage, Louis Couperus Museum: Louis Couperus
's-Gravenhage, Mauritshuis: Old Master paintings on Copper
's-Gravenhage, Mauritshuis: Rembrandt Zelf
Groningen, Groninger Museum: Jozef Israëls

H

Haarlem, Frans Halsmuseum: Aardse Paradijzen
Haarlem, Frans Halsmuseum: Jacobus van Looy
Haarlem, Frans Halsmuseum: Kees Verwey Portretten
Haarlem, Teylers Museum: Georg Rueter
Haarlem, Teylers Museum: Jacobus van Looy
Hannover, Niedersächsisches Landesmuseum: Dutch and Flemish baroque paintings
Harlingen, Hannemahuis: Harlinger Stadsgezichten
Hartford, Wadsworth Atheneum: Pieter de Hooch
Hattem, Voerman Museum: Voerman & Voerman
's-Heerenberg, Huis Bergh: De Kat in de Kunst
Den Helder, Marinemuseum: 1799, Strijd achter de duinen

Helmond, Gemeentemuseum:
Jacobus van Looy
's-Hertogenbosch, Noordbrabants
Museum: Bloemen in het Fin de Siècle
's-Hertogenbosch, Noordbrabants
Museum:'s-Hertogenbosch binnens-
kamers

K

Kansas City, Nelson-Atkins Museum of
Art: Old Master Paintings on Copper
Karlsruhe, Staatliche Kunsthalle: Jean
Siméon Chardin 1699-1779
Katwijk, Katwijks Museum: Charles van
Wijk
Keulen, Wallraf-Richartz-Museum:Aart
de Gelder

Krefeld, Kaiser Wilhelm Museum:
Onder den Oranjeboom

L

Leeds, Henry Moore Institute: Art and
the Senses
Leens, Koetshuis Borg Verhildersum:
Oud Hout
Leeuwarden, Fries Museum: Bloemen,
bloemstillevens en tuinen
Leiden, Museum Boerhaave: Net echt
Leiden, Stedelijk Museum De Lakenhal:
Dageraad van de moderne kunst
Leiden, Stedelijk Museum De Lakenhal:
Isaac Swanenburgh
Londen, British Museum:The Apocalyps
and the shape of things to come
Londen, British Museum:The light of
Nature
Londen, National Gallery: Florence in
the 1470s
Londen, National Gallery: Portraits by
Ingres
Londen, National Gallery: Rembrandt
Self Portraits
Londen, Royal Academy:Anthony van
Dyck
Los Angeles, J. Paul Getty Museum:
Adriaen de Vries

M

Maastricht,Bonnetantenmuseum:
Uitgelicht: Dürer
Madrid, Centro Cultural de la Villa:
Gold and Silver from America
Madrid, Stichting Carlos de Amberes:
Het visuele geheugen van Rembrandt
Mannheim, Reiss-Museum: Liveliness
and Piety
Mantova, Palazzo Te: Roma e lo Stile
Classico
Middelburg, Zeeuws Museum: De tuin
van Zeeland

Milaan, Palazzo Reale: Hokusai

N

Naarden, Comeniusmuseum:
Verleden Tuin
New York, The Frick Collection:
Housebook

O

Oostende, Museum voor Schone
Kunsten: Ensor grafiek in confrontatie
Oss, Museum Jan Cunen: Jan Hendrik
Weissenbruch
Ottawa, National Gallery of Canada:
Daumier

P

Parijs, Grand Palais: Daumier
Parijs, Institut Néerlandais: Symboles en
fleurs
Parijs,Louvre: Dominique Vivant-Denon
Parijs,Louvre: Le crépuscule de la rais-
on
Parijs, Musée d'Orsay: Hommage aan
Theo van Gogh
Pforzheim, Schmuckmuseum:Art
Nouveau Jewellery
Potsdam, Charlottenburg: Sophie
Charlotte
Purmerend,Purmerends Museum:
Jac Jongert

R

Rome, Palazzo delle Esposizione: F.
Borromini
Rotterdam,Historisch Museum:
Kanonnen, Klokken en Kandelaars
Rotterdam, Kunsthil: Bloemstillevens in
Nederland en België 1870-1940
Rotterdam,Kunsthil: Isaac Israëls
Rotterdam, Maritiem Museum Prins
Hendrik: Het Spotschip
Rotterdam, Museum Boijmans van
Beuningen: 150 jaar jubileum
Rotterdam, Museum Boijmans van
Beuningen: Classicisme in de
Nederlandse 17e-eeuwse schilderkunst
Rotterdam, Museum Boijmans van
Beuningen: Gerrit Pietersz Sweelinck
Rotterdam, Museum Boijmans van
Beuningen:Veelzijdige talenten
Rijswijk, Museum Rijswijk: Johannes
Bosboom

S

Shimane, Museum of Art:The
Expression of Water
Sulingen, Deutsches Klingen Museum:
The sword in the hand of women
Stendal,Winckelmannmuseum: Die
Homer Rezeption der Goethezeit
Stockholm, Nationalmuseum: Adriaen

de Vries

Sydney, National Maritime Museum:
VOC

T

Terschelling, Museum 's Behouden
Huys: Lutine 200
Tilburg, Nederlands Textielmuseum:
Amsterdamse school-textiel 1915-1930

U

Uden, Museum voor Religieuze Kunst:
Middeleeuwse beeldhouwkunst
Udine, Musei Civici: Nel Segno di
Rembrandt
Utrecht, Het Catharijneconvent:
Leven na de dood

V

Valkenswaard, Museum Van Gerwen
Lemmens: Beroepsheiligen
Velsen, Beekestijn: Historische tuinen
Venetië, Palazzo Grassi: Renaissance
Venice and the North
Versailles, Musée du Château:
Les trésors du Sultan
Vianen, Stedelijk Museum: Johan
Wolfert van Brederode 1599-1655

W

Washington, National Gallery of Art:
Portraits by Ingres
Washington, National Gallery of Art:
Tilman Riemenschneider
Weert, Gemeentemuseum:
Geschiedenis van Weert
Wellington,Victoria University Art
Gallery: Manufacturing meaning
Wenen,Albertina: Roma e lo stilo
classico di Raffaello

Z

Zaandijk, Museum van het Nederlandse
Uurwerk: Steven Hoogendijk
Zutphen, Stedelijk Museum:
Glans langs de IJssel
Zwolle, Stedelijk Museum:
Glans langs de IJssel

Tentoonstellingen en presentaties

90

Wintertentoonstellingen

t/m 14 maart
Adriaen de Vries (1556-1626), keizerlijk beeldhouwer
projectleiding: Frits Scholten/Otto de Rijk
ontwerp: Walter Nikkels
grafische vormgeving: Walter Nikkels

11 december t/m 26 maart 2000
Amsterdams Zilver
Het complete bezit van het Rijksmuseum
projectleiding: Jan Rudolph de Lorm/Wendela Brouwer
ontwerp: Gracia Lebbink
grafische vormgeving: Gracia Lebbink

Zomertentoonstelling

19 juni t/m 19 september
Het Nederlandse stilleven 1550-1720
projectleiding: Wouter Kloek/Reina de Smeth
ontwerp: afdeling museuminrichting (Igor Santhagens)
grafische vormgeving: Berry Slok

Rijksprentenkabinet

t/m 10 januari
Het feest van de lithografie
projectleiding: Helen Marres-Schretlen

16 januari t/m 14 maart
Eduard Isaac Asser Pionier van de Nederlandse fotografie
projectleiding: Mattie Boom

20 maart t/m 27 juni
Vogels
projectleiding: Irene de Groot

3 juli t/m 3 oktober
Kunst, kennis en commercie
De kunsthandel E.J. van Wisselingh
projectleiding: Freek Heijbroek

9 oktober t/m 9 januari 2000
Antoon van Dyck en de prentkunst
projectleiding: Ger Luijten

Afdeling Nederlandse geschiedenis

t/m 3 januari
De Staatsregeling van 1798 en de Grondwet van 1848
Speerpunt geschiedenis
projectleiding: Kees Zandvliet

t/m 28 februari
Sawasa, Japanse export kunst in zwart en goud
projectleiding: Bas Kist
vormgeving: Pinxit (Pim van Schaik)
grafische vormgeving: Berry Slok

1 mei t/m 27 juni
De vredesconferentie van 1899
Speerpunt geschiedenis
projectleiding: Kees Zandvliet

8 mei t/m 18 juli
De wereld van een kind van 7
Foto's van Céline van Balen
projectleiding: Jet Baruch

15 mei t/m 18 juli
De zee op zakformaat, Nautische modellen uit de 19e eeuw
projectleiding: Ab Hoving

7 augustus t/m 24 oktober
Nederlanders, Japanners, Indonesiërs
Herinneringen aan de Japanse bezetting van Nederlands-Indië
projectleiding: Peter Sigmond/Wendy Jansen
vormgeving: Pinxit (Pim van Schaik)

18 september t/m 21 november
Het kindernetje van Van Houten: 18 september 1874
Speerpunt geschiedenis
projectleiding: Kees Zandvliet

15 december t/m 13 februari 2000
De soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië: 15 december 1949
Speerpunt geschiedenis
projectleiding: Kees Zandvliet

Zuidvleugel

t/m 28 februari
Chinees porselein
400 stukken uit de Ming- en Qing-dynastieën
projectleiding: Jan van Campen

t/m 21 maart
De tand des tijds
Verval en behoud van textiel
projectleiding: Ebeltje Hartkamp-Jonxis en Bianca du Mortier
ontwerp: afdeling Museum inrichting (Gerrit Ravesloot)
grafische vormgeving: Berry Slok

t/m 1 mei
Van Gogh te gast
Meesterwerken uit het Van Gogh Museum
projectleiding: Ronald de Leeuw
grafische vormgeving: Berry Slok

20 maart t/m 2 mei en 4 mei t/m 13 juni
Het vlietende leven
Japanse rolschilderingen uit het Kumamoto Museum of Art
projectleiding: Menno Fitski

24 april t/m 19 september
Traditie en vernieuwing, Kostuum en textiel rond 1900
projectleiding: Ebeltje Hartkamp-Jonxis en Bianca du Mortier
ontwerp: afdeling museum inrichting (Gerrit Ravesloot)
grafische vormgeving: Berry Slok

19 juni t/m 19 september
Het Nederlandse stilleven 1550-1720
(zie boven)

16 oktober t/m 27 februari 2000
Couture! Hoogtepunten uit de kostuumverzameling Van Emmerik 1900-1940
projectleider: Bianca du Mortier/Wendy Jansen
ontwerp: afdeling museum inrichting (Gerrit Ravesloot)
grafische vormgeving: Berry Slok

10 december t/m 11 april 2000
Miniatuurschilderingen uit India
projectleiding: Pauline Lunsingh
Scheurleer

91

**Tentoonstellingen buiten het
Rijksmuseum**

Nationaal Vakbondsmuseum,
Amsterdam
25 maart t/m 29 augustus
R.N. Roland Holst
projectleiding: Marijn Schapelhouman

Museum Plantin Moretus, Antwerpen
15 mei t/m 20 augustus
Antoon van Dyck en de prentkunst
projectleiding: Ger Luijten

Henry Moore Institute, Leeds
10 mei t/m 27 juni
**A sense of heaven, 16th century box-
wood carvings for private devotion**
projectleiding: Frits Scholten

Publicaties van het Rijksmuseum

92

Bulletin van het Rijksmuseum
jaargang 46 (1998) nr 4
jaargang 47 (1999) nrs 1, 2/3 en 4

Jaarverslag 1998 Rijksmuseum
Amsterdam
Annual report 1998 Rijksmuseum
Amsterdam

Rijksmuseumkunstkant
jaargang 25 (1999), nrs 1-6

Amsterdams goud en zilver
Jan Rudolph de Lorm
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders
560 p. (Catalogi van de verzameling
kunstnijverheid van het Rijksmuseum
te Amsterdam; 3)

Antoon van Dyck en de prentkunst
Antoine van Dyck et l'estampe
Carl Depauw en Ger Luyten
Antwerpen: Open;
Amsterdam: Rijksmuseum
400 p.

**Gebrandschilderde ruitjes uit de
Nederlanden 1480-1560**
= Painted glass roundels from the
Netherlands 1480-1560
Pieter C. Ritsema van Eck
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders
103 p. (Aspecten van de verzameling
beeldhouwkunst en kunstnijverheid =
Aspects of the collection sculpture and
decorative arts; 9)

**Neo tot Deco : traditie en vernieu-
wing in kostuum en textiel 1880-1920**
= Neo to Deco: tradition and innova-
tion in costume and textiles 1880-1920
Ebeltje Hartkamp-Jonxis, Bianca du
Mortier
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders
54 p.

Het Nederlandse stilleven 1550-1720
Still-life paintings from the
Netherlands 1550-1720

Alan Chong and Wouter Kloek
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders
319 p.

**Op de zeef van de tijd : een
geschiedenis van Nederland**
Nelleke Noordervliet
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders
206 p.

**Portret van een kunsthandel : de
firma Van Wisselingh en zijn
compagnons 1838-heden**
J.F. Heijbroek en E.L. Wouthuysen
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders;
327 p.

**Still lifes: techniques and style : an
examination of paintings from the
Rijksmuseum**
ed. Arie Wallert
Amsterdam: Rijksmuseum;
Zwolle: Waanders
112 p.

**Het vlietende leven : Japanse rol-
schilderingen uit het Kumamoto
Prefectural Museum of Art**
= The floating world : Japanese hanging
scrolls from the Kumamoto Prefectural
Museum of Art
Menno Fitski
80 p.

**Vogels : prenten, tekeningen en foto's
in de verzamelingen van het Rijks-
prentenkabinet en de Bibliotheek van
het Rijksmuseum Amsterdam**
= Birds : prints, drawings and photo-
graphs in the collections of the
Rijksmuseum Printroom and Library,
Amsterdam
Irene de Groot
64 p.

A

B

Publicaties van medewerkers

94

Niet opgenomen zijn de bijdragen van medewerkers aan de publicaties van het Rijksmuseum met uitzondering van de artikelen in het Bulletin van het Rijksmuseum.

R.J. Baarsen

Bespreking van tentoonstelling 'Grinling Gibbons and the art of carving' Victoria and Albert Museum, Londen 1998-'99, *The Burlington Magazine* 141 (1999), pp. 47-48.

Mw M. Boom

'De vroegste foto's van Haarlem', *Haarlem Jaarboek 1998*, Haarlem 1999, pp. 69-75;
'Kunst uit de koets. De vroegste foto's van Breukelen-St. Pieters ca. 1852', *Tijdschrift Historische Kring Breukelen* jrg 14, nr 3, september 1999, pp. 102-105;
'Alice in het Wonderland van de grijstonen. Over foto's in kinderboeken', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap*, augustus 1999, nr. 26, pp. 16-21.

Mw C.Y. Bunnig

– eindredactie van *Kerstmis*, het kerstnummer van het Koninklijk Verbond van Grafische Ondernemers, Grafische Cultuurstichting, november 1999;
– samenstelling en redactie *Van Nicolaas tot speelgoedbaas, de geschiedenis van eengoedheilig man* Idee, vormgeving en uitgave Studio Olykan Amsterdam.

J.D. van Dam

'(Nederlandse) Vereniging van Vrienden van de (Nederlandse) Ceramiek: Inhoud en register over de jaren 1954-1991, afleveringen 1-143 van het Mededelingenblad', *Mededelingenblad Nederlandse Vereniging van Vrienden van de Ceramiek* 143A (1999/1), pp.1-96;
'The difference between dry and wet clay mixing and the effect on the deterioration of Dutch tiles', in: N.H.Tennent (ed.), *The conservation of Glass and Ceramics*, Londen 1999, pp.146-149;

Introductory essay 'Nederlandse Ceramiek en Bloemen/Dutch Ceramics and Flowers', *Catalogus Ceramic Millennium*, Nederlandse Vakgroep Keramisten, [Amsterdam z.j.], z.p.
'Delfts' uit de provincie. Aardewerk uit Hollandse tegelfabrieken', *Vormen uit Vuur* 168/169 (1999/3-4), pp.1-107;
'Dutch Delftware 1620-1670', cat. *The International Ceramics Fair & Seminar*, Londen 1999, pp.28-35.

P.H.J.C. van Duin

'The 'Grachtenhuis', a mid-eighteenth-century doll's house', V. Horie (ed.), *The Conservation of Decorative Arts*, Londen 1999, pp. 95-108.

J.P. Filedt Kok

'Flemish primitives in the Rijksmuseum', *In Detail - New Studies of Northern Renaissance Art in Honor of Walter S. Gibson* (ed. Laurinda S. Dixon), Turnhout (Brepols) 1998, pp. 165-187;
The New Hollstein - Dutch & Flemish Etchings, engravings and woodcuts 1450-1700 - THE MULLER DYNASTY: part I (Jan Ewoutsz. and Harmensz. Muller) and II (Jan Harmensz. Muller), Rotterdam-Amsterdam 1999;
'The Workshop practice of Cornelis Engebrechtsz.: Some Preliminary Remarks', H. Verougstraete en R. van Schoute (ed.), *La Peinture dans les Pays-Bas au 16ème siècle - Pratiques d'Atelier, infrarouges et autres méthodes d'investigation*, pp. 19-28.

M.Fitski

'Japanse kunst in Museum Mesdag', *Museum Mesdag gids*, pp.70-79.

Mw C. Greven

(met J.J. Heij e.a.) *Georg Rueter 1875-1966*, Waanders Uitgevers, Zwolle 1999.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

Bespreking van J. Guy, *Woven Cargoes: Indian Textiles in the East*, Londen 1998, *Oriental Art* 44 (1999/2000), nr. 4, pp. 68-71.

J.F. Heijbroek

(met E.L. Wouthuysen) 'In gesprek met Lodewijk Houthakker', *De Boekenwereld* 16 (1999), pp. 2-19;
'Arnold Josiah Ford' en 'Wentworth Arthur Matthew', *American National Biography*, (pp. 217-218) en (pp. 712-713).

A. Hoving

'The Fluit', *The South Easter, South African Maritime Museum Model Society* volume 13 nrs 5, 6 en 7, pp. 4-7;
'De Boeier', *Model Shipwright* 108, pp. 5-8;
'Een archeologisch experiment aan de Veilingstraat', *Scheepsberichten, kwar - taalblad voor bouwers en bewonderaars van het Utrechts Statenjacht* nr 4, december 1999, pp. 3 en 4.

G.M.C. Jansen

'Willem van Mieris, De rarekiek', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 9 (1999), nr. 1, pp. 20-22;
'Het offer van Iphigenia door Arnold Houbraken', *Bulletin van het Rijksmuseum* 47 (1999), pp. 93-99;
'Hollands vee en Haagse School', D. Duijzer e.a., *Het Haagse Platteland. LTO-Nederland, de Haagse School en de nieuwe tijd*, Den Haag 1999, pp. 15-19.

Mw J. Kiers

(met M. Raymakers) 'De suppoost als gastheer', *Museumvisie* 3 (1999).

W.Th. Kloek

'L'Age d'Or de la nature morte néerlandaise', *L'Estampe/L'Objet d'Art* nr. 337, juin 1999, pp. 26-40

A.R. de Koomen

'Manipulating Memories: Postponed Tombs for Galileo and Machiavelli', *Memory and Oblivion: Proceedings of the XXIXth International Congress of the History of Art held in Amsterdam, 1-7 September 1996*, Dordrecht 1999, pp.537-543;
'Schitterende Ondeugden', *Kunstschrift* 1999/4, pp. 46-51;

Bespreking van E.H. Gombrich's *The Uses of Images*, *NRC Handelsblad*, 10 september 1999.

R. de Leeuw

'L'histoire de l'art au tournant du siècle': *Diogenes*, 185 (1999), Gallimard, pp. 98-104;

'Geschiedenis bloeit tussen kunst': *De Volkskrant* 15.3.1999;

'Jozef Israëls en Rembrandt', catalogus tentoonstelling *Jozef Israëls*, Joods Historisch Museum/Groninger Museum, Uitgeverij Waanders, Zwolle 1999, pp. 42-53.

J.R. de Lorm

'Amsterdams goud en zilver. Het complete bezit van het Rijksmuseum', *De Stavelij* 14 (1999), pp. 90-91.

G.C.M. Luijten

(met Carl Depauw en met bijdragen van Erik Duverger, Danielle Maufort, Saskia Sombogaart en Ad Stijnman) *Antoon van Dyck en de prentkunst/ Antoine van Dyck et l'estampe/ Anthony van Dyck as a printmaker*, catalogus bij de tentoonstelling;

'De vele handen van een tekenaar: Van Dycks werk op papier', *Arts, Antiques, Auctions Van Dyck Extra nummer*, Gent 1999, pp. 34-41;

(met Christiaan Schuckman), redactie van J.P. Filedt Kok en Harriet Stroomberg, *The New Hollstein Dutch & Flemish etchings, engravings and woodcuts*, *The Muller Dynasty*, 3 delen, Rotterdam 1999.

Mw H. Marres-Schretlen

'Bicentenary of Lithography', *Grapheion, European review of modern prints, book and paper art*, 9de jaargang, 1999, pp.34-39.

R.J.A. te Rijdt

'Met artistieke omslagteekening en platen door den bekenden kunstschilder Willy Sluiter'. Illustraties voor boeken en tijdschriften', Moniek Peters en Peter Marijnissen (red.), cat.tent. *Willy Sluiter 1873-1949. Gentleman-kunsteenaar*, Dordrecht (Dordrechts Museum), pp.135-153;

(met J. Spoelder) 'Bij de voorplaat. Een portretidentificatie op grond van prijs-

boeken: Lucas van Rijn door Willem van Mieris, 1696', *De Boekenwereld* 15 (1999), pp. 226-231;

(met J. Spoelder) 'Bij de voorplaat. Een Middelburgse jongen met een prijsboek over Romeinse oudheden: het portret van Isaac Brungé du Buisson door Barent Luyten, 1746', *De Boekenwereld* 15 (1999), pp. 286-292.

H. Rooseboom

'Rondgang door een leeg gebouw. Het Centraal Station in 1889', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* nr. 24 (december 1998-januari 1999), pp. 14-16;

'Foto's op de lengteas. Voorgangers van Aart Klein', in: *Kunstschrift* 1999 nr. 1, pp. 20-23;

'Het licht van de negentiende eeuw', *Decorum* 17 nr. 1 (april 1999),

pp. 30-37;

'Tulpen uit Potsdam. Over een kamerscherm met autochromes in Paleis Het Loo', *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* nr. 27 (december 1999), pp. 14-15;

'Maurits Verveer' (met Steven Wachlin), Ingeborg Th. Leijerzapf (hoofdred.), *Geschiedenis van de Nederlandse fotografie in monografieën en thema-artikelen*, afl. 35 (1999), 26 pp.

P. Schatborn

31 catalogusteksten van de etsen in de tentoonstellingscatalogus *Rembrandt zelf*, Londen (National Gallery)/Den Haag (Mauritshuis), 1999-2000.

F. Scholten

'Een Chinese poort en een Turkse buste', *Kunstschrift* 1999, nr. 2, pp. 2-3;

'Mars', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 9 (1999), nr. 1, pp. 17-19;

'Adriaen de Vries à l'apogée du maniérisme et du baroque', *L'Objet d'Art* nr. 333 (februari 1999), pp. 52-61;

'Kerstken Woetz heff dyt belt ghemackt', *Kunstschrift* 1999, nr. 3, pp. 2-3;

'Bernini in actie', *Kunstschrift* 1999, nr. 4, pp. 22-29;

'Roomse schoonmaak', *Kunstschrift* 1999, nr. 4, p. 8;

'Een ijvoren Mars van Francis, de beeldsnijder Van Bossuit en de familie De la Court', *Bulletin van het Rijksmuseum* 47 (1999), nr. 1, pp. 26-44;

'Prayer nuts and other boxwood micro-carvings', in: Frits Scholten en Reindert Falkenburg, *A sense of heaven, Netherlandish miniature boxwood carvings, 1500-1550*, Leeds (The Henry Moore Institute), 1999, pp. 16-32;

'Kan of leeuw?', *Kunstschrift* 1999, nr. 5, p. 2

'Heerlijke resten', *Kunstschrift* 1999, nr. 6, pp. 14-18.

J.P. Sigmond

'Object van historisch onderzoek'.

Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar vanwege het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap in de Nederlandse cultuurgeschiedenis, in het bijzonder de studie der voorwerpen, aan de universiteit van Amsterdam op 19 november 1998 (Amsterdam 1999);

'Het legerkamp te Rijen, 1831', *Bulletin van het Rijksmuseum*, 47 (1999), nr.4, pp.259-273;

'Geschiedenis in het Rijksmuseum', *Museumvisie*, (1999), nr.3, pp. 7-10.

Mw S.H.G. Tissink

(met A.F. Tissink) 'UFO boven Bethlehem', *Kerstmis*, Kerstnummer Grafisch Nederland, Amstelveen 1999.

C.J. Zandvliet

'Adriaen de Lelies portret van de VOC-examinator Hendrik de Hartog', *Bulletin van het Rijksmuseum* 47 (1999), pp. 44-52.

'Zachtjes aan dan breekt het lijntje niet', *Bulletin van het Rijksmuseum* 47 (1999), pp. 198-207.

'Roosdorps militaire trophée ter herinnering aan de volksgeest van 1830/31', *Bulletin van het Rijksmuseum* 47 (1999), pp. 290-315.

'The contribution of cartography to the creation of a Dutch colony and a Chinese State in Taiwan', *Cartographica* 35 (Autumn/Winter 1998) pp. 123-135

Externe activiteiten

F. van der Avert

- voorzitter van de sectie PR & Marketing van de NMV (tot begin 1999);
- bestuurslid van de Associatie Culturele Marketing & Communicatie (sectie van het Genootschap van Reclame) (tot begin 1999);
- lid PR-werkgroep Museumplein;
- voorzitter van Marketing Overleg Amsterdamse Musea;
- adviseerde het Amsterdams Uit Buro.
- reisde naar New York, Londen, Milaan, Tokio, Stockholm voor overleg kaartverkoop Glorie met NBT, en naar Parijs, Londen, Madrid en Milaan voor overleg met NBT kantoren.

R.J. Baarsen

- lid van het bestuur van de Stichting Huis Doorn;
- lid van het bestuur van de Stichting Museum van Loon;
- lid van de vaste Adviescommissie Beeldende Kunsten, Prins Bernhard Fonds;
- lid van de adviescommissie voor de restauratie en herinrichting van Huis Schatzenburg te Dronrijp;
- lid van het bestuur van de Stichting tot bevordering van de bestudering van de kunstnijverheid (tevens jury Mr J.W. Frederiksprijs);
- lid van het bestuur van de Stichting Hollands Porselein (opgericht in december).

H.Baya

- lid examencommissie van de Opleiding Conservatie en Restauratie van de *Koninklijke Academie voor Schone Kunsten*, Antwerpen (juni);
- deelname aan symposium *Reversibility - Does it Exist* in het British Museum, Londen (september);
- deelname aan het *4de Nederlandse Houtsymposium*, Amsterdam (december).

Mw M. Boom

- voorzitter Nederlands Fotogenootschap;

- lid van de Raad van Toezicht Nationaal Fotoherstel Atelier;
- lid van de Adviescommissie Nederlands Fotoarchief;
- lid van de redactie *Lexicon Geschiedenis Nederlandse Fotografie*;
- lid van de werkgroep Fotografie Museum Amsterdam;
- lid van de benoemingsadviescommissie hoogleraar moderne beeldende kunst, Rijksuniversiteit Leiden;
- lid van de commissie visuele kunsten kunstplan, gemeente Rotterdam;
- jurylid Zilveren Camera / Fotojournalist van het Jaar.

Mw M.C. Broekema

- reisde in oktober naar Parijs als vertegenwoordiger van het Rijksmuseum op de vakbeurs MITCAR;
- reisde in juni naar Parijs als vertegenwoordiger van het Rijksmuseum op een NBT workshop.

Mw C.Y. Bunnig

- lid van de stuurgroep Museumnacht Amsterdam (de stuurgroep ontwikkelt het plan tot een nachtelijke opening van zoveel mogelijk Amsterdamse Musea in samenwerking met verschillende vervoersaanbieders);
- lid van de werkgroep ter voorbereiding van de jaarlijkse intocht van St.-Nicolaas in Amsterdam.

J.D. van Dam

- voorzitter van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Vrienden van Ceramiek en Glas;
- gastconservator voor de tentoonstelling 'Delfts' uit de provincie', Museum Willet-Holthuysen, Amsterdam (3 september geopend).

P.J. de Dreu

- lid van de Museumcommissie voor de Kunstnijverheid;
- gaf college aan Masterclass studenten van de Reinwardt Academie (2 november).

P.H.J.C. van Duin

- lid van de redactie van *Fourth International Symposium on Wood and Furniture Conservation*, 10 december 1998, Amsterdam 1999.

D.J.Elders

- penningmeester Stichting Behoud Olympisch Stadion;
- penningmeester Stichting Nederlands-Vlaams Theaterfestival;
- penningmeester Stichting Amsterdam Monumentenstad;
- voorzitter Stichting Vrienden van de Trinity House Light Vessel;
- lid CAO-delegatie van de VRM;
- lid delegatie stelselwijziging Rgd van de VRM.

J.P. Filedt Kok

- voorzitter Stichting Kunsthistorische Publicaties (uitgever van het *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek* en *Simiolus*);
- lid van de editorial board of *Print Quarterly* en Member of *Print Quarterly Publications*;
- lid van de Conseil de Surveillance van het Institut Néerlandais, namens de Fondation Custodia, Parijs;
- voorzitter Stichting Bijzondere Leerstoel Chemische Aspecten van het onderzoek van kunstvoorwerpen;
- voorzitter dwarsverbandcommissie van het NWO-prioriteitsproject MOL-ART (Molecular Aspect of Ageing in Painted Works of Art)-project;
- voorzitter Stichting 501 voor de conservatie en restauratie van voorwerpen van Kunst en Geschiedenis, Amsterdam;
- voorzitter Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
- lid van de onderzoeksc commissie van de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis;
- voorzitter van de selectiecommissie Onderzoeksfonds, Mondriaan-fonds;
- mede-organisator van *Current developments in Dutch seventeenth-century Art*, voor The Amsterdam Summer University i.s.m. Rijksmuseum en RKD,

die van 8 tot 20 augustus 1999 gehouden werd;

- lid van de International Committee of Fine Arts Art Museum (ICFA) en deelnemer aan de ICFA Meeting in Stockholm, (9-11 juni);
- deelnemer Peer Review on Research in the British Museum, March 15th 1999, inzake 'access and resources';
- organisatie en leiding colloquia over inrichting in Rijksmuseum (19 november), en over Rembrandt's Heilige Familie (6 december); gespreksleider symposium 18e-eeuws verzamelen in Nederland, Den Haag (3 december).

H.A.A. van Gessel

- nam deel aan het project Interculturele Museale Leerroutes (een project van de NMV en APS).

Mw I.M. de Groot

- lid Commissie van Beheer van het Witsen-Fonds.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

- lid van het bestuur van de Stichting Duivenvoorde;
- lid van het bestuur van de vereniging 'Het Kantsalet';
- lid van de redactie van *Textielhistorische Bijdragen*.

J.F. Heijbroek:

- lid van de redactie van *De Boekenwereld*;
- lid van het bestuur van het *Leids Kunsthistorisch Jaarboek*;
- jurylid voor de Menno Hertzbergerprijs (november).

A. Hoving

- adviseur/lid Bouwcommissie: Utrechts Statenjacht en Stichting Oorlogsschip de Delft.

Mw E. Kamphuis:

- lid van de Uitmarkt werkgroep 1999.
- reisde naar Londen en Parijs voor overleg over de Glorie van de Gouden eeuw tentoonstelling, (15-16 november).

Mw J. Kiers

- voorzitter bestuur sectie Publiek en Presentatie van de NMV;
- bestuurslid Vereniging Museum

Contact Amsterdam;

- adviseur Mondriaan Stichting, commissie Publieksactiviteiten;
- lid adviescommissie Voorbeeldmusea, Kunst en Cultuur Noord-Holland;
- lid begeleidingscommissie Masterclass 'Een publieksgericht museum' (Erfgoed Actueel, NMV);
- docent museumcommunicatie Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten/Reinwardt Academie;
- lid intermuseale studiegroep Rondleiden in Musea, Nederland;
- cursusleider Rondleiden in Musea (NMV);
- adviseur Gastheerschap in musea (Tropenmuseum Amsterdam en Scheepvaartmuseum Amsterdam);
- nam deel aan een studiereis naar Canada, georganiseerd door de sectie Publiek en Presentatie van de NMV, (10-18 juni).

W.Th.Kloek

- lid Conservation Panel for Paintings Wallace Collection, Londen (8 oktober).

A.R. de Koomen

- lid van het bestuur van het Museum voor Religieuze Kunst, Uden;
- docent Vakgroep Kunstgeschiedenis, Vrije Universiteit Amsterdam.

G.-J. Koot

- bestuurslid van de Vereniging Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland;
- bestuurslid, secretaris en information coordinator van de Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA);
- editor van de Newsletter Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA);
- secretaris van de redactieraad Roerend Erfgoed, Getty's Art and Architecture Thesaurus;
- nam deel als inleider en discussieleider aan het Symposium Boek en Beeld, georganiseerd door de Vereniging Overleg Kunsthistorische Bibliotheken in Nederland in de Koninklijke Bibliotheek, (15 mei);
- nam deel aan de annual conference *Taking stock: collection development into the 21st century* ARLIS/UK & Ireland,

University of Warwick, (22-25 juli);

- nam deel aan 65de IFLA Council and General Conference in Bangkok als secretaris van de Section of Art Libraries, (20-28 augustus). Leidde diverse groeps gesprekken en vergaderingen.

M.A.A.M. van de Laar

- adviserend bestuurslid Stichting P.M. Slager, 's-Hertogenbosch;
- nam deel aan het I.I.C. 17th International Congress *Painting Techniques, History, Materials and Studio Practice*, Dublin, (7-11 september).

R.J.C.H.M. van Langh

- hoofd docent Instituut Collectie Nederland;
- lid van de begeleidingscommissie van het grafmonument van Willem van Oranje.

R. de Leeuw

- bijzonder hoogleraar museumbeleid en geschiedenis van het verzamelen in de 19e en 20de eeuw, Vrije Universiteit Amsterdam;
- Président Comité International d'Histoire de l'Art (CIHA);
- lid bestuur Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis;
- lid Algemeen Bestuur Prins Bernhard Fonds en voorzitter van de vaste adviescommissie Beeldende Kunst;
- voorzitter Stichting 't Schou, Schipluiden;
- vice-voorzitter bestuur Vereniging van Rijks gesubsidieerde Musea (VRM);
- lid Réunion des organisateurs de grandes expositions, Parijs;
- lid bestuur en kernbestuur Vereniging Rembrandt;
- lid Raad van commissarissen NV Stadsherstel Amsterdam;
- lid bestuur Stichting Praemium Erasmianum;
- directeur Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, Haarlem;
- lid International Committee of Fine Art Museums (ICOM, ICFA);
- Adviesfuncties:*
- lid Adviesraad Geesteswetenschappen NWO;
- lid Adviesraad Bibliography of History of Art (BHA);

- lid UNESCO International Advisory Committee for the Hermitage, St. Petersburg;
- voorzitter Museale werkgroep Oorlogverervingen 1940-1948;
- lid Conseil de direction Gazette des Beaux-Arts Paris;
- lid Begeleidingscommissie evaluatie verzelfstandiging rijksmusea;
- lid Group of Consultants on Council of Europe Art Exhibitions;
- lid Adviesraad NEXUS, Tilburg;
- voorzitter Adviesraad Stichting Jong Holland;
- lid Adviesraad restauratie Oranjezaal Huis ten Bosch;
- lid Raad van Advies en ondersteuning Nationale Stichting De Nieuwe Kerk;
- voorzitter Jury David Roëlprijs PBF;
- voorzitter Jury Leonardo da Vinci-prijs Rotary International 1999;
- lid Raad van Advies Stadsherstel N.V.; *Comités van Aanbeveling (keus)*
- SPKO (Postuniversitair Kunsthistorisch Onderzoek);
- Japan-Nederland 400 jaar;
- Nationaal Muziekinstrumenten Fonds;
- Stichting De Witte Adelaar (Nederland-Polen);
- Stichting Familiearchief Victor de Stuers;
- Stichting Vrienden Nederlandse Muziek;
- Lopend wetenschappelijke project:*
- begeleiding onderzoek 'Corpus Franse 19e-eeuwse schilderkunst in Ned. museaal bezit', Vrije Universiteit en Van Gogh Museum met steun Mondriaan Stichting;
- Buitenlandse conferenties:*
- Stockholm, opening Adriaen de Vries (13-18 april);
- Berlijn, Réunion des Musées Internationaux (8-10 juli);
- St. Petersburg UNESCO International Advisory Committee for the Hermitage, (26-29 augustus);
- Sao Paulo, Colloquium CIHA, (4-10 september).

Mw D.B.L.M. van Loosdrecht

- mede-organisator van het vierde Nationale Symposium Hout- en Meubelrestauratie, Het Veem, Amsterdam, (12 oktober);

- lid van de redactie van *Fourth International Symposium on Wood and Furniture Conservation*, 10 december 1998, Amsterdam 1999.

J.R. de Lorm

- lid van het bestuur van Kasteel-Museum Sypestein;
- lid van het algemeen bestuur van de Stichting Schone Kunsten rond 1900;
- lid van het bestuur van het Museum Jacobs van den Hof te Overveen.

Mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer

- q.q. bestuurslid van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst
- lid van de Raad van Advies van de Vereniging Rembrandt;
- begeleider bij het promotie-onderzoek van J. van Campen 'De amateur-sinoloog J.Th. Royer en zijn verzameling Chinese voorwerpen' aan de Rijksuniversiteit Leiden (promotor is prof. dr. W. Fock);
- lid van de examencommissie beëdigd makelaar en taxateur in Aziatische kunst;
- begon op 1 oktober aan een tweejarig onderzoeksproject naar Indojavaanse gouden en zilveren voorwerpen (4e – 15e eeuw) in het Rijksmuseum voor Volkenkunde in Leiden.

G.C.M. Luijten

- redacteur *Simiolus. Netherlands Quarterly for the history of art*;
- lid redactieraad *Print Quarterly*;
- lid redactieraad *Studies in Prints & Printmaking*;
- lid promotiecommissie van mevrouw Nadine Rogeaux, *Wallerant Vaillant*. Parijs, Université Sorbonne, november 1999.

Mw B.M.A.M. du Mortier

- lid van het bestuur van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap;
- examinator Restauratie Opleiding van het Instituut Collectie Nederland.

P.C. Ritsema van Eck

- lid van het bestuur van de Stichting Nationaal Glasmuseum Leerdam;
- editorial advisor van de *Journal of Glass Studies*, Corning, USA;
- lid van het executive committee

Association Internationale pour l'Histoire du Verre.

R.J.A. te Rijdt

- lid van de redactie van *Delineavit et Sculpsit. Tijdschrift voor Nederlandse prent- en tekenkunst tot omstreeks 1850*;
- conservator van de Atlas van Amsterdam van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap;
- bestuurslid van de Stichting Cornelis Bakker Collectie;
- lid van het Kuratorium van de Stiftung 'B.C. Koekoek-Haus', Kleef, Duitsland;
- lid van de werkgroep en auteur voor de tentoonstelling *'In helder licht. Abraham en Jacob van Strij. Hollandse meesters van landschap en interieur'*, Dordrechts Museum, Dordrecht / Rijksmuseum Twenthe, Enschede.

H. Rooseboom

- parttime werkzaam voor Paleis Het Loo Nationaal Museum (t/m 31 oktober);
- freelance werkzaam voor het Universiteitsmuseum Utrecht (vanaf 23 september).

M.Schapelhouman

- lid begeleidingscommissie catalogus *Nederlandse tekeningen uit de 16e eeuw*, Prentenkabinet der Rijksuniversiteit Leiden;
- voorzitter Oudheidkundige Vereniging Graft-De Rijk;
- bestuurslid Stichting Behoud Rijper Glazen;
- bestuurslid Stichting Rijper Museum 'in 't Houten Huis'.

P. Schatborn

- voorzitter Stichting het Rembrandthuis;
- voorzitter International Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art.

K.Schoemaker

- secretaris van het bestuur van het Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
- lid redactiecommissie *Museumrechtwijzer* (Boekmanstichting);
- lid werkgroep 'Beheersovereenkomst'

van de Inspectie Cultuurbezit/
Ministerie van OCenW;
– secretaris Stichting Museumplein
Amsterdam.

F. Scholten

– lid van de redactie van het
Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek;
– lid van de redactie van *Kunstschrift*;
– lid redactie *Studies in Netherlandish
Art and Cultural History*;
– lid editorial board van *The Sculpture
Journal*;
– lid van het bestuur van het Museum
voor Religieuze Kunst, Uden;
– adviseert bij de voorbereiding van de
restauratie van het grafmonument van
Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk
te Delft (in opdracht van Bureau
Rijksbouwmeester);
– examiner opleiding restauratoren
ICN, sectie metaalrestauratie;
– nam deel aan het symposium
'Adriaen de Vries and developments
in sculpture around 1600', J. Paul Getty
Museum, Los Angeles, 5 en 6
november.

J.P. Sigmond

– bijzonder hoogleraar Nederlandse
Cultuurgeschiedenis, in het bijzonder
de studie der voorwerpen, aan de
Universiteit van Amsterdam vanwege
het Koninklijk Oudheidkundig
Genootschap;
– voorzitter van de Nederlandse
Vereniging voor Zeegeschiedenis;
– voorzitter van de museumcommissie
van het Koninklijk Nederlands
Historisch Genootschap;
– lid van de raad van toezicht van het
Rijksmuseum het Muiderslot;
– lid van de commissie voor de inwen-
dige restauratie van het Muiderslot;
– lid van de interdepartementale
adviescommissie gemeenschappelijk
erfgoed overzee;
– lid van het curatorium van het
Historical Research Program *Japan and
the Netherlands*;
– lid van de Maatschappij der
Nederlandse Letteren en voorzitter
van de sectie Nederlandse geschiede-
nis;
– lid van de gebruikersraad van het
Algemeen Rijksarchief;
– lid van de wetenschappelijke raad

van de Jan Wagenaar stichting tot
bevordering van onderzoek naar de
geschiedenis van Amsterdam;
– lid van de jury van de Wynand
Franckenprijs van de Maatschappij der
Nederlandse Letterkunde;
– deelname aan het International
Association of Museums of Arms and
Military History congres in Praag en
een internationaal symposium van het
Salzburg Seminar-Smithsonian
Institution *Public History and National
Identity*;
– bezocht culturele instellingen in
Djakarta in het kader van het restaura-
tieproject betreffende tekeningen van
Cornelis Rach.

L. Sozzani

– nam deel aan het Craquelure
Symposium, 'The causes of cracks in
paintings and the effect of craquelure
upon the perception of the pictorial
image', Bonnefantenmuseum,
Maastricht, 14 en 15 juni;
– nam deel aan de 12th ICOM- CC
triennial meeting, Lyon, Frankrijk, 29
augustus t/m 3 september; was lid van
Paintings group I, Conservation and
restoration of paintings, en van
Paintings group II, Scientific study of
paintings – methods and techniques;

Mw S.H.G. Tissink

– lid intermuseale studiegroep
Rondleiden in Musea, Nederland;
– lid NMV werkgroep collectie-
informatie;
– adviseur project interactief rond-
leiden MUHKA, Antwerpen;
– cursusleider Rondleiden in musea;
– nam deel aan een studiereis naar
Canada, georganiseerd door de sectie
Publiek en Presentatie van de NMV,
(10-18 juni).

Mw M.M. Verberne

– lid werkgroep 'Beheersovereenkomst'
van de Inspectie Cultuurbezit/
Ministerie van OCenW;
– secretaris van het directieoverleg
Amsterdamse Culturele Instellingen
(ACI) (per 2000);
– lid bestuur Stichting Museumplein;
– plv. voorzitter commissie voor
bezwaar en beroep, stadsdeel
Geuzenveld/Slotermeer.

Voordrachten en lezingen

100

Mw M. Albers

– ‘De behandeling van een sitsen spreij’, Spakenburg, 18 november (tijdens de Textieldag ‘Beschilderd textiel’).

F. van der Avert

– Colleges (2) aan de Universiteit van Utrecht, juni;
– Persconferentie over ‘Het Nederlands Stilleven’, Brussel, 6 april, Berlijn en Hamburg, 19 en 20 mei, Madrid, 9 juni;
– Persconferentie over ‘De Glorie van de Gouden Eeuw’, Amsterdam, 15 november, New York, 30 november.

R.J. Baarsen

– ‘De geheimen van de Duitse meubelen in het Rijksmuseum’, De Reeberg, Leusden, 17 februari;
– ‘German furniture at the Rijksmuseum’, Christie’s, Amsterdam, 21 maart;
– ‘Ornament in mid-17th-century Amsterdam, Rijksmuseum’, Amsterdam, 11 augustus (in het kader van de Amsterdam Summer University);
– ‘Meubelmakers uit de kast – het toeschrijven van Nederlandse meubelen aan met name bekende makers’, Rijksuniversiteit Leiden, 4 november (in het kader van het responsiecollege Onderzoek kunstnijverheid/industriële vormgeving).

J.D. van Dam

– ‘De ontwikkeling van de Nederlandse wandtegel tussen 1560 en 1800’, Provinciehuis, Middelburg, 8 maart (voor het Koninklijk Zeeuws Genootschap der Wetenschappen);
– ‘Dutch Tinglazed Walltiles 1560-1800: A Curator’s Perspective’, The Metropolitan Museum of Art, New York, 30 april;
– ‘Delft: The Development of Tin-Glazed Earthenware in 17th- and 18th-Century Holland’, The Minneapolis Institute of Arts, Minneapolis, 6 mei (voor de Decorative Arts Council);
– ‘De grootste verzameling Delfts aardewerk in Nederland en de daarmee

samenhangende problematiek’, Gemeentemuseum, Den Haag, 24 september (tijdens het symposium Licht op Delfts aardewerk);
– ‘Nanne Ottema als verzamelaar van Fries Aardewerk’, Museum Het Princessehof, Leeuwarden, 6 november (tijdens de studiedag ‘Nanne Ottema, een verzamelaar aan het werk’);
– ‘Delfts’ uit de provincie’, Museum Willet-Holthuysen, Amsterdam, 9 december.

P.H.J.C. van Duin

– ‘Puppenhäuser haben nicht nur Konservierungsprobleme *en miniature* - Das Puppenhausprojekt im Rijksmuseum’, Universiteit Leipzig, 23 maart (tijdens de 28de Arbeitsgemeinschaft der Restauratoren-Tagung).

D.J. Elders

– doceerde bij de post academische cursus financieel management van culturele instellingen, Utrecht.

J.P. Filedt Kok

– Diverse lezingen over de tentoonstelling ‘De Glorie van de Gouden Eeuw’.

H. van Gessel

– Voordracht over CKV en het Rijksmuseum voor ODK (Organisatie Docenten Kunstgeschiedenis)

W. Helmus

– ‘The art librarian as mediator: the art of being a librarian’, tijdens de workshop van de Section of Art Libraries in de Silpakorn University, van het 65de IFLA Council and General Conference in Bangkok, 26 augustus.

A. Hoving

– ‘Over de voorbereidingen tot de bouw van het Utrechts Statenjacht’. Op het terrein van het Utrechts Statenjacht, 24 februari;
– ‘Rijksmuseum en Replica-scheepsbouw’, kunsthistorische lunch in het

Rijksmuseum, 25 februari;
– ‘Historische Modelbouw’, twee lezingen op 10 en 11 april in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen t.g.v. open dagen;
– ‘Het Utrechts Statenjacht’, tijdens de Houten Schepen dag te Spakenburg, 6 november.

W.Th. Kloek

– Toespraak bij de voltooiing van de restauratie van de plafondschilderingen in de Ursulakerk te Warmenhuizen, 25 mei;
– Diverse toespraken n.a.v. de tentoonstelling ‘Het Nederlandse Stilleven’, w.o. 16 juni, 17 juni, 22 juni, 24 juni, 25 juni, 25 augustus, 9 september;
– Lezing over het Nederlandse stilleven, Amsterdam Summer University, 11 augustus;
– Voordracht over stillevenkunst voor studenten internationale cursus Des Arts, 24 september.

A.R. de Koomen

– ‘Bronssculptuur in Renaissance en Barok’, twee gastcolleges bij de Opleiding restauratoren, Instituut Collectie Nederland, 16 en 17 september.

M.A.A.M. van de Laar

– ‘Restauratie in het Buitenland’, I.I.C.-Nederland -themadag, Delft, 11 juni.

R. de Leeuw

– Nieuwjaarsrede, Rijksmuseum Amsterdam, 4 januari;
– ‘Het verzamelbeleid van Nederlandse musea en de rol die aankoopfondsen hierin kunnen, moeten of mogen spelen’, Nederlandse Museum Vereniging, Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam, 25 februari;
– ‘Persoonlijke smaak versus professie’, college in reeks ‘De passie van de kunsthistoricus’, Vrije Universiteit Amsterdam, 8 maart;
– Overhandiging Edison historische opnamen, De Rode Hoed Amsterdam,

17 maart;
 Presentatie Jury-rapport Leonardo da Vinci-prijs 1999, Oude Kerk Amsterdam, 29 mei;
 – 'Mercurius', Rijksmuseum Amsterdam 3 juni;
 – 'Rijksmuseum aan de Maas', Bonnefantent Museum Maastricht 27 juni;
 – Openingscollege kunstgeschiedenis Amsterdam Summer University 1999, Felix Meritis Amsterdam, 8 augustus;
 – Openingspeech CIHA-colloquium 'Landscape and art. The invention of nature, the evolution of the eye', University Sao Paulo, 5 september;
 – 'The Golden Age Revisited: Dutch Landscape Painting in the 19th century', tijdens CIHA-colloquium 'Landscape and Art', Museum voor Moderne Kunst Sao Paulo, 9 september;
 – Aanbieding boek 'Nieuwe Nederlanders' aan Judith Belinfante, lid Tweede Kamer, Rijksmuseum Amsterdam, 15 september;
 – Opening fototentoonstelling Antonio Quintero, kantine Rijksmuseum Amsterdam, 15 september;
 – Capita selecta museumbeleid in de 20de eeuw, Vrije Universiteit Amsterdam, september-december;
 – deelname aan forum 'The role of the arts for a cosmopolitan world', NEXUS-conferentie 'No place for cosmopolitans', Tilburg, 8 oktober;
 – Opening tentoonstelling Henk Chabot - Charley Toorop, Chabot Museum Rotterdam, 22 oktober;
 – '200 jaar Rijksmuseum', Amsterdam Promotion (AMPRO), Amsterdam, 22 november;
 – 'Het Nieuwe Rijksmuseum', Nederlandse Museumvereniging, Centraal Museum Utrecht, 13 november;
 – 'Ode op Uytendael', Centraal Museum Utrecht;
 – Interview met Michael Zeeman over Richard Wagners Götterdämmerung, VPRO-televisie 1 december (opnamedatum);
 – Opening tentoonstelling 'C. Bantzinger', Museum Van der Togt Amstelveen, 2 december;
 – Opening tentoonstelling 'Amsterdams goud en zilver', Rijksmuseum

Amsterdam, 9 december;
 – 'Israëls en Rembrandt', opening tentoonstelling 'Jozef Israëls. Een zoon van het oude volk', Joods Historisch Museum Amsterdam, 16 december.

Mw D.B.L.M. van Loosdrecht

– 'Houtdeterminatie in een meubelrestauratieatelier', Het Veem, Amsterdam, 12 oktober (tijdens het vierde Nationale Symposium Hout- en Meubelrestauratie).

J.R. de Lorm

– 'Amsterdams goud en zilver', voor de Zilverbank, Rijksmuseum, Amsterdam, 22 januari;
 – 'Bloemen op zilver', Rotary Aalsmeer/Uithoorn, 11 februari;
 – 'Amsterdams goud en zilver', Rotary Amsterdam-Zuid, 28 juni;
 – 'Amsterdamse goud en zilver', voor Booz, Allen & Hamilton Consultants, Rijksmuseum, 8 december;
 – 'Amsterdams goud en zilver', Jaarlezing Open Huis Spiegelkwartier, Rijksmuseum, Amsterdam, 11 december.

G.C.M. Luijten

– 'Antoon van Dyck: een kunstenaar en zijn prenten', tijdens het symposium Antoon van Dyck, Rubenianum, Antwerpen, 19 mei;
 – 'Anthonis van Dyck Zeichnungen und Druckgraphik', Braunschweig, Herzog Anton Ulrich Museum, 2 juni.

Mw S. Meijer

– 'Zwart op wit en wit op zwart', ICN, Amsterdam, 18 april (tijdens de Textieldag 'Zwart');
 – Docent workshop 'Meubelstoffering', ICN, Amsterdam, 16-19 november (voor de Opleiding Restauratoren).

Mw B.M.A.M. du Mortier

– 'De handel in tweedehands kleding in de Nederlanden in de 17e eeuw' Hogeschool Holland, Diemen, 18 mei;
 – 'De geschiedenis van de kostuumverzameling van het Rijksmuseum en het werken met deze collectie', lezing voor Soroptimisten afd. Amsterdam-Zuid-Amstelveen, 8 juni;
 – 'Kostuumpresentaties in het Rijksmuseum', tijdens het Nationaal

Kunsthistorisch Congres, Utrecht, 13 november;
 – 'Voorbeelden voor waaiers in de achttiende eeuw', Aulalezing voor studenten kunstgeschiedenis R.U. Leiden in de serie 'Aspecten van het West-Europese kostuum', Gemeentemuseum, Den Haag, 19 november.

P.C. Ritsema van Eck

– 'De collectie gebrandschilderde ruitjes uit de Nederlanden 1480-1560 in de collectie van het Rijksmuseum', Rijksmuseum, Amsterdam, 26 februari (tijdens het eendaagse symposium over gebrandschilderde ruitjes).

H. Rooseboom

– 'De wens, de vader en de gedachte. Over mythevorming in de fotografie' Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis, 22 januari.

K. Schoemaker

– 'Juridische aspecten van collectievorming en collectiebeheer', gastcollege Reinwardt-academie, Amsterdam, 24 november.

F. Scholten

– 'The statue of Erasmus in Rotterdam: a case of a hostile environment', conferentie 'Gallery or Garden? Challenges in the care of outdoor sculpture', Londen, Victoria & Albert Museum en Cliveden (Taplow), 22 mei;
 – 'Adriaen de Vries and tactile traces in sculpture', Londen, Warburg Institute, 28 mei (conferentie 'Sensation in History, 1400 to the present');
 – The sculpture of Adriaen de Vries: tactile values and the paragone, ICFA conferentie, Nationalmuseum, Stockholm 10 juni;
 – 'Dutch 17th century sculpture', Amsterdam Summer University, 20 augustus;
 – lezing en rondleiding Delft, grafmonument Willem van Oranje, opleiding restauratoren (restauratie-eis) ICN, 9 september;
 – 'Adriaen de Vries', Louvre, Parijs, 17 september;
 – rondleiding Delft, grafmonument Willem van Oranje: voor studenten kunstgeschiedenis R.U. Groningen;

– 'Adriaen de Vries, trailblazer of the Baroque', J. Paul Getty Museum, Los Angeles, 4 november.

Mw M. van Schinkel

– 'Restauratie van ruitjes van het Rijksmuseum', Rijksmuseum, Amsterdam, 26 februari (tijdens het symposium over gebrandschilderde ruitjes).

J.P. Sigmoid

– Voordracht bij het internationale colloquium van de expositie (14-15 maart) 'Les Indes et l'Europe' in het Musée d'Aquitaine, Frankrijk;
 – 'Geschiedenis in het Rijksmuseum' tijdens het symposium ter ere van D. Couvée;
 – Gastcolleges aan de Universiteit van Amsterdam en de Reinwardt-academie.

L. Sozzani

– 'Restoration of Italian Paintings, case studies' en 'Conservation of Labels from the Backs of Paintings and Stretchers', Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL), 22 juni.

A. Wallert

– 'Historische makelij van pigmenten en kleurstoffen in de schilderkunst', lezingen, demonstraties en reconstructies, Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL), januari 1999;
 – 'Technical Aspects of Still-life Painting', Recent Developments in the Study of 17th Century Dutch Art, The Amsterdam / Maastricht Summer University;
 – 'The Holy Kinship: Problems of Attribution', *Colloque XIII pour l'étude du dessin sous-jacent et la technologie de la peinture*, Brugge, 15 september, 1999;
 – 'Two out of many: a pair of dyptich panels in the Rijksmuseum', *Colloque XIII pour l'étude du dessin sous-jacent et la technologie de la peinture*, Brugge, 15 september, 1999;
 – 'Problems of connoisseurship and technique: the Holy Family at Night', symposium rondom Rembrandt's Heilige Families, Rijksmuseum, 6 december 1999.

Lunchpauzelezingen

103

Voorjaarsprogramma

12 januari

Frits Scholten (conservator beeldhouwkunst)

Adriaen de Vries: Keizerlijk beeldhouwer

19 januari

Mattie Boom (conservator foto's)

Eduard Isaac Asser, pionier van de Nederlandse fotografie

26 januari

Arjan de Koomen (kunsthistoricus)

De Europese tournee van Adriaen de Vries

2 februari

Guus van den Hout (directeur

Museum Amstelkring)

Giambologna, de leermeester van

Adriaen de Vries

9 februari

Kees Zandvliet (conservator

Nederlandse geschiedenis)

Nieuwe lijnen in de Nederlandse geschiedenis

16 februari

Jan Piet Filedt Kok (directeur collecties)

Adriaen de Vries en zijn graveurs

23 februari

George Maat (anatom/fysisch

antropoloog, Rijksuniversiteit Leiden)

De zoektocht naar het graf van Willem

Barentsz op Nova Zembla

2 maart

Madelon Simons (docent kunstgeschie-

denis Universiteit van Amsterdam)

Adriaen de Vries aan het hof van Rudolf

II

9 maart

Reinier Baarsen (hoofd afdeling beeld-

houwkunst & kunstnijverheid)

Willem IV, prins van het rococo

16 maart

Margot van Schinkel (restaurator glas)

Gebrandschilderde glas uitjes gerestau-

reerd

23 maart

Wouter Ritsema van Eck (conservator

glas)

16e-eeuwse gebrandschilderde glasruit-

jes in de Nederlanden

30 maart

Menno Fitski (conservator Oost-

Aziatische kunst)

Het vlietende leven; Japanse rol-

schilderingen

6 april

Frits Scholten (conservator beeldhouwkunst)

Vogels in het prentenkabinet

13 april

Liesbeth van Noor twijk (medewerker

educatieve afdeling)

Grafiek: kunst in veelvoud

20 april

Christianne Niesten (kunsthistoricus)

Liefdesperikelen in het Rijks

27 april

Mienke Simon Thomas (hoofd afdeling

kunstnijverheid en industriële vormge-

ving Museum Boymans- van Beuningen)

Traditie en vernieuwing

4 mei

Rivka Weiss-Blok (directeur Joods

Historisch Museum)

Profeten, koningen en helden uit de

Gouden Eeuw

11 mei

Tracy Metz (journaliste Zaterdag

Bijvoegsel NRC Handelsblad)

Document Nederland De wereld van

een kind van zeven

18 mei

Klokhuisfilm over het Rijksmuseum

25 mei

Dr A. Eyffinger (verbonden aan het

Internationaal Gerechtshof, Den Haag)

De Eerste Haagse Vredesconferentie:

honderd jaar - op de dag af

Najaarsprogramma

7 september

Wouter Kloek (hoofd afdeling schilderij-

en)

De betovering van het stilleven

14 september

Arie Wallert (conservator schilderijen)

17e-eeuwse stillevens onder de loep

21 september

Freek Heijbroek (conservator prenten)

Portret van de kunsthandel Van

Wisselingh & Co.

28 september

Wessel Krul (bijzonder hoogleraar cul-

tuurgeschiedenis van de moderne tijd,

Rijksuniversiteit Groningen)

Omstreden bewondering: de appreciatie

van Rembrandt

5 oktober

Joke van Grootheest (conservator col-

lectie Nederlanders in Japanse kampen,

Museon)

Tekenen uit Japanse interneringskampen

12 oktober

Remco Raben (onderzoeker

Nederlands Instituut voor

Oorlogsdocumentatie)

Overlevering in drievoud

19 oktober

Hans van Emmerik (collectioneur van

mode 1900-1950)

Tot op de draad

26 oktober

Jan Daan van Dam (conservator cera-

miek)

Delfts uit de provincie: aardewerk uit

Hollandse tegelfabrieken

2 november

Katlijne van der Stighelen (kunsthistori-

cus en hoofddocent Universiteit

Leuven)

Van sinjoor tot seigneur? Een aanzet tot

een biografische schets

9 november

Mart Visser (couturier)

Mart Visser en couture

16 november

Ger Luijten (conservator prenten)

Van Dycks portretten in prent

23 november

Carl Depauw (tentoonstellingscommis-

saris Antwerpen Open)

Rubens en Van Dijck in de prentkunst

30 november

Jet van Krieken-Pieters (jurist en kunst-

historicus)

De bescherming van cultuuro goed in

oorlogstijd

7 december

Petra Kana-Develee (kunsthistoricus &

rondleider)

Goddelijke gebarentaal

14 december

Jan Rudolph de Lorm (conservator

edele metalen)

Amsterdams goud & zilver

21 december

Fieke Tissink (wetenschappelijk

medewerker educatie)

Een UFO boven Bethlehem

Totaal aantal deelnemers: 5.750

Evenementen

Rondleidingen

Door de rondleiders van het Rijksmuseum werden 1.567 rondleidingen op aanvraag gegeven.
De verschillende rondleidingen trokken met een gemiddelde van 15 personen per rondleiding in totaal 23.505 deelnemers. Aangeboden rondleidingen over de tentoonstelling 'Het Nederlandse stilleven':
136

Volkskrantlezingen

21 februari

Mattie Boom (conservator foto's)
Eduard Isaac Asser, pionier van de Nederlandse fotografie

17 oktober

Ger Luijten (conservator prenten)
Antoon van Dyck en de prentkunst

Totaal aantal deelnemers: 275

Cursussen en symposia

26 februari

Symposium over gebrandschilderd glas
i.s.m. het Corpus Vitriumum

Aantal deelnemers: 55

2 mei

Symposium rond de tentoonstelling 'Het Vlietende Leven'

Aantal deelnemers: 58

7 augustus

Symposium i.s.m. het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie 'Beelden van de Japane bezetting in Indonesië'

Aantal deelnemers: 280

19 september

Lezing i.s.m. Christie's in het kader van de tentoonstelling 'Kunst, kennis en commercie: de kunsthandel Van Wisselingh'

Aantal deelnemers: 65

30 september

Japane Theeceremonie i.s.m. de Enshu School of Tea Ceremony op 30 september

Aantal deelnemers: 105

6 december

Rembrandt symposium voor besloten groep specialisten

Aantal deelnemers: 40

Overige

Cursussen uit het evenementenboekje

Totaal aantal deelnemers: 369

Cursus van driemaal een bezoek aan het Rijksmuseum i.s.m. Het Nationale Ballet 'Dansend door de collectie'

Aantal deelnemers: 45

Cursus i.s.m. ICN voor werknemers van KLM Cargo

Aantal deelnemers: 85

Woensdagavonden in het Rijksmuseum

Rond de tentoonstelling Adriaen de Vries

27 januari

Frits Scholten
Adriaen de Vries, magiër van het brons
Frits Scholten, conservator en samensteller van de tentoonstelling vertelde op deze avond over de techniek van het bronsgieten. Hij ging met name in op de veronderstelde mysterieuze samenhang tussen het gieten van beelden en de alchemie.

10 februari

Jan Nuchelmans & Het Egidius Kwartet
De klank van Adriaen de Vries
Een avond gewijd aan de muziek rond het hof van Rudolf II met een toelichting van Jan Nuchelmans, musicoloog en programma-samensteller bij de organisatie oude muziek in Utrecht. Het Egidius Kwartet omlijstte deze avond.

3 maart

Arjan de Koomen
Adriaen de Vries, meester en dienaar aan Europese hoven
Arjan de Koomen, kunsthistoricus, besprak het fenomeen van beeldhouwers die van hof naar hof trokken. De dagelijkse praktijk voor kunstenaars aan het hof werd nader toegelicht.

Totaal aantal deelnemers: 185

Literaire avond

13 oktober

Avontuur met Titia van Henriette van Eyk en Simon Vestdijk
Toneeltekst: Ineke Cohen
Gelezen door: Ineke Cohen en Huis Broos
Na afloop kon met een plattegrond van het museum de beschreven tocht (ten dele) gemaakt worden.

Totaal aantal deelnemers: 155

Zomerprogramma rondom Het Nederlands Stilleven

In het kader van deze zomertentoonstellingen had het Evenementen Bureau een speciale reeks avonden georganiseerd om met name in de avonduren publiek te trekken. Er was een serie vrijdagavonden van 6 augustus t/m 17 september met een lezing en rondleiding.

Totaal aantal deelnemers: 795

Ook was er een serie van vier themavonden rondom de Stilleven tentoonstelling, waarbij we voor de lezers van NRC Handelsblad een speciale aanbieding kregen. Tijdens deze avonden werden 'verhalen op zaal' gegeven door conservatoren, rondleiders, restauratoren en specialisten van buiten (een bloemist, een moderne schilder, een culinair recensent). Er waren speciale hapjes in stijl en er werd een zingende rondleiding gegeven door het Vocal Department.

2 juli

Bloemen

9 juli

Fruit

16 juli

Vlees & Vis

23 juli

Ogenbedriegers

Totaal aantal deelnemers: 685

VSB Museumzondagen

Vrolijke zondagen in het museum voor jong en oud. Aan de striphand van Joost de Suppoost ontdekken kinderen de rijke verzameling van het museum. Deze dagen worden georganiseerd met steun van het VSB Fonds.

7 februari

Joost de Suppoost aan tafel

25 april

Joost de Suppoost trekt de wijde wereld in

26 september

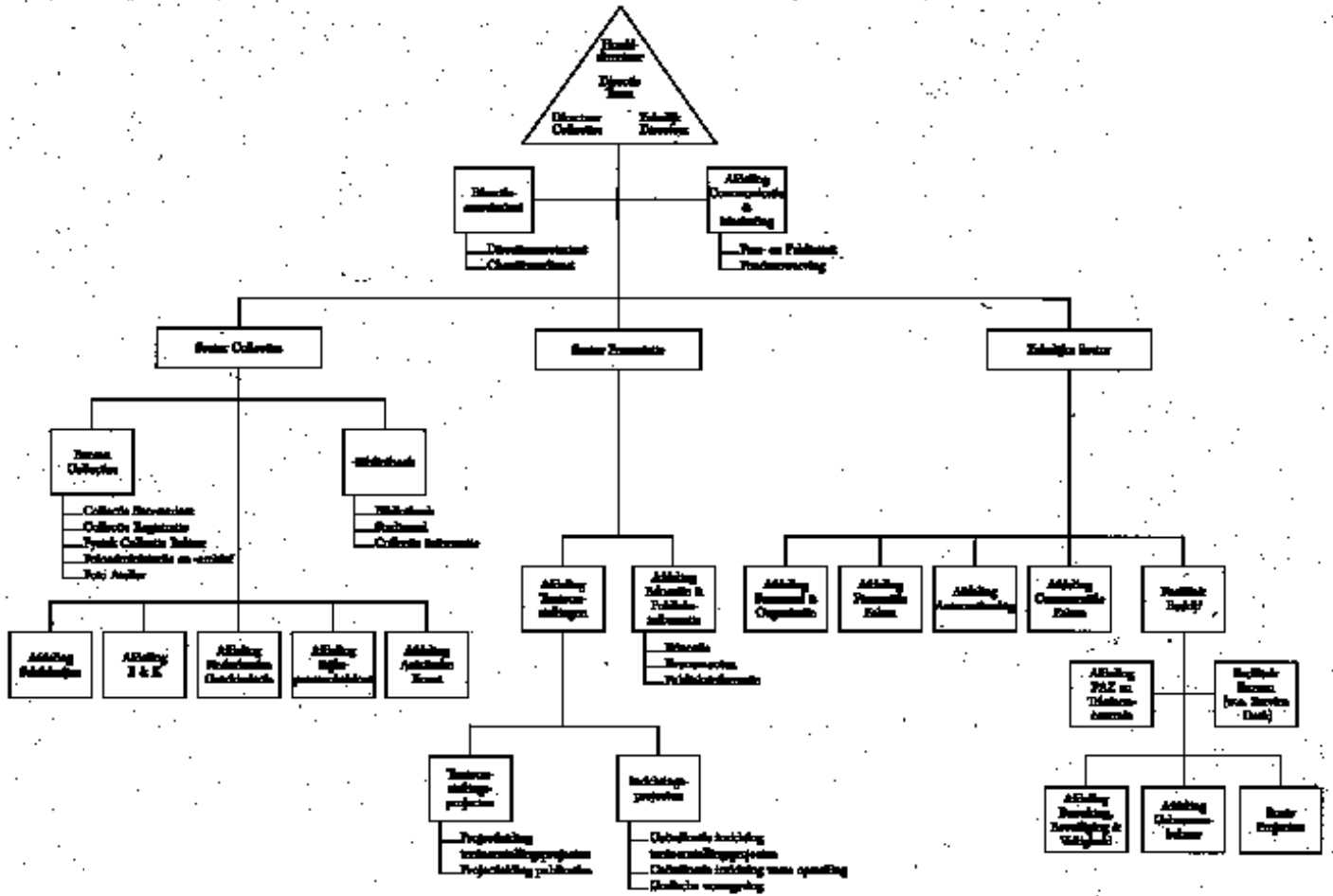
Joost de Suppoost telt zijn geld

21 november

Joost de Suppoost met de muziek mee

Totaal aantal deelnemers: 9.250

Organogram

Personeelsgegevens

106

Directie

R. de Leeuw hoofddirecteur
D.J. Elders zakelijk directeur
J.P. Filedt Kok directeur collecties

Directiesecretariaat

mw M.M. Verberne directiesecretaris
mw C.L. Goedhart medewerker
directiesecretariaat
A.H. Kok medewerker directie-
secretariaat
mw M. Stel secretaris OR, in dienst per
15-02-99
A.W. Bakker chauffeur

Afdeling communicatie en marketing

F.J. van der Avert senior medewerker
pers en publiciteit
mw S.B.A. van den Borg projectmede-
werker 2000, in dienst per 13-12-99
mw M.C. Broekema medewerker pers
en publiciteit
mw E. Kamphuis medewerker pers en
publiciteit
V.J.J. van Rest medewerker externe
betrekkingen, in dienst per 01-08-99
mw M.C. A. Vink senior medewerker
externe betrekkingen, uit dienst per
23-12-99
mw E. Wilbrink medewerker externe
betrekkingen

Sector collecties

Bibliotheek

G.J.M. Koot hoofd bibliotheek

Bibliotheek

A. Ames restaurator boeken en
boekbanden
mw L.M. Blokhuisen-van der Werff
bibliotheekassistent
M.P.M. Falke medewerker bibliotheek,
in dienst per 01-10-99
mw Y. Grose assistent bibliothecaris
W.M. Ouwkerk medewerker biblio-
theek, in dienst per 15-02-99

Studiezaal

P.C. Aafjes medewerker studiezaal, uit
dienst per 31-05-99
J.P. Breidel medewerker studiezaal

J. Dürrfeld medewerker studiezaal
W.A. Helmus coördinator studiezaal,
per 01-09-99: coördinator collectie-
informatie
M.J. Rozestraten medewerker
studiezaal
mw M. Stijkel coördinator studiezaal
J.R. Schindler medewerker studiezaal
L.P.J.C. Vosters medewerker studiezaal

Bureau collecties

mw J.G.T. van Slingerland
secretariaatsmedewerker

Collectie-secretariaat

mw F.A. Koens eerste secretariaats-
medewerker / medewerker bruikleen
mw C.J. Meffert-van Weele eerste
secretariaatsmedewerker / mede-
werker bruikleen

Collectieregistratie

K. Schoemaker administratief collectie-
beheerder
mw V. de Vree project inventarisatie
bruiklenen
mw M.P.S. Wijnands registrator

Fysiek collectiebeheer

mw G. de Beer behoudsmedewerker
J.M. van den Berg behoudsmede-
werker
mw J.M.M. Boerkamp behoudsmede-
werker, uit dienst per 14-04-99
J.A. Cok conservatie-adviseur
mw J. Pugh behoudsmedewerker
R.A. Schoevaart behoudsmedewerker,
uit dienst per 01-11-99

Fotoadministratie en-archief

P.A.M.C. Mookhoek hoofd fotografie
en fotoarchief
mw F.D.F. Aalbers medewerker foto-
archief
mw T.C. Greven coördinator foto-
archief
mw M.E. Valetton medewerker foto-
archief

Fotoatelier

H. Bekker vakfotograaf
L. Bekooy vakfotograaf

mw M. ter Kuile vakfotograaf
mw A.M. Svensson vakfotograaf
C. Wesselius vakfotograaf

Afdeling schilderijen

W.T. Kloek hoofd afdeling schilderijen
H. Baija restaurator lijsten
mw M.S.C. Berends-Albert documen-
talist
M.P. Bijl hoofdrestaurator, uit dienst
per 31-12-99
mw H.E. van Eendenburg medewerker
Deltaplan, uit dienst per 09-02-99
W.A.P. Hoebe medewerker collectie-
beheer
G.M.C. Jansen conservator
mw H.W. Kat restaurator / plaatsver-
vangend hoofd
mw F.E. Kiers medewerker collectie-
beheer
M.A.A.M. van de Laar restaurator
mw J. Raven behoudsmedewerker
Deltaplan
W. de Ridder restaurator, uit dienst per
09-04-99, in dienst per 13-09-99
L.S.G. Sozzani restaurator
mw G.M. Tauber restaurator
mw F. Timmerman medewerker
collectiebeheer, in dienst per 01-05-99
A. Wallert conservator /adviseur
natuurwetenschappelijk onderzoek, uit
dienst per 31-08-99
mw M. Zeldenrust hoofdrestaurator

Afdeling beeldhouwkunst en kunst- nijverheid

R.J. Baarsen hoofd afdeling beeldhouw-
kunst en kunstnijverheid
mw M.H.W. Albers restaurator textiel
mw J.A.A.M. Asselbergs medewerker
collectiebeheer
mw G. van Berge medewerker
collectiebeheer
I.L. Breebaart restaurator meubelen
J.D. van Dam conservator ceramiek
P.H.J.C. van Duin hoofdrestaurator
meubelen
mw E. Hartkamp-Jonxis conservator
textiel
A.R. de Koomen junior conservator, in
dienst per 01-09-99
R.J.C.H.M. van Langh restaurator edele

en onedele metalen
mw D.B.L.M. van Loosdrecht restaurator meubelen
J.R. de Lorm conservator edele metalen
mw K.M. Mark-van der Wateren restaurator wandtapijten
mw S.L. Meijer hoofdrestaurator textiel
mw B.M.A.M. du Mortier conservator kostuums
mw I.R. Parthesius-Garachon hoofdrestaurator ceramiek en sculptuur
P.C. Ritsema van Eck conservator glas
mw A.J.W. Rutgers-Rozendal restaurator wandtapijten, uit dienst per 31-07-99
mw M.C.M. van Schinkel restaurator glas en ceramiek
mw H. Smit kunsthistorisch onderzoeker
A. Smolenaars restaurator edele en onedele metalen
mw H. Visman medewerker restauratie textiel

Afdeling Nederlandse geschiedenis

J.P. Sigmund hoofd afdeling Nederlandse geschiedenis
mw H.J. Baruch assistent conservator
J.Bos, projectmedewerker in dienst per 15-01-99
mw S. van Gelderen registrar/documentalist, in dienst per 17-05-99
A.F. Hoekstra restaurator
A.J.Hoving hoofdrestaurator scheepsmodellen
mw M.K. Pragt registrar/documentalist, uit dienst per 14-09-99
mw E. Sint Nicolaas junior conservator, in dienst per 01-02-99
H.J. Stevens projectmedewerker, in dienst per 15-02-99, uit dienst per 21-07-99
C.J.Zandvliet conservator

Rijksprentenkabinet

P. Schatborn hoofd Rijksprentenkabinet
mw S.E. Asser kunsthistorisch onderzoeker, uit dienst per 31-08-99
mw M.M. Boom conservator fotocollectie
H.J.Dolmans restaurator papier
mw I.M. de Groot conservator prenten
J.F. Heijbroek conservator prenten
E.B.M. Hinterding projectassistent tentoonstelling, in dienst per 15-09-99

D.R.Horst projectmedewerker, in dienst per 01-11-99
mw E.L. Kort-van Kaam medewerker collectiebeheer
G.C.M.Luijten hoofdconservator prenten
mw H.C.M.Marres-Schretlen medewerker collectiebeheer
P.M. Poldervaart hoofdrestaurator tekeningen en prenten
R.J.A. te Rijdt conservator tekeningen
H.T. Rooseboom assistent-conservator fotografie
mw G. van Rossum-Bauknecht restaurator tekeningen en prenten
M.Schapelhouman hoofdconservator tekeningen
mw B.M. van Sighem wetenschappelijk medewerker bestandscatalogus, in dienst per 01-01-99
mw P.L.M.Verhaak medewerker collectiebeheer
G.E. Wuestman wetenschappelijk medewerker
mw I.M.T. Oud wetenschappelijk medewerker

Afdeling Aziatische kunst

mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer hoofd afdeling Aziatische kunst
J. van Campen waarnemend conservator, in dienst per 01-09-99
M.Fitski conservator Oost-Aziatische kunst

Sector presentatie

Afdeling tentoonstellingen

F.T. Scholten hoofd tentoonstellingen
mw E. Slob secretariaatsmedewerker
mw A.M.T. van Strien secretariaatsmedewerker

Tentoonstellingsprojecten

O. de Rijk senior projectleider tentoonstellingen
mw W. Brouwer projectleider tentoonstellingen, in dienst per 01-08-99
mw W.F. Jansen projectleider tentoonstellingen, in dienst per 01-06-99
mw E.R. de Smeth projectleider tentoonstellingen
mw M.M. Soethout projectleider publicaties

Inrichtingsprojecten

I.Santhagens hoofd inrichtingsprojecten

H.G. Jongbloet bouwkundig tekenaar
C. Kriger plaatsvervangend hoofd inrichtingsprojecten
G. Ravesloot coördinator tentoonstellingsinrichting
J.C. Veenendaal grafisch vormgever

Afdeling educatie en publieksinformatie

T.G. Schoemaker hoofd afdeling educatie en voorlichting, uit dienst per 31-08-99

Educatie

P.J. de Dreu medewerker educatie en documentatie
H.A.A. van Gessel algemeen medewerker
mw J. Kiers wetenschappelijk medewerker
T. van der Meer wetenschappelijk medewerker
mw R. Meijer wetenschappelijk medewerker, in dienst per 17-05-99, uit dienst per 31-12-99
mw E.M. van Noortwijk medewerker educatie en documentatie, uit dienst per 30-04-99
mw S.H.G. Tissink wetenschappelijk medewerker

Evenementen

mw C.Y. Bunnig coördinator evenementen
mw B. Kuijpers bureamedewerker evenementen, in dienst per 27-09-99, uit dienst per 31-12-99
mw J.R.M.M. Lips bureamedewerker evenementen
mw H.J.M. Schueler bureamedewerker evenementen, in dienst per 29-09-99, uit dienst per 31-12-99

Publieksinformatie

mw M.C. Archdale medewerker publieksinformatie
mw W.P.C. Bellaar Spruyt medewerker publieksinformatie
mw M.C. Broekema medewerker publieksinformatie
C.J. van Doornen medewerker publieksinformatie
mw L.A.H. van Egmond coördinator publieksbalies
mw R.G.M. Emmerink medewerker publieksinformatie
mw M.L. de Jongh medewerker

publieksinformatie
mw M. Lammertse-Cats medewerker
 publieksinformatie
mw M. Meeuwis medewerker ARIA /
 Audiotour

Zakelijke sector

Afdeling personeel en organisatie

A.J.Laan hoofd personeel & organisatie, uit dienst per 31-10-99
mw A.A. Dekker medewerker personeelsadministratie
mw P.C. van de Griendt afdelingsassistent, in dienst per 13-12-99
mw A. de Haan senior personeelsfunctionaris
mw E.T.M.Hueting-Cornelissen senior personeelsfunctionaris uit dienst per 31-08-99
mw R.V. Kievits personeelsfunctionaris, in dienst per 01-06-99
mw A.M.Lammertse salarisadministrateur, in dienst per 01-07-99
mw P.E.C. van den Oudenrijn medewerker publicaties, in dienst per 01-11-99
mw Y.J. van Zoelen afdelingsassistent, in dienst per 01-01-99, uit dienst per 16-08-99

Afdeling financiële zaken

E.J.M. van Rooij controller
mw J.J.A. Plomp-Agterberg coördinator financiële zaken
mw T.A.C. van Boxtel medewerker financiële zaken
mw M.A.E. van Geel financieel-administratief medewerker, uit dienst per 31-05-99
J.V. Groot senior medewerker financiële zaken
R. J.Muntslag, medewerker financiële zaken
mw S. Narain medewerker financiële zaken
G. Nieuwenkamp financieel administratief medewerker/kassier
M.J.G. Urselmann medewerker financiële zaken

Afdeling automatisering

R. Hendriks hoofd afdeling automatisering
mw G. Etker medewerker helpdesk, in dienst per 01-03-99
F.A.M. van 't Hoff systeembeheerder /

applicatiebeheerder
S.A. Vos, netwerkbeheerder

Afdeling commerciële zaken

mw I. Lichtenwagner, hoofd afdeling commerciële zaken

Inkoop, voorraadbeheer en administratie

PP.J. de Vries medewerker bedrijfs-economische commerciële zaken
mw C. Bersabal medewerker telcentrum
mw I.A.W. Jörgensen medewerker telcentrum
mw T. Meser-van Geemen medewerker telcentrum
B. Nouichi magazijnmedewerker, uit dienst per 02-05-99
S.Soudagar magazijnmedewerker
H.U.M.Stiller medewerker commerciële zaken
M.J.G. Urselmann medewerker telcentrum
mw M.C. de Vries-Tesselaar administratief medewerker

Winkels

mw L. Ayal chef museumwinkel
mw M. van Dis verkoopster, in dienst per 01-01-99
mw C. van Egmond verkoopster, uit dienst per 03-05-99
mw C.A.M. van Etten verkoopster
S.D.M.Groen verkoper, uit dienst per 14-04-99
mw C.A.C. ten Houten-Bakker verkoopster
mw T.M. Koch-Bouma verkoopster
mw M. Kool verkoopster, in dienst per 01-01-99
mw I. Labeur verkoopster, uit dienst per 14-04-99
mw M. Meijer verkoopster, uit dienst per 14-04-99
mw A.W.D. den Ouden verkoopster, uit dienst per 03-05-99
Y. Schutz verkoper
mw M.G.M. Smit plaatsvervangend chef museumwinkel
M.M. Udo de Haes verkoper, uit dienst per 03-05-99
P.J.J. Wessels verkoper
mw E.M. Wiessner verkoopster, in dienst per 01-01-99
mw J.C. Wolters-van Rooijen verkoopster

Kassadienst

P. de Boer chef kassadienst
S.Balbahadoer kassier/portier
mw H.H. Cosar-Swart kassier/portier
F.M.Eduardo kassier/portier
G.Oosterbroek kassier/portier
J.J.Stuifbergen kassier/portier
S.R.Tirbeni kassier/portier
J. Veerling kassier/portier

Facilitair bedrijf

J.G.M.Barnhoorn facilitair manager, in dienst per 01-03-99
mw L.N. Meijer managementassistente, in dienst per 01-12-99

Facilitair bureau

F.E.Bongaerts hoofd facilitair bureau, in dienst per 15-03-99
A.Jacobs inkoper
R.J.Gasper service desk medewerker
A.Günther roosterfunctionaris
mw G.H. van der Meer-Oomen service desk medewerker

Kantinedienst

J.P.M. Vonken chef kantinedienst, uit dienst per 31-08-99
mw R.A. Bakker-de Ruiter koffiedame villa, uit dienst per 30-06-99
mw C.M.Bennewitz-Eveleens medewerker kantinedienst, uit dienst per 31-07-99
mw R. Leth-Elomia medewerker kantinedienst, uit dienst per 31-07-99
S.H.Oei medewerker kantinedienst, uit dienst per 31-07-99
mw M.D. William medewerker kantinedienst, uit dienst per 31-07-99

Afdeling post- en archiefzaken

W.D.J. van de Put hoofd post- en archiefzaken
P.L.A. Buffing bode/medewerker postkamer
mw A. Geerts medewerker semi-statisch archief/documentatie
mw M.J. Laamers telefonist, in dienst per 01-12-99
mw K.A. Meiland-Raadman archief-medewerker
mw M. Steijn telefonist
F.G. Wessels bode/medewerker postkamer

Afdeling bewaking, beveiliging en veiligheid

A.G.Cremers hoofd bewaking, beveiliging & veiligheid

Bedrijfs hulpverlening

T.B. Zult chef bedrijfs hulpverlening
J.J. Kok medewerker bedrijfs hulpverlening, uit dienst per 30-11-99
P.A.Sarafopoulos medewerker bedrijfs hulpverlening

Centrale meldkamer

J.R.J. Isaak chef meldkamer
F. Bakker operator meldkamer
P.J.M.Donker operator meldkamer
C. van Dooren operator meldkamer, uit dienst per 31-12-99
L. El Asri operator meldkamer
T. Kuijpers operator meldkamer
N.Leffelaar operator meldkamer, uit dienst per 31-12-99
N.J. van der Meulen operator meldkamer
J.H.Oomen operator meldkamer
H.A.Panhuysen operator meldkamer
A.M. Plomp operator meldkamer
B.Suringbroek operator meldkamer
J.G.Vontenie operator meldkamer
R.R. Wagner operator meldkamer
F. Zijlma operator meldkamer

A.J.Breuren medewerker bouwtoezicht
H.K. van Deijk medewerker bouwtoezicht
T. de Jong medewerker bouwtoezicht
R.L.Leegstra medewerker bouwtoezicht

Surveillancedienst

mw H.A. Meeuwis-van Netten chef surveillancegroep
mw T. Prins-Wals chef surveillancegroep
mw H.M. Kruse plaatsvervangend chef surveillancegroep
K.Oosterbroek plaatsvervangend chef surveillancegroep
W.F.H.Wildbret plaatsvervangend chef surveillancegroep
R.A. von Aesch surveillancemedewerker
mw M. von Aesch-Baas surveillancemedewerker
mw T. Alakhramsing-Chinnoe surveillancemedewerker
C.R.Arnnon surveillancemedewerker
mw R.B. Balbahadoer-Sewtahal surveillancemedewerker

mw M.F. Banen surveillancemedewerker
mw M. Baranic-Deda surveillancemedewerker
A.Barba surveillancemedewerker
M.Beijne surveillancemedewerker / portier
mw W.A.Benjamins-Schweinsbergen surveillancemedewerker
H.Bos surveillancemedewerker
F. van den Braak surveillancemedewerker
L.J.E. de Bruijn surveillancemedewerker
J.C. Calderon Garcia surveillancemedewerker
mw D. Chadjo surveillancemedewerker
J.M.Charleston surveillancemedewerker
mw M. Cupac-Sopic surveillancemedewerker
D.P. Dekker surveillancemedewerker
mw D. Djuric surveillancemedewerker
mw A.M.Dosljak-Stebalj surveillancemedewerker
mw C.H.Eggink surveillancemedewerker
N.Eijlers surveillancemedewerker
J.G. van Gelder surveillancemedewerker
W.T.H.J.Gerritsen surveillancemedewerker, uit dienst per 28-02-99
M.M.A.Giesen surveillancemedewerker
J.W. Heitmans surveillancemedewerker
mw W.J.Holkamp surveillancemedewerker
mw J.A. Hoogendoorn surveillancemedewerker
F. de Jong surveillancemedewerker
R. de Jong surveillancemedewerker
mw D. Joosten surveillancemedewerker
mw A. Kartopawiro surveillancemedewerker
mw H.W. Keizer surveillancemedewerker
P.I. Keizer surveillancemedewerker
F.W. Keller surveillancemedewerker
J. van Kempen surveillancemedewerker
A.W. Kemper surveillancemedewerker
mw E. Killie surveillancemedewerker, uit dienst per 31-12-99
mw E. Koelemeij-Petram surveillancemedewerker
J. Kos surveillancemedewerker
A. Kounbar surveillancemedewerker
mw W.T. Kroes surveillancemedewerker
N.R.H.Kruyff surveillancemedewerker
K.B. Kuijpers surveillancemedewerker
mw A.F. van der Laan surveillancemedewerker

N.M.Lankhaar surveillancemedewerker
H. van Lierop surveillancemedewerker
mw J. Lont surveillancemedewerker
C.A.Luimé surveillancemedewerker
G.S.T. Maiorana surveillancemedewerker, uit dienst per 31-08-99
mw M. Meeuwis surveillancemedewerker, uit dienst per 31-07-99
M.Nauta surveillancemedewerker
mw A.C.M.Nellen surveillancemedewerker
L.A.Noordam surveillancemedewerker
B.Oly surveillancemedewerker / portier
H.C.F. Oord surveillancemedewerker
mw W. Oosterbroek surveillancemedewerker
mw D.M.C. den Ouden-van Ierssel surveillancemedewerker
mw L.H. Overduijn-Druyf surveillancemedewerker
A.E.Plet surveillancemedewerker
mw P. Plomp-Besse surveillancemedewerker
S. Poeran surveillancemedewerker
K.Ramlal surveillancemedewerker
mw R. Rens-Stenekes surveillancemedewerker
J.Reuter surveillancemedewerker
mw D. Reuter-Pantelic surveillancemedewerker
mw A.Rooseman-Freen surveillancemedewerker
H.G.H.Sabel surveillancemedewerker, uit dienst per 31-08-99
S. Sari Kouzal surveillancemedewerker
J.Schreuder brigadechef, uit dienst per 31-10-99
mw R. Silleman-Broos surveillancemedewerker
J.G.Silleman surveillancemedewerker
mw B. Simic-Nicolic surveillancemedewerker
S.J. Sint Jago surveillancemedewerker
P.J. van der Slot surveillancemedewerker
mw C.W. Sopamena surveillancemedewerker
mw M. Stankovic-Aperlic surveillancemedewerker
mw L. Steblaj-Sabljo surveillancemedewerker
A.E.Stockhammer surveillancemedewerker
W.A. Story surveillancemedewerker / portier
mw M.Y. van Straten surveillancemedewerker

J.J. **Stuifbergen** surveillancemedewerker
G. Terlouw surveillancemedewerker
K.R. Tirbeni surveillancemedewerker
mw B.M. Tirbeni-Gajadhar surveillancemedewerker
C.P. Toby surveillancemedewerker
H. Tomasouw surveillancemedewerker
mw H.A. Tomasouw surveillancemedewerker
F. Topal surveillancemedewerker
D. Usenki surveillancemedewerker
A.C. Vanaxeldongen surveillancemedewerker
J. Visser surveillancemedewerker / portier
mw R.J. Visser surveillancemedewerker
mw S. Vogels surveillancemedewerker
T.E. Wildner surveillancemedewerker
mw C.D. Willems surveillancemedewerker, uit dienst per 31-08-99
mw J.H. de Witte surveillancemedewerker
R. Yilmaz surveillancemedewerker
J.H. Zewebe surveillancemedewerker / portier

Systeemtechniek

J.M. Verstraten beveiligingssysteemtechnicus

Afdeling gebouwenbeheer

mw A. Westendorp-van Dolder hoofd algemene dienst/plaatsvervangend intendand, uit dienst per 31-01-99

Gebouwen en terreinen

L.H. Penninx coördinator gebouwen en terreinen
W.H. de Graaf magazijnbeheerder MMM-loodsen
B.O. Huininga tuinman/hovenier
L.M. Keuter jr. chef groenvoorziening
mw M. Geisdörfer elektromonteur
H. Heimens elektromonteur met AV-taken
E.J. Hermelink elektromonteur
C.J.T. van der Hulst timmerman
A. Krens elektromonteur gebouwen
J.J.C. Mak onderhoudsmedewerker
R.N. Ramos Cardoso Frazão chef gebouwen, uit dienst per 30-09-99
J.T.G. Sandmann elektromonteur met AV-taken
J. de Vries timmerman
D.C.W. Zijlmans schilder

Installaties

R.Förster chef installaties
J.C. Dam medewerker bouwtoezicht, uit dienst per 30-9-99
P.H. Lammers meet- en regeltechnicus
B.P. Swemle eerste meet- en regeltechnicus
A.F. Tomasouw meet- en regeltechnicus

Expeditie

P.J. Riga chef expeditie
J.J. Couprie jr. expeditie-/emballage-medewerker
A. de Jong medewerker expeditie
D. Kemper medewerker expeditie
E. Kriger expeditie-/emballagemedewerker
B. da Silva Curiel medewerker expeditie

Huishoudelijke dienst

B.B. Afrifa medewerker huishoudelijke dienst, uit dienst per 14-09-99
L. Al Gam medewerker huishoudelijke dienst
mw P. Balak medewerker huishoudelijke dienst
mw C. Birambie medewerker huishoudelijke dienst
A.H. Bouanani eerste medewerker huishoudelijke dienst
M. Bouazzaoui eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw J.S. Chrispijn-Huppen medewerker huishoudelijke dienst
mw W.J. van Geemen medewerker huishoudelijke dienst
mw J.S. Gomes-Monteiro medewerker huishoudelijke dienst
E.M. Hannun eerste medewerker huishoudelijke dienst
H. Hannun medewerker toiletendienst, uit dienst per 30-09-99
J. van Hemert eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw S.M. van den Heuvel medewerker huishoudelijke dienst, uit dienst per 31-01-99
mw M.H. Koster-Lankheet medewerker huishoudelijke dienst
mw L. Liche medewerker huishoudelijke dienst
mw A. Neves Dias medewerker toiletendienst
mw C. Neves Dias medewerker toiletendienst
mw E. Passchier-Nolten medewerker

huishoudelijke dienst

P. Pinto eerste medewerker huishoudelijke dienst
J.A. Quintero eerste medewerker huishoudelijke dienst
G. van Rijswijk magazijnmedewerker / meewerkend voorman
mw D. Roosendaal assistent chef huishoudelijke dienst
mw J. Roosendaal-de Jager eerste medewerker huishoudelijke dienst, uit dienst per 31-03-99
R.P. Schmidt chef huishoudelijke dienst
mw N.M. Sluis, medewerker huishoudelijke dienst
mw H.L. Smit-van Hemert medewerker huishoudelijke dienst
mw M. Smit medewerker toiletendienst, uit dienst per 31-10-99
R.T. Strijder eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw H.M. Timmerman-Visser medewerker huishoudelijke dienst
mw J. Tomanic medewerker huishoudelijke dienst
mw M. Villanueva medewerker huishoudelijke dienst
J.W.R. Visser medewerker huishoudelijke dienst
mw A.M. Vonk eerste medewerker huishoudelijke dienst
mw R. Youssef-Silleman eerste medewerker huishoudelijke dienst

Bouwprojecten

N.D. Cammelbeek coördinator bouwprojecten

Stagiair(e)s

D.A. Beaudin in dienst per 01-05-99, uit dienst per 31-07-99
mw I.U.E. van der Beek in dienst per 04-01-99, uit dienst per 31-07-99
mw A. van den Berg uit dienst per 01-03-99
mw N.J. Boas in dienst per 01-01-99, uit dienst per 30-04-99
mw O. Bonebakker in dienst per 01-04-99, uit dienst per 31-08-99
mw B.B.M. Brakel in dienst per 01-04-99, uit dienst per 31-07-99
M.P.J. Broch in dienst per 01-10-99
mw J.H. de Bruijn uit dienst per 30-04-99
mw M.L.N. van de Burgt in dienst per 15-09-99
mw J.M. Clements in dienst per 21-07-

99, uit dienst per 31-12-99
mw W. Donkersloot in dienst per 01-09-99, uit dienst per 30-11-99
mw C. van Dijst in dienst per 01-02-99, uit dienst per 01-07-99
mw G. Groen in dienst per 15-03-99, uit dienst per 15-07-99
mw E.S. van der Haar in dienst per 01-02-99, uit dienst per 31-05-99
mw N. Iserief in dienst per 01-02-99, uit dienst per 31-10-99
mw N.J. Kolff in dienst per 28-06-99, uit dienst per 29-07-99
mw G. Koppatz in dienst per 01-04-99, uit dienst per 31-08-99
mw O. Korotkova uit dienst per 14-05-99
mw M.J. van Lelyveld in dienst per 15-02-99, uit dienst per 31-07-99
mw G. Markerink-Mangir in dienst per 01-04-99, uit dienst per 15-07-99
mw N.S. Matser in dienst per 01-11-99
mw M.P.M. Mathijssen in dienst per 16-02-99, uit dienst per 31-05-99
mw K. Melvas in dienst per 01-07-99, uit dienst per 30-09-99
mw M.J.O. van Merrienboer uit dienst per 31-01-99
mw G.A.B. Molenaar in dienst per 01-09-99
mw H. Pakarinen in dienst per 01-08-99, uit dienst per 15-10-99
A.S. Perlot in dienst per 01-05-99, uit dienst per 30-09-99
P.M.W. van Schijndel uit dienst per 31-05-99
mw A. Spaans in dienst per 01-04-99, uit dienst per 31-08-99
I.J. Spek in dienst per 10-05-99, uit dienst per 31-12-99
E. van der Spek in dienst per 18-01-99, uit dienst per 30-04-99
H.A.J. Stegeman in dienst per 01-07-99, uit dienst per 30-11-99
mw L. Verlinden in dienst per 01-04-99, uit dienst per 30-06-99
mw S. Voltarel in dienst per 01-05-99, uit dienst per 30-09-99
mw J. de Vos in dienst per 15-10-99
mw J. Ijff in dienst per 01-03-99, uit dienst per 01-09-99
L. Zimmerman in dienst per 22-03-99, uit dienst per 22-08-99

Vrijwilligers

R. Heukelom Nederlandse geschiedenis, in dienst per 01-07-99
mw P.M. Griffith-Wardle Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid
M.D. Haga Rijksprentenkabinet
mw M. Kuipers-Verbuijs post- en archiefzaken, in dienst per 01-08-99
mw K.A.L. Schuckink Kool-Oudendal Rijksprentenkabinet

Maatwerk-banenpoolers

E.I. Gondi Nederlandse geschiedenis
K. Graviil bureau collecties
G. Schuiten Rijksprentenkabinet
H. de Vries Rijksprentenkabinet
T.J. van der Weel Nederlandse geschiedenis

Quado-medewerkers

P. Bos surveillancemedewerker
T. Kroet surveillancemedewerker, uit dienst per 22-11-99

Aantal vrouwen werkzaam bij het Rijksmuseum: 171 (45%).

Personeelsvereniging

Het bestuur van de personeelsvereniging bestond uit: Dennis Dekker, voorzitter, Marianne Geistdörfer, Elles Kamphuis, Femke Koens, Nico van der Meulen, Hilda Tomasouw, Bas Vos. Louis Keuter jr. maakte tot 1-8 als voorzitter deel uit van het bestuur.

Ondernemingsraad

*De Ondernemingsraad bestond uit: Pieter de Dreu (Abva/Kabo), voorzitter, Klaas Cammelbeeck (Abva/Kabo), Steve Cok (Abva/Kabo), Arnout Gunther (Vrije Lijst), Wouter Kloek (Abva/Kabo), Cees Kriger (Abva/Kabo), Suzan Meijer (Abva/Kabo), Joop Oomen (Abva/Kabo), Joep van der Slot (CFO).
 De directie vergaderde in 1998 met de Ondernemingsraad op 18/2, 16/3, 21/4, 11/5, 16/6, 29/6, 21/7, 21/9, 19/10, 17/11 en 21/12.*

Verzuimcijfers

*Gemiddeld ziekteverzuim (exclusief zwangerschapsverlof): 8,6%
 Gemiddeld ziekteverzuim (inclusief zwangerschapsverlof): 10,1%*

Bezoekcijfers

Bezoekersoverzicht nationaal versus internationaal 1999

maanden	nationaal		internationaal		totaal
januari	42.669	47%	47.224	53%	89.893
februari	46.552	45%	57.149	55%	103.701
maart	50.342	40%	76.958	60%	127.300
april	49.984	30%	114.447	70%	164.431
mei	37.972	27%	104.369	73%	142.341
juni	36.537	32%	79.398	68%	115.935
juli	41.646	38%	68.082	62%	109.728
augustus	55.842	40%	82.517	60%	138.356
september	40.698	43%	54.479	57%	95.177
oktober	40.175	44%	51.599	56%	91.774
november	34.608	48%	37.486	52%	72.094
december	31.473	53%	28.294	47%	59.767
	508.498	39%	801.999	61%	1 310.497

Houders van museumjaarkaarten, bezoekers open dag en wintertentoonstelling zijn geteld als nationaal bezoek. In verband met een gewijzigde programmatuur van de kassa's zijn de percentages nationaal en internationaal bezoek in 1995 (tot augustus) niet geheel correct gemeten; het percentage internationaal bezoek was in die periode hoger dan hierboven weergegeven.

Vergelijking nationaal versus internationaal bezoek 1993-1997

jaar	nationaal		internationaal		totaal
1993	328.250	35%	608.150	65%	936.400
1994	530.908	51%	513.191	49%	1 044.099
1995	543.166	57%	402.697	43%	945.863
1996	770.949	58%	557.342	42%	1 328.291
1997	519.735	48%	564.917	52%	1 084.652
1998	593.463	48%	635.982	52%	1 229.445

Bezoekcijfers per maand (1994-1998)

	1995	1996	1997	1998	1999
januari	67.043	61.605	72.878	75.774	89.893
februari	72.483	62.890	59.880	90.782	103.701
maart	68.834	99.597	80.877	82.071	127.300
april	108.029	122.441	104.810	120.253	164.431
mei	91.790	139.641	115.328	118.071	142.341
juni	77.932	88.438	86.701	96.607	115.935
juli	84.017	101.004	109.159	101.471	109.728
augustus	98.213	126.688	115.426	122.684	138.356
september	77.073	107.540	83.352	110.516	95.177
oktober	81.542	140.575	92.938	129.733	91.774
november	55.568	125.355	81.983	88.934	72.094
december	63.339	152.517	81.320	92.549	59.767
totaal	945.863	1 328.291	1 084.652	1 229.445	1 310.497
index (1989=100)	98	134	112	125	135

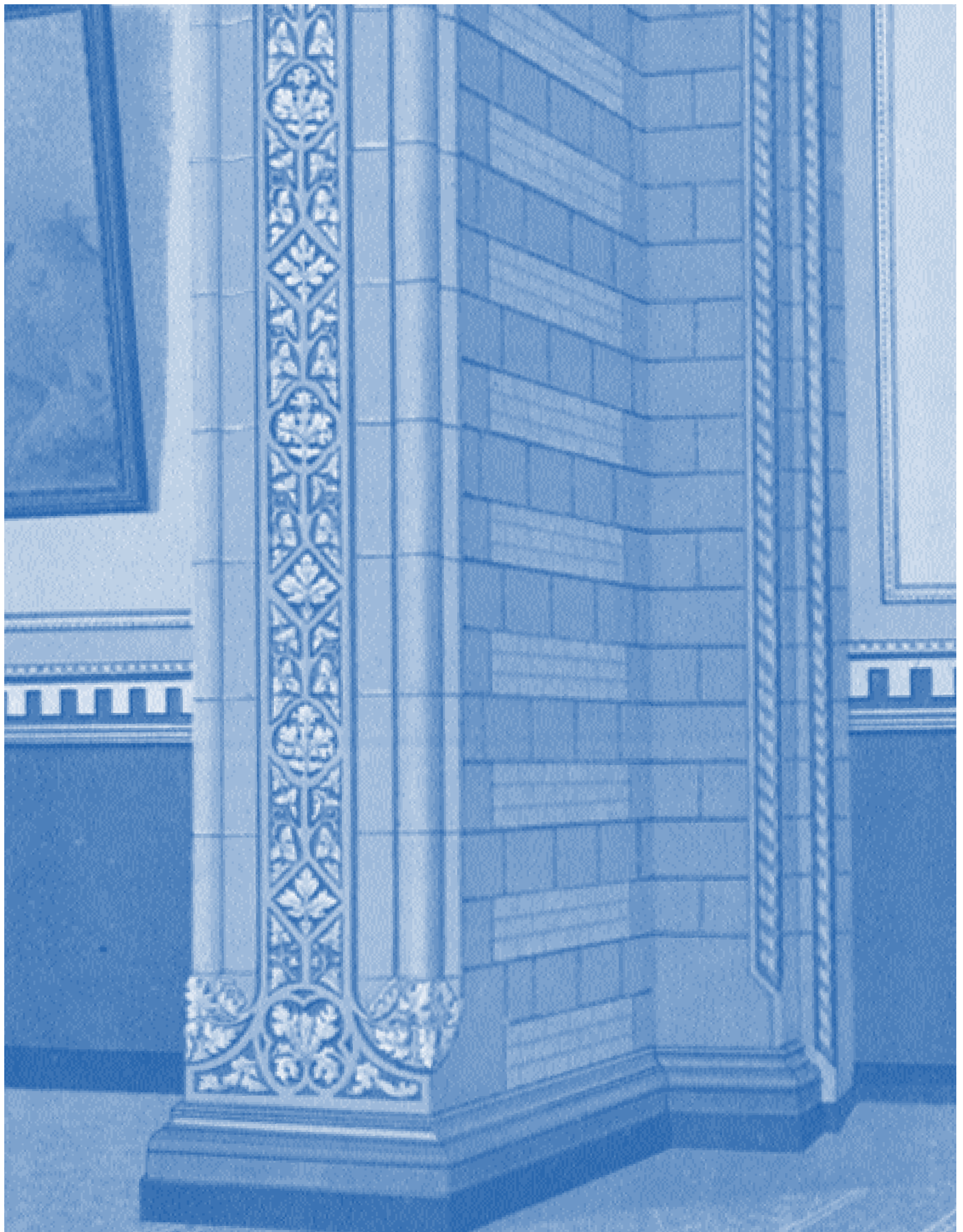
Bezoekcijfers studiezaal bibliotheek en Rijksprentenkabinet

Bezoekers studiezaal: (raadplegen van boeken uit de bibliotheek en werken uit het Rijksprentenkabinet) 3.592

Door externen geraadpleegde boeken en tijdschriften en veilingcatalogi: 7.162 (waarvan 5.132 boeken, 859 tijdschriften, 654 veilingcatalogi en 517 kostbare werken)

Aantal aanvragen prenten, tekeningen en foto's: 3.080 (waarvan 2.155 prenten, 889 tekeningen en 36 foto's)

Financieel overzicht 1999

116	Bericht van de Raad van Toezicht	
117	Verslag van de directie	115
122	Geconsolideerde balans	
123	Geconsolideerde functionele exploitatiekening	
124	Geconsolideerd kasstroomoverzicht	
126	Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	
129	Toelichting op de geconsolideerde balans	
136	Toelichting op de geconsolideerde functionele exploitatiekening	
139	Stichtingsbalans	
140	Exploitatiekening van de Stichting	
140	Toelichting op de stichtingsbalans	
141	Overige gegevens	
142	Meerjarenoverzicht	
143	Samenstelling Raad van Toezicht	

Bericht van de Raad van Toezicht

Op 27 maart 1999 is onze collega, de heer M.J. Drabbe op 57-jarige leeftijd overleden. Michael Drabbe heeft zich niet alleen als lid van de Raad van Toezicht, maar ook als bestuurslid van de Stichting de Staalmeesters en het Rijksmuseum Fonds en als bestuurslid van de Vereniging van Vrienden voor Aziatische Kunst, altijd met veel enthousiasme en inspiratie ingezet voor het Rijksmuseum. Het museum zal hem node moeten missen.

Jaarrekening en bestemming van het exploitatiesaldo

De door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 1999 is gecontroleerd door Deloitte & Touche Accountants (conform artikel 13.3 van de statuten). Hun accountantsverklaring is opgenomen bij de overige gegevens. De jaarrekening is door de directie ter goedkeuring voorgelegd aan de Raad van Toezicht. De Raad heeft mede op grond van de accountantsverklaring en hun verslag de jaarrekening goedgekeurd waarna deze door de algemeen directeur van de Stichting is vastgesteld (conform artikel 13.4 van de statuten). In overleg met de directie is besloten het exploitatiesaldo toe te voegen aan de vrije reserves.

Mutaties

De voorzitter van de Raad van Toezicht, de heer Dr Ir Th. Quené, heeft zijn functie met ingang van 1 juni 1999 neergelegd. De heer Quené heeft vanaf de voorbereiding van de verzelfstandiging en de voorbereidende onderhandelingen met het departement een belangrijke inbreng gehad. Hij heeft de functie van voorzitter in alle opzichten op voortreffelijke wijze vervuld. Wij zijn hem daarvoor zeer erkentelijk. De heer Mr J.M. Hessels heeft hem per 1 juni 1999 als voorzitter opgevolgd. Per 21 juni 1999 zijn de heer Dr H.H.F. Wijffels en mevrouw Drs P.M. Noordervliet-Bol als lid toegetreden.

Toezicht

Met de directie is in het verslagjaar regelmatig overleg geweest over de gang van zaken en is driemaal vergaderd. Hierbij werd bijzondere aandacht besteed aan de administratieve organisatie en interne controle, Het Nieuwe Rijksmuseum, beveiligingsaspecten, recuperatiekunst, de personele doelstellingen, de herstructurering van bedrijfsprocessen, de operationele gang van zaken, het operationele en investeringsbudget en de financiële resultaten. Daarnaast heeft de Raad de subsidieaanvraag voor de Kunstenplan periode 2001–2004 en het financiële plan met betrekking tot de activiteiten rondom Het Nieuwe Rijksmuseum gedurende de periode 2001–2008 goedgekeurd. Tevens heeft een lid van de Raad van Toezicht een speciale overlegvergadering met de ondernemingsraad bijgewoond.

De Raad van Toezicht complimenteert de directie en de medewerkers met de behaalde resultaten over 1999 en heeft waardering voor de wijze waarop dit is behaald.

Amsterdam, 21 maart 2000

De Raad van Toezicht

Mr J.M. Hessels, voorzitter
 Prof. Mr I.P. Asscher-Vonk
 Drs P.M. Noordervliet-Bol
 Prof. Dr J.R. Glasz
 Dr H.H.F. Wijffels
 Neil MacGregor

Verslag van de directie

Resultaten

Het boekjaar 1999 is afgesloten met een positief exploitatiesaldo van nlg 1.649.000 ten opzichte van een begroot overschot van nlg 500.000.

Dit hoger dan begroot resultaat van nlg 1.149.000 is voornamelijk toe te schrijven aan hogere baten (nlg 6.683.000). Deze hogere baten betreffen onder meer de hogere entreeopbrengsten (nlg 2.412.000) door grotere bezoekersaantallen, de bruto marge verkopen van de tijdelijke winkel in verband met de tentoonstelling Van Gogh te Gast (nlg 488.000) en een niet begrootte bijdrage van de VSB inzake projecten van de afdeling Nederlandse Geschiedenis (nlg 444.000). Tevens is de subsidie OCenW hoger dan begroot (nlg 1.035.000) als gevolg van aanpassingen aan prijs/loonstijgingen. De gevolgen van de fusie met Stichting De Staalmeesters zijn bij het opstellen van de begroting 1999 niet meegenomen. In de jaarrekening 1999 is hierom sprake van een hogere vrijval uit de egalisatiereserve investeringsbijdragen (nlg 1.841.000).

Tegenover deze hogere baten stonden ook hogere kosten (nlg 3.363.000). Als gevolg van de fusie met de voormalige Stichting De Staalmeesters stegen de afschrijvingslasten (nlg 2.101.000). De dotatie aan de voorziening huisvesting waarmee in 1998 een aanzet werd gemaakt, is in 1999 gecontinueerd (nlg 500.000). Tijdens het jaar zijn er extra bedragen gefourneerd aan het tentoonstellingsbudget (nlg 484.000) alsmede voor publiciteit algemeen (nlg 379.000) en digitaliseringsprojecten (nlg 250.000). Tevens zijn er extra publicaties uitgebracht (nlg 468.000).

De rente baten waren over 1999 hoger dan begroot (nlg 445.000). Hier staat tegenover dat door de fusie met de Stichting De Staalmeester in 1999 sprake was van niet begrote rentelasten (nlg 564.000) inzake de hypotheek Druckervleugel.

Het saldo van de buitengewone baten en lasten bedraagt nlg 2.306.000 negatief. Belangrijkste aandeel hiervan bestaat uit de toevoeging aan de voorziening herstructurering van nlg 1.370.000. Daarnaast bleek bij een nauwkeurige analyse van de situatie met betrekking tot de tekorten bij het SFP, als gevolg van de verzelfstandiging, inzake pensioen- en VUT voorzieningen, dat aanvullende reserveringen om deze tekorten op te vangen noodzakelijk zijn. Het jaarlijks tekort gedurende de jaren 1999 tot en met 2001 bedraagt voor de musea gezamenlijk circa 3,2 miljoen op jaarbasis. In verband hiermee is over 1999 een extra last genomen van nlg 1.072.000.

Fusie met de Stichting De Staalmeesters

Op 27 oktober 1999 is het voorstel tot fusie tussen Stichting Het Rijksmuseum (verkrijgende rechtspersoon) en Stichting De Staalmeesters (verdwijnde rechtspersoon) ondertekend. De fusie betreft een juridische fusie, in de zin van artikel 2: 309 van het Burgerlijk Wetboek. De volgende redenen

waren aanleiding voor deze fusie:

Juridisch oogpunt

Stichting Het Rijksmuseum heeft zich steeds garant gesteld voor de schulden van Stichting De Staalmeesters. De verbouwing van de Druckervleugel (Zuidvleugel), waarvoor Stichting De Staalmeesters mede is opgericht, is inmiddels met succes afgerond. Het resterende batig saldo van Stichting De Staalmeesters kan alleen in het belang van Stichting Het Rijksmuseum worden aangewend en gaat middels deze juridische fusie onder algemene titel over naar Stichting Het Rijksmuseum.

Economisch oogpunt

De beide stichtingen werken reeds enige tijd op hechte wijze samen en zijn feitelijk gezien reeds geïntegreerd. De juridische integratie zal een positieve invloed hebben op de aanwezige economische spankracht en verdere uitbreiding van de bedrijfsactiviteiten ten goede komen. Voorts zal de fusie leiden tot kostenbesparingen.

Sociaal oogpunt

De fusie heeft geen gevolgen op het sociale vlak aangezien er geen personele consequenties zijn verbonden aan de fusie.

Overeenkomstig artikel 5 van het fusievoorstel, zijn de financiële gegevens van Stichting De Staalmeesters met ingang van 1 januari 1999 opgenomen en verantwoord in de jaarrekening van Stichting Het Rijksmuseum.

Rijksmuseum Holding B.V. en Rijksmuseum Merchandising B.V.

Medio 1999 zijn de Rijksmuseum Holding B.V. (100 % deelneming van Stichting Het Rijksmuseum) en de Rijksmuseum Merchandising B.V. (100 % deelneming van Rijksmuseum Holding B.V.) opgericht. Aanleiding voor de oprichting van beide vennootschappen is de verdere uitbreiding van de commerciële activiteiten van Het Rijksmuseum buiten de muren van het museum zelf. Door het opzetten van een holdingstructuur voor deze activiteiten, wordt een organisatorische, financiële en fiscale afgrenzing van deze activiteiten ten opzichte van de reguliere museale activiteiten bewerkstelligd. Bij verdere uitbreiding van de commerciële activiteiten in de toekomst, zal ook verdere uitbreiding van deze holdingstructuur plaatsvinden. Door de oprichting van eerder genoemde twee vennootschappen, is bij het opstellen van de jaarrekening 1999 sprake van consolidatie van groepsbalansen en exploitatierekeningen.

Opbrengsten en bezoekers

In het jaar 1999 kwamen 1.310.497 bezoekers naar het Rijksmuseum. Hiermee werd bijna het succesvolle Jan Steen Jaar 1996 geëvenaard. De hoge bezoekersaantallen zijn voor een deel het resultaat van de tentoonstelling "Van Gogh te gast" in de Zuidvleugel. Daarnaast is het bezoek in de zomerpe-

riode hoog geweest. Ook is er door de programmering een verschuiving te constateren van nationaal (52 % in 1998, 39 % in 1999), naar internationaal publiek (48 % in 1998, 61 % in 1999).

De in 1998 ingezette lijn van inkomst optimalisatie zet door. Naast de hogere opbrengsten van entreegelden hebben met name de inkomsten uit merchandising en winkelverkoop in 1999 bijgedragen aan het positieve exploitatieresultaat. Er is tevens gestart met verkopen via Internet. Ook de opbrengsten uit sponsoring zijn sterk verbeterd ten opzichte van voorgaande jaren. De verhouding subsidie/eigen inkomsten is sinds de verzelfstandiging in 1995 sterk verbeterd.

	1995	1996	1997	1998	1999
Subsidie OCenW	70 %	65 %	68 %	60 %	57 %

Met de verhouding van 57 % subsidie ten opzichte van 43 % eigen inkomsten is het Rijksmuseum in 1999 ruim boven de target uit het ondernemingsplan 1999/2000 beland.

Herstructurering bedrijfsprocessen en reduceren van kosten

In 1999 is de nieuwe structuur van de Rijksmuseumorganisatie doorgevoerd en is de grote herstructureringsoperatie beëindigd. De reorganisatie van het facilitair bedrijf is succesvol afgerond; de avond- en nachtdiensten bij de afdeling installaties zijn opgeheven, de personeelskantine is uitbesteed, er heeft een afslanking plaatsgevonden bij het gebouwenbeheer en de procedure Europese aanbesteding van de huishoudelijke dienst is opgestart. Daarnaast zijn er nieuwe afdelingen gevormd op inhoudelijk gebied, te weten de afdeling Tentoonstellingen, de afdeling Marketing & Communicatie en Bureau Collecties.

De voorziening herstructurering die op de balans ultimo 1999 te zien is betreft de afwikkeling van rechten die voortvloeien uit het sociaal plan; de afwikkeling van de opleidingsverplichtingen voortvloeiend uit de herstructurering, de kosten van de Europese aanbesteding huishoudelijke dienst en de daaruit voortvloeiende personele kosten (waaronder pensioenverplichtingen). Daarnaast zijn er posten opgenomen voor (juridische) adviezen en de in 2000 te houden evaluatie.

Pensioen & VUT

Gedurende 1999 is duidelijkheid verkregen over het verwachte tekort ultimo 1999 van de Vereniging van Rijks gesubsidieerde Musea (VRM) bij de pensioenuitvoerder SFP. Dit verwachte tekort voor de totale musea bedraagt circa nlg 5 miljoen. Voor 2000 en 2001 valt er jaarlijks nog eens een tekort te verwachten voor de totale musea van circa nlg 3,2 miljoen per jaar. Deze tekorten ontstaan door de hoge VUT-lasten (circa nlg 1,8 miljoen per jaar) en door verschillen tussen de doorsnee premie volgens de bij de verzelfstandiging vastgestelde staffel, en de werkelijke actuariële premie benodigd voor de inkoop van de rechten. Deze tekorten komen voor rekening van de Musea. Aangezien er geen volledig inzicht is voor het Rijksmuseum en de andere musea, in welke mate zij individueel hebben bij-

gedragen in het totale tekort, is het aandeel van het Rijksmuseum in dit tekort bepaald uitgaande van de relatieve omvang van het Rijksmuseum ten opzichte van het totaal. Dit houdt in dat het Rijksmuseum circa 28 % van het tekort ultimo 1999 (circa nlg 1,5 miljoen) voor haar rekening zal moeten nemen. Dit bedrag is per jaareinde opgenomen als nog te betalen. Tevens betekent dit voor de jaren 2000 en 2001 jaarlijks een extra pensioenlast van circa nlg 1 miljoen.

Stelselwijziging Rijksgebouwendienst

In 1999 is de zogenaamde stelselwijziging van de Rijksgebouwendienst van kracht geworden. Omdat de financiële gevolgen van deze omslag verregaand zijn, is er een werkgroep door de VRM in het leven geroepen die in overleg met de Rijksgebouwendienst het voorbereidende werk voor de (huur) contractwijzigingen met de musea zou voorbereiden. Gaandeweg is duidelijk geworden dat er geen garantie van het Ministerie van OCenW komt om de financiële gevolgen hiervan budgettair neutraal te laten plaatsvinden. Momenteel bevindt dit overleg zich in een patstelling.

Het Nieuwe Rijksmuseum

Het jaar 1999 heeft in het teken gestaan van de voorbereidingen voor de grootscheepse renovatie van het Rijksmuseumcomplex. Naast het functioneel programma van eisen dat in 1998 gereed kwam, is er in 1999 een technisch programma van eisen geformuleerd (maart 1999) en is er door een regiegroep bestaande uit de Rijksgebouwendienst (VROM), het Ministerie van OCenW (cultureel erfgoed) en het Rijksmuseum, een structuurplan vervaardigd (VROM/RGD 16 augustus 1999) waarin de plannen verwoord worden. De uitkomst van het structuurplan waren een drietal varianten (inpassingstudies) waarbij als indicatieve kostenopstellingen bedragen variërend van nlg 430 miljoen tot nlg 485 miljoen (inclusief BTW) voorkomen. Op basis van dit structuurplan heeft het kabinet op 19 november 1999 een bijdrage van nlg 100 miljoen toegekend ten behoeve van het Rijksmuseum Amsterdam (modernisering en gebruiksklaar maken voor de volgende eeuw). Er wordt verwacht dat het project kan plaatsvinden in de periode 2003 tot en met 2006.

Vooruitlopend op het project zullen er een groot aantal maatregelen op het gebied van de brandveiligheid getroffen moeten worden (aanschrijving tot het treffen van voorzieningen stadsdeel Amsterdam Oud Zuid, 4 februari 2000) om de gebruiksvergunning van de brandweer te continueren tot aan de renovatie.

Planning 2000 tot en met 2008

In 1998 is er een ondernemingsplan 1999/2000 vervaardigd waarin een groot aantal doelstellingen op financieel en personeel gebied zijn geformuleerd. Er kan geconcludeerd worden dat sinds 1998 met name de doelstelling om het eigen vermogen van de Stichting op te bouwen naar een niveau waarmee de benodigde weerstand voor calamiteiten (waaronder omzetsderving) gewaarborgd is, voor 80 % gehaald is. In de toelichting op het vermogen is de opbouw per jaar vanaf 1997 uiteengezet. Het financiële plan 2001 tot en met 2008 is gebaseerd op de veronderstelling dat de grootscheepse

renovatie zijn beslag gaat krijgen in de periode 2003 tot en met 2006 waarbij voorwaarde scheppende onderdelen al in 2001 tot en met 2002 uitgevoerd kunnen worden. Tevens wordt er rekening gehouden met een substantiële bijdrage van het Rijksmuseum voor de museale herinrichting. Er is tevens rekening gehouden met een zeer beperkte openstelling (Zuidvleugel) van het Rijksmuseum tijdens het renovatieproces.

Subsidie

De Stichting Het Rijksmuseum wordt gesubsidieerd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW). Voor de periode 1997-2000 is door het Ministerie van OCenW een meerjarig instellingssubsidie verleend van in totaal nlg 120.132.000. Binnen de gereserveerde subsidie is een bedrag opgenomen voor kunstaankopen van nlg 750.000. Jaarlijks wordt de subsidie aangepast aan de ontwikkeling van de loonkosten en overige prijspeilwijzigingen.

Amsterdam, 21 maart 2000

De Directie

Prof. Drs R. de Leeuw, hoofddirecteur
Dr J.P. Filedt Kok, directeur collecties
Drs D.J. Elders, zakelijk directeur

Geconsolideerde balans

(na bestemming exploitatiesaldo)

(bedragen x NLG 1.000)

	31 december 1999	31 december 1998
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	329	0
Materiële vaste activa	21.520	10.130
Financiële vaste activa	8.400	0
	<hr/>	<hr/>
	30.249	10.130
Vlottende activa		
Vorraden	1.317	1.707
Vorderingen	6.851	4.439
Liquide middelen	18.646	15.590
	<hr/>	<hr/>
	26.814	21.736
Af: kortlopende schulden	16.494	14.005
	<hr/>	<hr/>
Werkkapitaal	10.320	7.731
	<hr/>	<hr/>
Te financieren vermogen	40.569	17.861
	<hr/>	<hr/>
Groepsvermogen	10.507	5.574
Bestemmingsfonds kunstaankopen	78	307
Egalisatiereserve investeringsbijdragen	16.504	5.205
Vorzieningen	6.430	6.703
Langlopende schulden	7.050	72
	<hr/>	<hr/>
Financierend vermogen	40.569	17.861

Geconsolideerde functionele exploitatierekening

(bedragen x NLG 1.000)	1999 (uitkomst)	1999 (begroting)	1998 (uitkomst)
Opbrengsten			
Directe opbrengsten	20.637	16.875	18.608
Indirecte opbrengsten	727	718	526
<i>totaal opbrengsten</i>	<u>21.364</u>	<u>17.593</u>	<u>19.134</u>
Bijdragen			
Subsidie Ministerie OCenW	33.032	31.997	31.810
Overige subsidies en bijdragen	3.299	1.422	1.499
<i>totaal bijdragen</i>	<u>36.331</u>	<u>33.419</u>	<u>33.309</u>
<i>som der baten</i>	57.695	51.012	52.443
Lasten			
Beheerslasten	34.487	31.902	30.245
Collectiefunctie	9.056	9.576	9.392
Publieksfunctie	10.436	9.138	9.577
<i>som der lasten</i>	<u>53.979</u>	<u>50.616</u>	<u>49.214</u>
Rentebaten en soortgelijke baten	896	200	771
Rentelasten en bankkosten	- 657	-96	- 102
<i>totaal saldo rentebaten en -lasten</i>	<u>239</u>	<u>104</u>	<u>669</u>
<i>saldo uit gewone bedrijfsuitoefening</i>	3.955	- 500	3.898
Buitengewone baten	483	0	1.166
Buitengewone lasten	-2.789	0	-2.328
<i>totaal saldo buitengewone baten en lasten</i>	<u>-2.306</u>	<u>0</u>	<u>-1.162</u>
Exploitatiesaldo	1.649	500	2.736

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

(bedragen x NLG 1.000)	1999 (uitkomst)	1999 (begroting)	1998 (uitkomst)
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Exploitatieresultaat	1.649	500	2.736
<i>Aanpassingen voor:</i>			
Afschrijvingen materiële vaste activa	4.634	2.801	2.268
Afschrijvingen materiële vaste activa	5	0	0
Vrijval egalisatiereserve investeringsbijdragen	-3.418	-1.294	-1.291
Mutatie voorzieningen	- 273	- 120	1.657
<i>bruto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>2.597</u>	<u>1.887</u>	<u>5.370</u>
Mutatie in voorraden	390	pm	- 224
Mutatie in vorderingen	-2.596	pm	-1.650
Mutatie in kortlopende schulden	1 847	pm	826
<i>netto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>2.238</u>	<u>1.887</u>	<u>4.322</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investeringsactiviteiten in materiële vaste activa	-1.349	-3.626	-2.733
Investeringsactiviteiten in immateriële vaste activa	- 334	0	0
Desinvesteringen in materiële vaste activa	29	0	0
Ontvangen egalisatiereserve investeringsbijdragen	76	0	168
<i>kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	<u>-1.578</u>	<u>-3.626</u>	<u>-2.565</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Ontvangsten op financiële vaste activa	1.400	1.400	1.400
Aflossingen op langlopende schulden	-1.244	-2.141	-2.724
Bijdragen en schenkingen kunstaankopen	5.657	2.230	3.682
Kunstaankopen	-5.886	-2.950	-3.385
<i>kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	<u>-73</u>	<u>-1.461</u>	<u>-1.027</u>

	1999 (uitkomst)	1999 (begroting)	1998 (uitkomst)
<i>netto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	2.238	1.887	4.322
<i>kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	-1.578	-3.626	-2.565
<i>kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	-73	-1.461	-1.027
<i>mutatie liquide middelen</i>	587	-3.200	730
Fusie Rijksmuseum–Stichting	0	0	1.660
Fusie Stichting de Staalmeesters	2.469	0	0
Liquide middelen begin boekjaar	15.590	15.590	13.200
Liquide middelen einde boekjaar	18.646	12.390	15.590

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

Het verschil tussen de werkelijke toename van de liquide middelen van circa NLG 3 miljoen, ten opzichte van een begrote afname van circa NLG 3 miljoen, is met name ontstaan door de fusie met Stichting de Staalmeesters (NLG 2,5 miljoen), het uitstellen van een aantal belangrijke investeringen naar 2000 (NLG 1,9 miljoen) en een hoger dan begroot resultaat (NLG 1,1 miljoen).

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

1. Algemeen

1.1. Oprichting

De Stichting Het Rijksmuseum is statutair opgericht per 1 juli 1995 en is gevestigd te Amsterdam.

1.2. Doelstelling en activiteiten

De Stichting Het Rijksmuseum heeft statutair als doel:

- het in stand houden van het Rijksmuseum Amsterdam als museum van kunst en geschiedenis;
  - het (inter)nationale publiek een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van de Europese en Aziatische kunst te tonen.
- Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis verzamelt, bewaart, beheert, conserveert, restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, presenteert, toegankelijk maakt en tentoonstellingen organiseert. De Stichting is een permanente instelling, toegankelijk voor het publiek en niet gericht op het maken van winst. De Stichting kan ter bereiking van haar doel samenwerken met alle daarvoor in aanmerking komende (overheids)instellingen.

1.3. Middelen

De Stichting verkrijgt haar middelen met name door:

- verkoop van toegangsbewijzen;
- opbrengst van copyrights, verkoop van prentbriefkaarten, posters, catalogi en dergelijke;
- schenkingen, legaten en erfstellingen;
- subsidies, bijdragen van overheden en donaties.

2. Indeling jaarrekening en vergelijkende cijfers

De indeling van de jaarrekening is met ingang van 1997 gebaseerd op het op 6 februari 1998 verschenen Handboek financiële verantwoording cultuursubsidies Musea van het Ministerie van OCenW.

Deze indeling is grotendeels gelijk aan die van het Burgerlijk Wetboek, Boek 2, Titel 9.

De in het handboek gestelde eisen beogen enerzijds duidelijkheid te bieden aan de instellingen zelf en anderzijds uniformiteit te bevorderen in de presentatie van de te leveren financiële gegevens.

3. Waarderingsgrondslagen

3.1. Algemeen

De waardering en bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten. Voorzover niet anders is vermeld zijn de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, ongeacht of ze tot ontvangsten of uitgaven hebben geleid. Baten worden slechts opgenomen voorzover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen indien zij voor het maken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

3.2. Criteria voor consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de financiële gegevens opgenomen van Stichting Het Rijksmuseum en van de groepsmaatschappijen waarin Stichting Het Rijksmuseum direct of indirect meer dan de helft van het stemgerechtigde kapitaal houdt of waarin Stichting Het Rijksmuseum op grond van aanvullende regelingen beschikt over de beslissende zeggenschap ter zake van het bestuur en het financiële beleid. De activa, passiva, resultaten en kasstromen van deze groepsmaatschappijen zijn in de consolidatie betrokken onder eliminatie van de onderlinge verhoudingen en transacties.

De opgenomen groepsmaatschappijen, gevestigd te Amsterdam, zijn:

- Rijksmuseum Holding B.V. (deelname 100 %)
- Rijksmuseum Merchandising B.V. (deelname 100 %)

3.3. Omrekening van vreemde valuta

Vorderingen, schulden en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta gedurende verslagperiode zijn in de jaarrekening verwerkt tegen de afwikkelingskoers. Uit de omrekening per balansdatum voortvloeiende koersverschillen worden opgenomen in de exploitatierekening.

3.4. Kunstcollectie

De kunstcollectie is eigendom van de Staat der Nederlanden en is daarom niet in de balans opgenomen. De collectie is ook niet verzekerd.

3.5. Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

3.5.1. Immateriële vaste activa

De kosten van programmeren, vormgeven en overige bijkomende kosten inzake de Web-site Rijksmuseum, worden geactiveerd als 'Web-site' tot ten hoogste de aan derden gedane uitgaven verminderd met de afschrijvingen. De afschrijvingen vinden lineair plaats en zijn gebaseerd op een economische levensduur van 3 jaar.

3.5.2. Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op verkrijgingsprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. De afschrijvingen zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur en worden berekend op basis van een vast percentage van de verkrijgingsprijs. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikneming.

De waarde en de resterende levensduur van de inventaris en de opstelling vaste presentatie collectie van voor de verzelfstandiging, alsmede die van de Zuidvleugel (begin 1996 overgedragen aan de Stichting Het Rijksmuseum) zijn gebaseerd op taxaties door onafhankelijke derden. Deze activa en hun afschrijvingen zijn overeenkomstig deze taxaties opgenomen.

3.5.3. Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere netto-opbrengstwaarde.

3.5.4. Vorderingen

De vorderingen worden opgenomen tegen nominale waarde, onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen voor oninbaarheid. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van een beoordeling van de individuele vorderingen.

3.5.5. Egalisatiereserve investeringsbijdragen

Ontvangen investeringssubsidies en bijdragen ten behoeve van de aanschaf van materiële vaste activa worden verantwoord onder de post egalisatiereserve investeringsbijdragen. Deze post valt vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vaste activa.

3.5.6. Voorzieningen

De voorzieningen worden op nominale waarde gewaardeerd.

3.6. Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

3.6.1. Exploitatiesubsidie OCenW

De onderdelen van de subsidie die bestemd zijn voor kunstaankopen en de financiering van de Zuidvleugel zijn gezien hun aard niet ten gunste van de exploitatierekening gebracht.

3.6.2. Schenkingen en kunstaankopen

Scheningen en subsidies voor kunstaankopen worden gezien hun aard niet in de exploitatierekening verantwoord, maar rechtstreeks aan het bestemmingsfonds toegevoegd. Kunstaankopen worden rechtstreeks betaald uit dit bestemmingsfonds.

3.6.3. Buitengewone resultaten

Buitengewone baten en lasten vloeien voort uit handelingen en gebeurtenissen die zich onderscheiden van de normale bedrijfsactiviteiten en zijn derhalve van incidentele aard.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Immateriële vaste activa (bedragen x NLG 1.000)	Website
<i>Stand 1 januari</i>	
Aanschafwaarde	0
Cumulatieve afschrijvingen	0
<i>Boekwaarde 1 januari</i>	0
Mutaties boekjaar	
Investerings	334
Afschrijvingen	-5
	329
<i>Stand per 31 december</i>	
Aanschafwaarde	334
Cumulatieve Afschrijvingen	-5
<i>Boekwaarde 31 december</i>	329

Materiële vaste activa (bedragen x NLG 1.000)	Vooruit betaald op materiële vaste activa	Verbouwingen	Inventaris apparatuur en Inrichting	Museale inventaris	Overige vaste bedrijfs- middelen	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>						
Aanschafwaarde	0	1.464	22.138	2.264	72	25.938
Cumulatieve afschrijvingen	0	-24	-15.082	-446	-38	-15.808
<i>Boekwaarde 1 januari</i>	0	1.440	7.056	1.600	34	10.130
Mutaties boekjaar						
Consolidatie: aanschafwaarde	0	21.006	0	0	0	21.006
Consolidatie: cumulatieve afschrijvingen	0	-6.302	0	0	0	-6.302
Aanschafwaarde desinvesteringen	0	0	0	0	-72	-72
Cumulatieve afschrijvingen desinvesteringen	0	0	0	0	43	43
Investeringen	379	38	821	21	90	1.349
Afschrijvingen	0	-2.249	-2.136	-227	-22	-4.634
	379	12.493	-1.315	-206	-39	11.390
<i>Stand per 31 december</i>						
Aanschafwaarde	379	22.508	22.959	2.285	90	48.221
Cumulatieve afschrijvingen	0	-8.575	-17.218	-891	-17	-26.701
<i>Boekwaarde 31 december</i>	379	13.933	5.741	1.394	73	21.520

De verzekerde waarde ultimo 1999 bedraagt nlg 17.875.000.

Financiële vaste activa (bedragen x NLG 1.000)	Overige financiële vaste activa
<i>Stand 1 januari</i>	0
Mutaties boekjaar	
Consolidatie Stichting De Staalmeesters	9.800
Ontvangen op financiële vaste activa	-1.400
<i>Stand per 31 december</i>	8.400

De overige financiële vaste activa betreft een langlopende vordering, oorspronkelijk groot NLG 16.850.000, inzake de door het Ministerie van VROM toegezegde bijdrage in de verbouwingkosten van de Druckervleugel conform contract d.d. 29.03.1993. Het restant van de lening wordt in zes jaarlijks gelijkblijvende termijnen van NLG 1.400.000 afgelost.

Vorraden (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1999	1998
Voorraad museumwinkels	1.317	1.592
Overige voorraden	0	115
	1.317	1.707
Vorderingen (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1999	1998
Debiteuren	195	326
Vorderingen op gelieerde rechtspersonen	1.196	189
Belastingen en sociale premies	649	763
Pensioenen	2.292	1.815
Overige vorderingen	1.601	1.259
Overlopende activa	918	87
	6.851	4.439
Liquide middelen		

De banktegoeden zijn direct opeisbaar.

De stichting beschikt over een kredietfaciliteit bij de ABN-AMRO bank van nlg 3.000.000.

Groepsvermogen (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1999	1998
<i>Stand 1 januari</i>	5.574	-2.800
<i>Uit bestemming van het resultaat</i>	1.649	2.736
Consolidatie Rijksmuseum-Stichting	0	1.576
Consolidatie Stichting De Staalmeesters:		
Vermogen Stichting De Staalmeesters per 31 december 1998	333	
Aanpassing activa en passiva aan waarderingsgrondslagen Rijksmuseum	2.951	
<i>Inbreng vermogen Stichting De Staalmeesters per 1 januari 1999</i>	3.284	0
– Overboeking bestemmingsreserve herinrichting Nederlandse geschiedenis	0	800
– Overboeking bestemmingsreserve Masterplan	0	500
– Overboeking bestemmingsreserve tegenwaarde materiële vaste activa	0	2.762
<i>Stand per 31 december</i>	10.507	5.574

Het Ministerie van OCenW stelt, om ongewenste vermogensvorming middels subsidiegelden te voorkomen, een maximum aan de met de subsidie gerealiseerde exploitatieoverschotten. Gedurende een subsidieperiode mag maximaal tien procent van de totale subsidie over deze vierjaarsperiode worden 'gereserveerd'. Voor de periode 1997–2000 betekent dit een maximale reservering van circa 12 miljoen. Exploitatieoverschotten uit een eerdere subsidieperiode worden meegenomen bij de beoordeling van de maximale reservering. Hierbij dient opgemerkt te worden dat bij de berekening van de met de subsidie behaalde exploitatieoverschotten, rekening moet worden gehouden met de verhouding van de subsidieinkomsten ten opzichte van de totale inkomsten. Dit houdt in dat bij de berekening van de met de subsidie gerealiseerde exploitatieoverschotten, niet het gehele, maar slechts een gedeelte van het exploitatieoverschot wordt toegerekend aan de subsidie. Ultimo 1999 geeft dit, uitgaande van de veronderstelling dat de subsidie van het Ministerie van OCenW circa 60 % van de totale inkomsten uitmaakt gedurende de subsidieperiode en daarvoor, het volgende beeld ultimo 1999:

(bedragen x NLG 1.000)	Exploitatieoverschot subsidie	Vrij ter beschikking	Totaal
Vermogen per 1 januari 1997	0	1.055	1.055
Exploitatieoverschot 1997	124	83	207
Exploitatieoverschot 1998	1.642	1.094	2.736
Inbreng Fusievermogen Rijksmuseum Stichting per 1 januari 1998	0	1.576	1.576
Exploitatieoverschot 1999	989	660	1.649
Inbreng Fusievermogen Stichting De Staalmeesters januari	0	3.284	3.284
	2.755	7.752	10.507

Bestemmingsfonds kunstaankopen (bedragen x NLG 1.000)	31 december 1999	1998
<i>Stand 1 januari</i>	307	10
- Subsidie OCenW	750	750
- Toevoeging uit opbrengst museumwinkels	1.250	1.250
- Overige bijdragen en schenkingen t.b.v. kunstaankopen	3.657	1.682
- Kunstaankopen	-5.886	-3.385
<i>Stand per 31 december</i>	78	307

Egalisatiereserve investeringsbijdragen (bedragen x NLG 1.000)	Verbouwing Drucker- vleugel	Inventaris apparatuur en inrichting	Museale inventaris	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	0	4.015	1.190	5.205
Consolidatie Stichting De Staalmeesters	14.641	0	0	14.641
Aankopen materiële vaste activa uit barters	0	76	0	76
Vrijval ten gunste van de exploitatierekening	-2.092	-1.182	-144	-3.418
<i>Stand per 31 december</i>	12.549	2.909	1.046	16.504

Voorzieningen (bedragen x NLG 1.000)	Huisvesting	Wachtgelden gelden	Suppletie- en afkoopregelingen	Herstructurering bedrijfsprocessen	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	500	592	1.701	3.910	6.703
Dotatie boekjaar	500	0	0	1.370	1.870
Aangewend in boekjaar	0	-48	-101	-1.767	-1.916
Overboeking	0	1.342	0	-1.342	0
Vrijval ten gunste van resultaat	0	-227	0	0	-227
<i>Stand per 31 december</i>	1.000	1.659	1.600	2.171	6.430

Personeelsverplichtingen: wachtgeld en suppletie- en afkoopregelingen

Deze voorzieningen betreffen de geschatte verplichtingen voor wachtgeld en suppletie- en afkoopregelingen personeel. Deze voorzieningen hebben een langlopend karakter.

Herstructurering bedrijfsprocessen

De voorziening herstructurering bedrijfsprocessen is gevormd voor de geschatte kosten van herstructurering van diverse bedrijfsprocessen. De hiermee gepaard gaande lasten zijn verantwoord als buitengewone lasten. De voorziening heeft een langlopend karakter.

Huisvesting

De voorziening huisvesting is gevormd ter dekking van de kosten voor rekening van de gebruiker/huurder, opgeroepen door het gebruik van het pand. Deze voorziening heeft een kortlopend karakter en is bedoeld voor kosten die tot de grote renovatie nog gemaakt moeten worden, met name op het gebied van brandveiligheid. Het resterend saldo zal, conform het Financieel Plan 2001–2008, worden aangewend voor de inrichting na de renovatie.

Langlopende schulden (bedragen x NLG 1.000)	Hypotheek Druckervleugel	Lening Zuidvleugel	Lease- verplichtingen	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	0	700	89	789
Consolidatie Stichting De Staalmeesters	9.400	-700	0	8.700
Aflossingen boekjaar	-1.175	0	-69	-1.244
	8.225	0	20	8.245
<i>Aflossingen volgend boekjaar</i>	-1.175	0	-20	-1.195
<i>Stand per 31 december</i>	7.050	0	0	7.050

Hypotheek Druckervleugel

De Hypotheek Druckervleugel betreft een 10 jarige lening bij de Generale Bank, oorspronkelijk groot NLG 11.750.000 met een rentepercentage van 6,85 %. De lening wordt lineair afgelost met 10 jaarlijks gelijkblijvende termijnen van NLG 1.175.000 die per 1 januari vervallen. De resterende looptijd bedraagt 6 jaar. Het gedeelte dat binnen 1 jaar moet worden afgelost, is opgenomen onder de kortlopende schulden.

Kortlopende schulden (bedragen x NLG 1.000)	31 december	
	1999	1998
Schulden aan kredietinstellingen	859	631
Kortlopend deel langlopende schulden	1.195	717
Belastingen en sociale premies	639	1.000
SFP inzake tekorten pensioenen en VUT	1.500	0
Schulden aan gelieerde rechtspersonen	0	36
Crediteuren	3.137	3.927
Overige schulden	694	369
Overlopende passiva	8.470	7.325
	<hr/>	<hr/>
	16.494	14.005

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

Huurverplichtingen

Met de Rijksgebouwendienst is een huurcontract gesloten voor de gebouwen van Stichting Het Rijksmuseum van nlg 2,7 miljoen per jaar. Het contract is aangegaan op 1 juli 1995 en heeft een looptijd van 20 jaar.

Subsidie

Voor de periode 1998–2000 is door het Ministerie van OCenW een jaarlijkse subsidie verleend van nlg 31.731.000.

Toelichting op de geconsolideerde functionele exploitatierekening

Baten

(Bedragen x NLG 1.000)

	1999 (uitkomst)	1999 (begroting)	1998 (uitkomst)
Directe opbrengsten			
Inkomsten uit entreegelden en museum jaarkaart	14.071	11.659	13.475
Directe sponsoring	1.695	1.263	740
Inkomsten avondontvangsten horeca exploitatie	701	705	711
Inkomsten uit verkopen winkels	3.217	2.648	2.853
Overige directe opbrengsten	953	600	830
	20.637	16.875	18.608
Indirecte opbrengsten			
Indirecte sponsoring	470	485	217
Overige indirecte opbrengsten	257	233	309
	727	718	526
Subsidies			
Subsidie Ministerie OCenW	33.032	31.997	31.810
Vrijval subsidie OCenW t.b.v. Zuidvleugel	50	50	50
Vrijval egalisatiereserve investeringsbijdragen	3.167	1.294	1.291
Overige subsidies en bijdragen	82	78	158
	36.331	33.419	33.309

Lasten

(Bedragen x NLG 1.000)

	1999 (uitkomst)	1999 (begroting)	1998 (uitkomst)
Beheerslasten			
Directie en administratie	10.229	9.727	8.728
Gebouwen en terreinen	14.430	12.086	12.004
Bewaking en beveiliging	9.828	10.089	9.513
	34.487	31.902	30.245
Collectiefunctie			
Collectievorming	6.811	7.167	7.040
Collectiebeheer	691	614	494
Onderzoek en documentatie	498	451	332
Conservering en restauratie	1.056	1.344	1.526
	9.056	9.576	9.392
Publieksfunctie			
Projecten en tentoonstellingen	4.707	4.298	4.790
Afdeling museuminrichting	1.009	990	902
Educatie en voorlichting, werving en PR	4.071	3.216	3.258
Fotografie	649	634	627
	10.436	9.138	9.577
Buitengewone baten			
Vrijval voorziening wachtgelders en achterblijvers	227	0	176
Vrijval schuld lening Zuidvleugel	0	0	600
Overige baten voorgaand jaar	256	0	390
	483	0	1.166
Buitengewone lasten			
Dotatie voorziening herstructurering bedrijfsprocessen	1.370	0	1.914
Aanvulling tekort SFP pensioenen & VUT	1.072	0	0
Overige lasten voorgaand jaar	347	0	414
	2.789	0	2.328

Overige gegevens met betrekking tot de personele lasten

Het gemiddeld aantal personeelsleden in 1999 op full time basis bedroeg 353 (1998: 346).

<i>De personele kosten bestaan uit:</i>	1999	1999	1998
(Bedragen x NLG 1.000)	(uitkomst)	(begroting)	(uitkomst)
Lonen en salarissen	23.716	24.759	23.741
Sociale lasten	3.615	3.998	3.694
Pensioenlasten	2.323	2.410	2.454
Inhuur derden/uitzendkrachten	1.961	651	529
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	31.615	31.818	30.418

Stichtingsbalans

(na bestemming exploitatiesaldo)

(bedragen x NLG 1.000)	31 december 1999	31 december 1998
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	329	0
Materiële vaste activa	21.520	10.130
Financiële vaste activa	8.283	0
	<hr/>	<hr/>
	30.132	10.130
Vlottende activa		
Vorraden	1.225	1.707
Vorderingen	6.825	4.439
Liquide middelen	18.562	15.590
	<hr/>	<hr/>
	26.612	21.736
Af: kortlopende schulden	16.175	14.005
	<hr/>	<hr/>
Werkkapitaal	10.437	7.731
<i>Te financieren vermogen</i>	<hr/> 40.569	<hr/> 17.861
Eigen vermogen	10.507	5.574
Bestemmingsfonds kunstaankopen	78	307
Egalisatiereserve investeringsbijdragen	16.504	5.205
Voorzieningen	6.430	6.703
Langlopende schulden	7.050	72
<i>Financierend vermogen</i>	<hr/> 40.569	<hr/> 17.861

Exploitatierkening van de Stichting

(bedragen x NLG 1.000)	1999 (uitkomst)	1999 (begroting)	1998 (uitkomst)
Resultaat deelnemingen	- 159	0	0
Overige baten en lasten	1.808	500	2.736
Exploitatiesaldo	1.649	500	2.736

Toelichting op de Stichtingsbalans

Algemeen

De grondslagen voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat zijn gelijk aan de waarderingsgrondslagen vermeld in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Financiële vaste activa

Deelnemingen waarop invloed van betekenis kan worden uitgeoefend zijn gewaardeerd tegen de netto-vermogenswaarde.

Financiële vaste activa (bedragen x NLG 1.000)	deelneming in groeps- maatschappijen	overige financiële vaste activa	Totaal
<i>Stand 1 januari</i>	0	0	0
Mutaties boekjaar			
Consolidatie Stichting De Staalmeesters	0	9.800	9.800
Investeringen in deelnemingen	42	0	42
Resultaat deelnemingen	-159	0	-159
Ontvangen op financiële vaste activa	0	-1.400	-1.400
<i>Stand per 31 december</i>	-117	8.400	8.283

Overige gegevens

Accountantsverklaring

Wij hebben het in dit verslag opgenomen financieel overzicht van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam over 1999 gecontroleerd. Dit financieel overzicht is ontleend aan de door ons gecontroleerde jaarrekening 1999 van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam. Bij die jaarrekening hebben wij op 21 maart 2000 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt.

Dit financieel overzicht is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de Directie en de Raad van Toezicht van de Stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake het financieel overzicht te verstrekken.

Wij zijn van oordeel dat dit financieel overzicht op alle van materieel belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend. Voor een beter inzicht in de financiële positie en de resultaten van de Stichting en de reikwijdte van onze controle, dient het financieel overzicht te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij verstrekte accountantsverklaring.

Den Haag, 21 maart 2000

Deloitte & Touche Accountants

Voorstel bestemming exploitatiesaldo

De directie heeft besloten het exploitatiesaldo 1999 ad NLG 1.649.000 toe te voegen aan de vrije reserves. Dit voorstel is reeds verwerkt in de balans ultimo 1999.

Gebeurtenissen na balansdatum

Begin 2000 is een werkmaatschappij opgericht, Rijksmuseum E-commerce B.V., waarin de commerciële verkoop van merchandising artikelen via internet zal worden geëxploiteerd.

Na balansdatum is een investeringsverplichting aangegaan van NLG 1,3 miljoen ten behoeve van de verbouwing van het publieksrestaurant.

Meerjarenoverzicht

(Bedragen x NLG 1.000)

	1999	1998	1997
Resultaten			
Entreegelden	14.071	13.475	9.834
Winkels	3.217	2.852	200
Sponsoring	2.165	957	1.794
Subsidie OCen W	33.032	31.810	30.981
Vrijval egalisatiereserve	3.167	1.291	1.281
Overige opbrengsten	2.043	2.058	1.644
<i>Totaal opbrengsten</i>	57.695	52.443	45.734
Personeelslasten	31.615	30.418	27.943
Afschrijvingen vaste activa	4.639	2.268	1.881
Lasten collectie- en publieksfunctie	6.710	6.499	4.710
Huisvestingslasten	5.763	5.476	5.235
Overige lasten	5.252	4.553	3.355
<i>Totaal lasten</i>	53.979	49.214	43.124
Financiële baten en lasten	239	669	442
<i>Saldo uit gewone bedrijfsuitvoering</i>	3.955	3.898	3.052
Buitengewone baten en lasten	-2.306	-1.162	-2.845
<i>Exploitatiesaldo</i>	1.649	2.736	207
Vermogen			
Vaste activa	30.249	10.130	9.090
Vlottende activa	26.814	21.736	16.178
Kortlopende schulden	16.494	14.005	11.233
Eigen Vermogen	10.507	5.574	1.262
Bestemmingsfonds kunstaankopen	78	307	10
Egalisatiereserve	16.504	5.205	6.328
Voorzieningen	6.430	6.703	5.046
Langlopende schulden	7.050	72	1.389
Totaal vermogen	57.063	31.866	25.268

	1999	1998	1997
Medewerkers (aantal)			
Gemiddeld aantal medewerkers	353	346	343
Bezoekers (aantal)			
Totaal aantal bezoekers	1 310.497	1 229.445	1 084.652
Nationaal	508.498	593.463	519.735
Internationaal	801.999	635.982	564.917
Betalende bezoekers	1 245.265	1 184.066	1 031.494
Gratis bezoek	65.232	45.379	53.158
Bezoekers MJK	224.191	206.679	190.435
Jeugd tot 18 jaar	176.182	159.709	150.552
Kengetallen (in %)			
Subsidie OCenW/totale baten	57,3	60,7	67,7
Personeelslasten/Subsidie OCenW	95,7	95,6	90,2
Vlottende activa/kortlopende schulden	162,6	155,2	144,0
Eigen vermogen/totaal vermogen	18,4	17,5	5,0

Samenstelling Raad van Toezicht

Mr J.M. Hessels, voorzitter

Voorzitter Raad van Bestuur Vendex KBB

Prof. Mr I.P. Asscher-Vonk

Hoogleraar sociaal recht aan de Katholieke Universiteit Nijmegen

Drs P.M. Noordervliet-Bol

Schrijver

Prof. Dr J.R. Glasz

Trenité van Doorne, advocaten en notarissen en

hoogleraar corporate governance aan de Universiteit van Amsterdam

Dr H.H.F. Wijffels

Voorzitter Sociaal Economische Raad

Neil MacGregor

Director of The National Gallery, London

Auteurs essays

Reinier Baarsen	Een Augsburgs pronkkabinet
Mattie Boom	Éduard Baldus <i>Fotografie van het nieuwe Louvre 1854–1857</i>
Ad Hoving	De Dirck Hartoghs-schotel
Guido Jansen	De zomer in het hoofd <i>Een Hollander in Italië</i>
Wouter Kloek	Aanwinsten uit eigen collectie <i>Het restauratieproject stillevens</i>
Jan Rudolph de Lorm	Frans historisme op zijn best <i>Zilveren kandelaren van Froment-Meurice</i>
Pauline Lunsingh Scheurleer	Kuvera, de Indo-Javaanse god van de rijkdom
Robert Jan te Rijdt	Negentiende-eeuwse tekeningen <i>Aanwinsten uit de collectie Hans van Leeuwen</i>
Marijn Schapelhouman	De schilder en zijn graveur <i>Een tekening naar Rubens, door de meester gecorrigeerd</i>
Peter Sigmond	Besef van tijd en gevoel van schoonheid <i>Nederlandse geschiedenis in een geïntegreerde opstelling</i>
Fieke Tissink	Www.rijksmuseum.nl
Kees Zandvliet	Pieter Isaacs <i>Allegorie op Amsterdam als centrum van de wereldhandel</i>
verschillende auteurs	Het Nieuwe Rijksmuseum <i>Het Rijksmuseum in de 21e eeuw</i>

Illustraties tussenbladen

Uit: *Het Rijksmuseum te Amsterdam* tekst van Victor de Stuers, platen van P.J.H.Cuyper Amsterdam, Holkema en Warendorf, 1897

Woning van de hoofddirecteur, hoofddeur (plaat 24) – p. 8

Balk- en gewelfschildering in de admiralteits- en leeszaal (plaat 58) – p. 36

Windvaan en topversierselen (plaat 20) – p. 48

Eén van de vier winden in de klokkentoren (plaat 44) – p. 76

Mozaïkvloer in de Rembrandtzaal en in de Eregalerij (plaat 12) – p.105

Muurschildering voorzaal, muurpijler (plaat 50) – p. 114

Redactie

TCOS, Amsterdam

Eindredactie

Marcelle Verberne

Ontwerp

Studio Roozen, Amsterdam

Lithografie

Scanprofile, Oisterwijk

Druk

Waanders Drukkers, Zwolle